SEVGİ SOYSAL

BÜTÜN ESERLERİ (ALTI)

Barış Adlı Çocuk

2012
537359
AVG

İletişim

Bilgi Yayınevi, 1976-1976-1978-1980-1983-1998 (6 baskı)

İletişim Yayınları 959 • Sevgi Soysal Bütün Eserleri 6
ISBN-13: 978-975-05-0197-5
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-3. BASKI 2003-2009, İstanbul
4. BASKI 2012, İstanbul

KAPAK Bülent Erkmen
KAPAK FOTOĞRAFI Adnan Kazmaoğlu
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Mine Kazmaoğlu
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Barış Adlı Çocuk

iletişim

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selânikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adını verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64).

1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi (1965). Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. Teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa*'yı yazdı (1968). Kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le (1970) TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. *Yürümek*, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve İşçi Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyle birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoşgeldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Yeni Ortam* ve *Politika* gazetelerine yazdığı yazılar, *Bakmak* (1977) adlı kitapta toplandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

İÇİNDEKİLER

Sevgi Soysal'ın Öykücü Damarı / FÜSUN AKATLI 7
Delikli nazarlık 13
Mal ayrılışı ve şampanya kovası 18
Cellat Fuchs, kent halkına nasıl karıştı? 24
Nasıl öşreteceşim köpeşe Aport'u? 29
Deli tank ve çocuk 36
Yapı 41
Ay'ı boyamak 47
Hanife 53
Eskici 63
Savaş ve barış 75
Bir görüş günü 85
Barış adlı çocuk 116
Bir aşaç gibi 127
Zulmet sevinci 138

SEVGİ SOYSAL'IN ÖYKÜCÜ DAMARI

FÜSUN AKATLI

Yazın yaşamına ilk kitabı Tutkulu Perçem'*le atılması 1962'ye rastlar Sevgi (Nutku) Soysal'ın. Bunu 1968'de, Sevgi Sabuncu imzasıyla yayımladığı* Tante Rosa *izler. Sonra art arda üç romanı yayımlanır: 1970'te* Yürümek, *1974'te* Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, *1975'te* Şafak. *Sevgi Soysal* Yürümek'*le 1970 TRT Roman Başarı Ödülünü, 1974'te* Yenişehir'de Bir Öğle Vakti *ile Orhan Kemal Roman Ödülü'nü kazanır. Tante Rosa'dan sonraki öykülerini 1976'da yayımlanan* Barış Adlı Çocuk'*ta toplar. Aynı yıl yazarın tutukluluk anılarını içeren* Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu *ve sanat dünyamız için büyük bir kayıp olan genç ölümünü izleyen aylarda (Mart, 1977), gazete yazılarını biraraya getiren* Bakmak *adlı kitabı yayımlanır.*

Ben burada; Sevgi Soysal'ın, belki tam anlamıyla öykü sayılamayacak metinlerini derlediği Tutkulu Perçem *adlı kitabıyla, iki öykü kitabına:* Tante Rosa'*ya ve* Barış Adlı Çocuk'*a değinmek istiyorum sadece. Ama şunu da eklemek gereğini duyuyorum ki, Türk öykücülüğünün en sevdiğim ürünlerinden biri olan* Tante Rosa'*dan sonra yayımladığı üç romanı da* (Yürümek, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, Şafak) *gözönünde tutarak*

ve özellikle onları da hesaba katarak, Sevgi Soysal'ın aslında öykücülüğüyle edebiyatımız için çok önemli ve özgün bir yazar olduğunu, düşünürüm. Her nedense bir öykü için 'roman öğeleri taşıyor, romancı tavrıyla yazılmış' derseniz bu bir övgü sayılır da, bir roman için 'öykücü kaleminden çıkmış, öykü özellikleri ağır basıyor' derseniz, yergilerin en acımasızını yaptığınız sanılır. Hiç şüphe yok, yanlıştır bu. Nitekim, ne yandan bakılırsa bakılsın, Sevgi Soysal'ın romanlarından Yürümek'in, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'nin bir çok bölümleri; Şafak'ın özellikle "Baskın" ve "Çingeneler" başlıklı bölümleri, duraksamasız birer öykü olarak değerlendirilebilir. Ve bu onlardan hiçbir şey eksiltmez. Eksiltmek şöyle dursun, en güzel bölümlerdir bunlar.

Tutkulu Perçem

Bu genel girişten sonra, ilkin Tutkulu Perçem üzerinde biraz durmak istiyorum. Genç edebiyat okurlarının pek tanımadıkları bir kitap Tutkulu Perçem. Sevgi Soysal'ın öykücülüğünün, yazar kişiliğinin ilk tohumlarını bu kitapta yer alan – kâh şiirsel, kâh öyküsel, kâh iki özelliği bir arada taşıyan– on üç metinde buluyoruz. Yadırgatıcı olacağını bile bile şunu söylemeden edemeyeceğim: Sevgi Soysal'ın 'İkinci Yeni' dönemidir Tutkulu Perçem; 'İkinci Yeni'nin yozlaşmamış ve yozlaştırılmamış özgün ürünlerinin düzyazıya bir tür izdüşümü olarak görülebilir. Genç bir yazarın ilk kitabında etkiler, esintiler aramak âdettir ya, bu kitapta o yılların (1960'ların) önde gelen yerli ya da yabancı gözde roman-öykü yazarlarının değil de, örneğin bir Edip Cansever'in, bir Turgut Uyar'ın izlerini bulursunuz, ararsanız. Bunalım öyküleridir çoğunca bu metinler; ama, henüz dilin olanaklarını bir edebiyatçı sevgisi ve sezgisiyle denemek, zorlamak, dille oynamak çok ayıp sayılmazken, alabildiğine dile yaslanmak özgürlüğünü tatmak,

1970 sonrasının Sevgi Soysal'ını, o Sevgi'nin ne yazarsa dil içinde yazmasını belirlemiş, biçimlendirmiştir. Yine bu metinlerde, Tante Rosa *ve* Barış Adlı Çocuk *yazarının muzip alaycılığını, zekâyla desteklenen gözlemciliğini, bir çocuk rahatlığındaki, kuş gibi hafif sevinçlerden, iç buran hüzünlere, kökü derinde acılara gidip-gelişinin 'üslûplaşacağını' haber veren ipuçları bulunmaktadır.*

Tante Rosa

Tante Rosa, *1968 yılı sonunda kitaplaşmasından önce, bölüm bölüm* Dost *dergisinde yayımlanmış ve öykücülüğümüze yepyeni, özgün bir tat getirmişti. Kasabalı bir Alman kadını olan Rosa'nın yaşam serüveninden kesitler aktaran, birbirine bağlı on dört öykücüğün bütünlüğünden oluşur Tante Rosa öyküsü. Hiç asık yüzlü olmayan, asık yüzlü olmak şöyle dursun, sevecenlikle dolu bir eleştiri, satırların arasına gizlenmiştir bu öyküde. Okurken; hüznün, ironinin, şiirin, neşenin, gündelik tasaların, iyimserliklerin iç içe girdiği bu öykülerde, şematiklikle hiçbir alışverişi olmayan ince bir eleştirinin alt kanaldan sürekli akıp gitmekte, on dört öyküyü birbirine ulamakta olduğu ancak sezilir.*

Tante Rosa; kapalı bir toplumsal çevrenin değer yargılarıyla, töreleriyle biçimlenen ve aynı değer yargılarına, aynı törelere başkaldırmasıyla kişileşen, yaşam savaşımını bu kişiliğinden aldığı güçle, düşe-kalka sürdüren, hep yenilen, ama sadece yenilgiye yenilmeyen 'hayat dolu' bir kadındır. İlkin Sizlerle Başbaşa *dergisinin dolaylı güdümüyle başlayan at cambazlığı serüveni başarısızlıkla noktalanır.* Sizlerle Başbaşa *dergisinin simgelediği pembe dünyadan sonra Rosa'nın ikinci uğrağı, kara bir kurallılığı simgeleyen Rahibeler Okuludur. 'Ahlâk'ın ilk sillesini burada yer Rosa. 'Tante Rosa'nın Hayvanları' öyküsünde Rosa, ilk kez gerçekleri görmeye, 'hiçbir şeyin* Sizlerle

Başbaşa *dergisindeki aşk romanlarında yazılanlara benzemediğini' anlamaya başlar. Sonraki öyküde Tante Rosa 'ahlâk' bilincinin yetersizliğinin cezasını bulur ve aforoz edilir. Ölümüne kadar, uygunlu-uygunsuz-çoğu 'grotesk'-birçok işe girer çıkar. Hep prensler bekleyerek, birkaç kez evlenir. Öldüğünde cesedine kimse sahip çıkmaz. Tante Rosa'nın sonu da, tüm yaşamı gibi acıklı bir güldürü öğesiyle vurgulanır öyküde: Son kocasına bir vazo içinde, Rosa'nın yakılan cesedinin külleri verilir ve Rosa'dan arta kalan son canlı, bir Siyam Kedisi, vazoyu devirip bu küllerin üzerine çişini eder.*

Türk öykücülüğünün en özgün başarılarından biri olan bu yapıtta eleştirilen, sadece küçük burjuva, gelgeç gönüllü, yaşamı başkaldırı-yenilgi gelgitleri arasında 'Tante Rosa Yaşamakta Israr Ediyor' başlığıyla özetlenen bireşimin diyalektiğiyle çizilen Tante Rosa değil; daha çok, Tante Rosa'larla kedinin fareyle oynadığı gibi oynayan ve sonunda onları yutan, kendini ancak törelerle, yasaklarla, kurallarla ayakta tutabilen sakat ve çirkin düzendir.

Birey-toplum diyalektiğinin, birey bileşenine sırt çevirip, toplum bileşenini de bu tavırlarından ötürü eksik ve yanlış değerlendirenler, edebiyat yapıtlarını değerlendirirken de aynı gözlüğü taktıklarında, Tante Rosa'yı ve onunla birlikte yazarını, "yabancı", "bireyci", hatta "yanlış" bulmuşlardır. Sevgi Soysal'ı övmeleri, yüceltmeleri gerektiğinde, onu önce Tante Rosa'dan ötürü suçlayıp, sonraki kitaplarından ötürü yüce gönüllülükle bağışlarlar. Oysa kanımca Tante Rosa'nın *Sevgi Soysal'ı ile* Barış Adlı Çocuk'un *Sevgi Soysal'ı arasında ne bir kopukluk, ne bir çelişki vardır. Sözü* Barış Adlı Çocuk'a *getireceğim.*

Barış Adlı Çocuk

Bu kitaptaki on dört öyküden en az yedisi, tekrar tekrar okunup, tekrar tekrar tadına varılacak, üzerlerinde düşünülecek

kalıcılıkta. Her biriyle Tante Rosa'nın acıklı güldürüsü arasında köprüler kurabileceğimiz öyküler bunlar. Burada kendi seçme sıramla, sözünü ettiğim yedi öykünün adlarını anmak isterim: 'Nasıl Öğreteceğim Köpeğe Aport'u?', 'Deli Tank ve Çocuk', 'Cellat Fuchs, Kent Halkına Nasıl Karıştı?', 'Eskici', 'Hanife', 'Yapı' ve 'Ay'ı Boyamak'. Yabancılaştırmayı, yabancılaştırılmayı, insancadan kopmanın etkin ve edilgin biçimlerini, insancaya dönme özleminin ve savaşımının çıkar ve çıkmaz yollarını; hem tek tek öykülerin içerisinde, hem de bunların bütünselliğinde kavranan bir diyalektikle sergiler Soysal bu öykülerde. Anlatılanda bulduğumuz gibi, anlatımda da buluruz bu diyalektik bakışın izlerini. Serinkanlı bir gözlemcinin nesnel, aktarıcı anlatımı, duygulu, sıcak ve coşkulu bir anlatımla iç içedir. Seçilen anlatım biçimlerinin birinden öbürüne geçişi ve öykülerin dokusuna organik olarak katılmasını sağlayan öğe ise, keskin bir ironi. Kitabın hemen bütün öykülerinde rastlanan, hınçsız bir ironi bu. Kaynaştırıcı işlevinde. Tutkulu Perçem'*den,* Tante Rosa'*dan tanıdığımız, alıştığımız, Sevgi Soysal'la özdeşlediğimiz ironi.*

Özümlenmiş bir dünya görüşünden, bu görüşün kazandırdığı sağlam bir yöntemden ve öncelikle de gerçek bir edebiyatçının kaleminden çıkmıştır bu öyküler. Kalıcı olmalarına karşın güncel, hatta güncelliğin büyüsüne kapılmaksızın, güncelliklerinden aldıkları güçten ötürü kalıcı olduklarını söyleyebilirim.

Sevgi Soysal'ın bütün yazdıklarında yansıyan öykücü yanını vurgularken, hep öykücü damarıyla yazdığını söylemek isterken, haklıydım. Yaşadığı çarpıcı, etkileyici, önemli olayları, dönemleri, yerleri yazmadan edememesinden de belli. Yani yaşarken de öykücü damarıyla yaşıyor. Az önce güncelliğin büyüsüne kapılmaksazın güncel kaldıklarından söz ettiğim öykülerin yanısıra, kitapta 12 Mart'ı, sıkıyönetimi, hapishaneyi, hastaneyi anlatan öyküler de var. Aslında yazılmayacak gibi değil bunlarda anlatılanlar, dürtmeyecek gibi değil yazarı. Ama

adlarını andığım yedi öyküde yakalanan diyalektik denge, bu diğer öykülerde yer yer hafif sarsıntılar atlatıyor. Yoğun yaşanmış bir güncelliğin büyüsü; yaşayan, duyan, eleştiren Sevgi Soysal'ı edebiyatçı kişiliğinin bütünlüğünden çekip koparmaya çabalıyor. Önceleri de çabalamıştı. Gerçi ne o zaman başarmıştı, ne bu sefer, bu kitabın son beş öyküsünde başarıyor; ama kendini hissettiyor yine de. Röportaj gibi öykü yazmaya, öykü gibi röportaj ya da anı yazmak yeğ tutulur elbet ve bu öykülerde bile, röportajı çok aşan yerler, bir teli tınlatan edebiyatça yanlar var; ama adlarını andığım yedi öykünün Türk öykücülüğündeki yerleri apayrı.

Sevgi Soysal'ı yarınlar için kalıcı kılan iki başyapıt tanıyorum: Biri Tante Rosa, *öbürü* Barış Adlı Çocuk.

Delikli nazarlık

Şaban ayında efendicağzıma eşraf-ı Selâniki'den İzzet Efendi'nin nur gibi, nurcuklar gibi uldu bir uğulcağızı. Uğlan pek güzel idi, idi körpecik. Kuyasın uncağıza necip bir ad, dedi ebe, İzzet Efendi'ye. Kuydular uğlancağıza Necip adını. Neneceğizleri, sütneneceğizleri, hammineceğizleri, tuh, tuh, diyerek gönülceğizlerinden kopardıkları altunları Necip'in yastıcağızına iliştiri, iliştiriverdiler. Olmasın mı idi yavrucağızın bir nazarlıkçığı? Olsun idi, olsun idi ya, babacağızı Rıhtım Caddesi'ndeki İstavro'nun kuyumcusundan en halis altun nazarlığı alıverdiydi de haminneler, sütnineler, neneler maşallahlar çekerkene takılıverdiydi nazarlık Necipcağızın yastıcağına.

Ah ah, çiftlikler kimin olsun? Necip'in olsun. İnekler, tavuklar, yumurtalar, civcivler, piliçler, buharı tüten sütler, kaymaklar, ballar, hayın Bulgarlar'ın en halis yoğurtları, kaz ciğerleri, kuzu ciğerleri, tavukgöğüsleri ve Pişona Çiftliği'nin bütün kadınlarının memeleri ve bu memelerin bol akası sütleri kimin olsun? Necip'in, Necip'in elbet. Bunlar

hep Necip'in değil miydi? Bunlar hep Necip'in doğumunu beklemiyor muydu? Nazarlığın büyüsü bunları daha on kez Necip'in kılsın, bin kez Necip'in kılsın, nasıl kılmasın ah, bütün bunlar Necip'in doğumunu beklemiyor muydu? Nazarlık da kem gözleri beklesin. Büyüsü olsun, şeftaliler, karpuzlar, armutlar daha ballı, daha sulu olsun.

Necip işedi, aman aman işedi. Necip kaka yaptı, aman aman kaka yaptı; bezler, bezler, bezler, halayıklar, beslemeler, urum dadılar, elleri dilleri kopasıcalar, gözleri körolasıcalar, yıkadılar, yıkadılar, yıkadılar. Ha halayıklara ha, ha beslemelere ha, vurun Necip'i sırtınıza, indirin Necip'i merdivenlerden, çıkarın Necip'i merdivenlerden, deh halayıklar deh, deh beslemeler deh, deh aman deh, kafalarına çat küt, kıçlarına çat küt, Necip'in eli yetene kadar, anası, nenesi, dedesi, haminnesi, sütninesi, halayıklara, beslemelere çat küt. Necip'in eli yetince çat küte de pat küte de kendi yetişir oldu, kendi vurur oldu elceğiziyle.

Önce anasının, sonra sütninesinin, sonra haminnesinin, sonra nenesinin, sonra dedesinin, sonra beslemelerin saçını çekti. Nazarlığı kafalarına attı, nazarlığın iğnesini kıçlarına batırdı çıkardı, batırdı çıkardı ah, ah nazarlığın omzunda olmadığı anlar Allah korudu da kem gözler hep başkalarının çocuklarına çarptı. Önce anasına, sonra babasına, sonra sütannesine, sonra haminnesine, sonra dedesine, sonra kel beslemeye eşşek dedi, aman ağzını seviseviversinler; eşşoğlueşşek dedi, aman dilini sevsinler, gonca gül ağzını, lokum dilini; bok dedi, aman yesinler ağzını, anana, babana, dedene, haminnene, nenene deme olur mu! Beslemeye de, halayıklara de, Rum dadıya de, de olur mu oğulcağızım de, oh de.

Bu ne yorucu on yıldır ki hep meme emerek geçti. Hep işeyerek, yiyerek, eşşek, bok diyerek, halayıkları, herkesleri döverek, herkesin sırtına binip merdivenden aşşağı, merdivenden yukarı at koşturarak geçen on yıl nasıl yorucu, ama nasıl geliştiricidir ki, Necip on yaşında bırakıp anasının pörsümüş memesini, beslemelerin, genç halayıkların, aileye sığıntı dulların körpe memelerini emmeye başlayıverdi. Nazar değmesin ve değemez asla, çünkü nazarlık ne güne duruyor hah ha.

Bir emdi, bir dövdü, bir emdi, bir sövdü. Sövdükçe, emdikçe, dövdükçe büyüdü, erkekleşti, erkekleşti, erkekleşti; bütün halayık, besleme, sığıntı takımının oraları, buraları ona kurban olsun!

İzzet Efendi'nin, efendi, efendilerin efendisi, efelerin efesi, paşaların paşası, yoluna kurban olunası oğlu Necip, ah bütün yürekler onun için çarpsın, bütün bikirler onun için izale olsun; önce köpeklere, sonra eşşeklere, sonra atlara bindi. Atıyla varsın önüne geleni kovalasın! Kırbacıyla varsın önüne geleni korkutsun! Daha nasıl adam olsun? Daha bir eksiği kaldı mı ki? Kaldı, kaldı, babası ona Bulgar komitacılarından bir tüfenk aldı, aldı da ne iyi etti. Necip tam adam oldu, aslanlar aslanı oldu. O olmasın da kimler olsun? Necip önce boşalmış yağ tenekelerine, sonra bostandaki karpuzlara, ağaçlardaki şeftalilere, armutlara, asmalardaki üzümlere, bahçıvanın şapkasına, sonra canı nereye isterse nişan aldı vurdu, nişan aldı vurdu. Aslana hele aslana! Pişona Çiftliği'nin bütün tavukları, köpekleri, kedileri, buzağıları, beslemeleri tabana kuvvet savulun! Aslana hele aslana! Elbet korkun! Elbet kaçışın! Çil yavrusu gibi dağılın! Aslanın maşallahı var! Hem de kem gözlerden koruyan nazarlığı var.

Hava sıcaktı. Bütün hayvanlar uyukluyordu ve bir eşekarısı uyumak için Necip'in omzuna kondu. Hangi aslanın om-

zuna konduğunu ne bilsin? Necip, tüfengiyle belki de başka bir eşekarısına nişan alırken korkup omzunu sokuverdi. Necip acındı, sonra kaşındı, eli omzuna dikili nazarlığa takıldı. O nazarlık ki, analarının, nenelerinin, haminnelerinin, sütninelerinin, urum dadılarının hayatlarının bir anlamı da onu kirli gömlekten söküp temiz gömleğe dikmekti, söküp dikmekti, söküp dikmekti. Necip bulduğu bu küçük nişangâha pek sevindi, onu dilediği ıraklıktaki bir yere dikip çekti tetiği, çekti tetiği, çekti tetiği; o aslanların aslanı, gürbüzlerin gürbüzü, erkek delikanlı kevgire dönmüş nazarlığa bastı da, aman aman bastı da paşaların, efendilerin dünyasına yürüdü gitti.

Pişona Çiftliği'nde tavuklar sık sık kesilir, inekler sık sık doğurur. Beslemeler sık sık kovulur. Bir gün kovulan hamile bir besleme, hamile olduğu için kovulan bir besleme ya da besleme olduğu için hamile kalan bir besleme, kovulduğu için besleme olan bir hamile, kovuldu.

Beslemeler bir bohçayla kovulurlar, beslemelerin kovulurken bir bohçaları vardır, bu bohçalar ya anneannenin, ya nenenin, ya annenin dikizinden geçer de yine o ufarak bohçaya, beslemenin ardından, evde yittiği sanılan neler neler sığıştırılır, sonradan. O kadar çok şeyler sığdırılır ki sandıklara sığmaz. Şu nerede? Çingene bohçasına atıverdi de gitti. Onu da, bunu da, şunu da; ama şurası doğru ki besleme evden giderken bahçede bulduğu kevgire dönmüş altın nazarlığı bohçasına kodu da gitti. Bir ırak bildiğine, akrabasına sığındı. Ah, ona kimler kucak açsın? Ah, niçin kucak açsınlar ona, niçin bağırlarına bassınlar? O konaklarda, o hanım insanların, bey insanların orda tek durmayan, rahatı batana kucak açsınlar, niçin? Çamaşıra, tahta silmeye gide gele, beş on kuruş getire götüre, eh peki, otursun oldu. Oturmakla kaldı mı körolası, bir de doğurdu. O taş yerine, köpek

yerine doğan oğlanı doğurdu. O, seni doğuracağıma taş doğursaydım, köpek doğursaydımı doğurdu. Aman, bu oğlanı kim belesin? Kimler ninni söylesin? Kakasını, çişini kimler netsin? Kimler alsın onu kucağına? Geldi de dünyaya ne oldu? Ne vardı da geldi dünyaya? Onu bekleyen ne vardı? Getire getire ne getirdi? Nesi var ki ne getirsin, ola ola bir nazarlığı var; vay geberesice, vay canı çıkasıca, vay it dölü, kahpe dölü, vay gözü körolasıca, Allah canını alasıca vay! dediler ırak akrabalar. Ağladı, yedi tokadı; anasının sütü kesildi, yedi tokadı; kustu, yedi tokadı; bağırsakları bozuldu, yedi tokadı; karnı ağrıdı, yedi tokadı; nasıl yemesin? Bütün bu tokatlar onu beklemiyor muydu?

Ve günlerden bir gün ırak akraba evinde çamaşır yıkandı. Canı çıkasıca, ayakları kopasıca hep ayaklar altında dolanıyordu; ah o uğursuz, uğursuz ah, tekneyi devirmesin mi? Kaynar sularla haşlanmasın mı? Kavrulup da canı gerçekten çıkmasın mı?

Sonra hep anlatmışlar, ırak akrabalar, hep konular komşular anlatmışlar, anlatmışlar. Oğlan göze gelmiş. Kem gözler, kem kem gözler, nazarlığın deliklerinden kevgirden süzülür gibisine süzülmüşler de, uğlancağıza değivermişler, yaa, değivermişler.

1968

Mal ayrılışı ve şampanya kovası

Bütün kızlar, şampanya adını duymuş bütün sıradan kızlar, sevgili bir erkeğin kendilerine pembe şampanya ısmarlamasını düşlemişlerdir. Gümüş kova içinde, buzlar arasında pembe şampanya, sonra belki de kuş cıvıltıları. Başlarına tuğla düşmemiş bütün kızlar. Tuğla düşene kadar. Tuğla düşünce, tek düşünce ölmemek olur, yaşamak olur elbet.

Şampanya gibi usul usul, kibar kibar, kabardı erkek.

– Ev tuttun, ha?

– Bir tane sana, bir tane de bana, dedi kadın, şampanya yudumlarcasına, yumuşak.

Adam şampanyalıktan çıktı. Sanki ilk tuğlayı başına yemiş. Masanın çevresinde eşindi, eşindi. Aynı köpekler gibi. Gezmeye götürüleceğini sezen köpekler gibi. Ve sevinçle, hayır kederle havladı.

– Delisin sen!

– Dönüp durma masanın çevresinde, midem bulanıyor, dedi kadın.

Sanki alışmadığı, o eski aptal düşlerin şampanyasından sarhoş.

Adam bir tuğla gibi düştü ayaklarına, başına eskilerde düşen tuğla gibi.

– Ben sensiz yaşayamam.

Beklenmedik anda birinin başına bir şey düşse, bu tuğla da olsa, güler insan. Hatırladı, güldü kadın; kendi başına düşen tuğlayı bir kez daha seyretti. Adam kalktı, sarı bir yüzle. Ağlıyor, aman, eski şampanya köpükleri ve kuş cıvıltıları gibi, kilisede evlenen bir çifti kutsayan bir rahip gibi, yüznumara duvarına çizilmiş ayıp resimler gibi, ağaçlara oyulmuş kalpler, sevgili adları gibi. Bütün bu görüntülerin bir yerlerinde ağlayan bir erkek vardır. Gevşeyecekti kadın.

Hangi kadın erkek gözyaşlarıyla gevşememiştir? Hangi çılgın kadın? Şaşarım. Bendimi çiğner taşarım. Hangi çılgın gevşemelere zincir vuracakmış şaşarım. Tuğladan önceki aptallıkla geviş getirecekti; görüntüyü, o bütün aptal kadınlara gözyaşı döktüren görüntüyü kaçırdı. Katı, kaskatı kaldı. Hiç şampanya içmemiş kadar katı. Bu kötü romanı, bu kötü filmi göremedi, gözleri yaşaramadı. Şimdi bir tuğlanın zamanıdır. Şimdi yeniden ölmenin. Adam kadında şampanyanın, kilisede evlenen sevgili görüntüsünün getirebileceği gevşekliği arandı. Ellerini tuttu kadının. İşte şimdi bütün apartmanlar yıkılsın üstüne; belki, ancak o zaman ölünebilir. Yok şu sırada aşk sahneleri oynamak, en sıradan kızların şampanyalı düşlerinde bile yok. Erkek bu sahneleri çok oynamış. Erkekler, aptal kadın seyircilerin bolluğu yüzünden pek gelişemezler. Erkek rahat; apartmanın yıkıldığını göremedi. Bir yağmur yağdı sanıyor, ateşte süt taştı; bir bardakçık, ucuz bir bardakçık kırıldı, o kadar. Kadın ellerini çekmedi falan. Şimdi konuyu el tutmaya, tutmamaya getirmek, bir cümle fazla konuşmak, taşların biraz daha öldürücü olması, yaralardan biraz daha çok kan akması, mezarların açılıp ölülerin bir kez daha yıkanması olacak. Apartmanın altında kalmak olacak. Dikine baktı adamın gözlerine.

– Yarın taşınıyoruz. Bir kamyon tuttum. Bütün eşyaları yükleriz. Sen kendi evine, ben kendi...

İşte şimdi her şey eskisi gibi. Erkek inandırıcı hıçkırıklarla ağlıyor, kadının da gözleri yaşlı. Otursalar, birbirlerine yeni bir aşk mektubu yazsalar. Sonra da gidip belediyeye çöpçü yazılsalar. Kadın silkindi. Bir şarkı mırıldandı. Bir çocuk şarkısı:

– "Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine."

– Ben sensiz yapamam.

– Bunu söylemiştin. Yeni bir şey de söyleme. Yeni bir şampanya patlatma.

Kadın kulaklarını tıkadı. Tıkamasa şampanya kulaklarından taşacak. Tavanın bir yerlerinde duvar inceden çatladı. Çatlak hızla büyüdü, büyüdü, büyüdükçe genişledi. Bir örümcek ağı gibi apartmanı sardı. Çatlaklardan şampanyalar aktı.

– Evimizin eşyalarını da yeni tamamlamıştık, dedi adam.

Kadın ilk kez merakla baktı. Erkeğin gözleri çocuk gözleri gibi apaçık. Eşyalarda geziniyor. Bilyalara bakıyor. Bilyalarını sayıyor. Benim bilyalarım. Benim sarı, benim kırmızı, benim yuvarlak bilyalarım. Buna gülünür mü? Buna şefkat mi duyulur? Peki, ya ne zaman gülünür? Ne zaman katılınır? Elinin tersiyle apartmana vurdu kadın. Apartman gümbürtüyle yıkıldı. Gümbürtü gömdü kahkahasını.

– Yeni tuttuğum evler bundan küçük. Eşyalar iki evi idare eder.

– Yine de ikimize yetmez, yani az eşyamız olur.

– Yeter, dedi kadın. İstersen sayalım eşyalarımızı.

Apartmanın yıkıntıları arasından bir inilti duydu kadın. Bir köpek yavrusu belki, ya da bir çocuk, üzüldü bir an. Erkek rahatlamış. Fırladı yerden, bir tuğla gibi düştüğü yerden. Gözyaşları kuruyalı yıllar geçmiş. Yeni bir şampanya açmak gereksiz bir masraf olur şimdi.

– Bu resmi ben alırım, dedi adam.

Düşünür gibi yaptı kadın.

– Olur.

– Öteki de senin olur.

Bilyaları ayırmaya başladılar. Bu sana, bu bana.

– Bu halı ne olacak peki? Düğünümüzde dayım getirmemiş miydi onu?

Kadın mantarı patlatarak fışkırdı şişeden.

– Herkes kendi soy sopunun getirdiği düğün hediyesini ayırsın önce.

Adam yadırgamadı bu sözü. Öylesine bilyacıklarına dalmış.

– Kütüphaneleri, koltukları, hani ben yaptırmıştım ya, evlenmeden önce hani.

– Yatak odasını da babam yaptırmıştı, hani.

– Ben yerde mi yatacağım yani?

– Herkes kendi yatağını, yastığını, yorganını alsın.

– Yemek masasını sen almıştın.

– İki iskemlesi senin olsun.

– Teyp, plaklar? Beni oyalarlar diye düşünüyordum.

– Radyoyu niçin sattın? Onla da ben oyalanırdım.

– Buzdolabını sen al. Çocuk sende.

– Havagazı fırını ne olacak?

– Gel tabakları, çatalları ayıralım.

– Bu benim.

– Bunu sen al.

– Bunu sen al.

– Ölümü gör, sen al.

– And verdim, sen al.

Al sana, al sana diye vururdu kabahat yapınca büyükler. Tokatı nasıl almalı?

– Peki alırım.

– Alırım, peki.

Şimdi sıradan kızların gözlerindeki yaşlar kurudu. Şimdi sıradan kızlar çok eğleniyorlar.

– Kitapları indirelim.

Kitapları tencereleri, evdeki bütün ıvır zıvırı halının ortasına döktüler.

– Bu kitap benim.

– Bu tencere hatıradır bana.

– Sen anlamazsın o kitabın dilinden.

– Sana tava dokunur.

– Bana gerekli, el kitabım.

– Elimin altında bir tava bulunmalı.

– Ya bu kitap, ya halı.

– Halı.

– Kitap bende kaldı, tamam mı?

– Hepsinin üstünde benim adım yazılı.

– Birinci sayfaları koparırım.

– Yırtma!

– Halıyı kirletme!

– Yırtacağım.

– Bunlarsız yazamam.

– Yazma!

Erkek bilyaları cebine doldurdu. Çok şişti mî cebim diye baktı.

Çelme atıp kaçacak.

– Ayrılmayı isteyen sensin. Ben ikimizin malı diyerek...

– Her şey ikimizin.

– Bu kitap benim ama.

Bir tuğla, bir tuğla üst üste, bina büyüyecek yeniden.

Kadın ayaklarıyla itti kitapları. Adam kitapların ortasında, ayakta. Kadın buldozerle yürüdü binanın üstüne.

Adam eşyaların ortasında, dimdik, bunu hiçbir buldozer yıkamaz. Bu binanın önünden geçip gidivermeli, sokaklardan birine sapıvermeli.

Eşyalar, binalar, buldozerler, karşıda; daha güçlü, bir kadından, iki kadından, bir erkekten her zaman daha güçlü; eşyalar. Kadın çöktü yere, çevresine bakındı. O hiç bitmeyen aptallıkların şampanya kovasını buldu yalnız. Kovayı başına geçirdi. Sineklerin işediği perdelere, analarıyla yuvalarına dükkân dükkân perdelik kumaş arayan kızlara, mutfak eşyalarına, ucuz yüzgörümlüğü düşürmeye çalışan kaynanalara, evli misiniz diye soran evsahiplerine, kontratlara, ütülü çamaşır sepetlerine, "şampanya adını duymuş bütün kızlara" nanik yaptı.

1969

Cellat Fuchs, kent halkına nasıl karıştı?

Kentin ortasından kıvrıla kıvrıla kentin dışındaki sulara varan ırmak celladın evinin orda ikiye ayrılıyordu. Kentle ve ırmakla kesin bir sınırı vardı celladın evinin. Kentin bittiği yerdi bu ev. Kentin olabilecek en ırak noktası. 1400 yılından bu yana kent cellatlığını babadan oğula devreden Fuchs Ailesi. Onlar kentin içinde oturmazlardı. Yasaktı bu. Kentin insanları arasına karışmaları da. Evlerinin önünden ırmağın bir kolu akardı. Celladın bahçesine girebilmek için ırmağın üstündeki özel köprüden geçmek gerekirdi. Kentin gözüpek çocukları bazen bu köprüye kadar sokulurlar, sonra celladın bıçağı boyunlarına değmişçesine kente kadar soluk almadan koşarlardı. Ortaçağ'dan 1900'lere kadar kaç çocuk bilir bu korkuyu. Yabancı cellat çocuklarını ıraktan seyretmenin ne olduğunu bilir. Fuchslar kızılsaçlıydılar. Ortaçağ'dan beri. Kızılsaçlılık bir şeytan işareti sayılırdı. Hem şeytanla, hem cellatla ilişkili çocuklar. Kimselerle konuşmazlardı. Kimse onlara cevap vermezdi. Bunu gerektirecek bir durum olamazdı. Ailenin kadınları kent pazarına gidemezdi. Kimse onlara bir şey satmazdı. Yemek ihtiyaçlarını

belediye karşılardı. Her gün bir at arabası gelir, birşeyler bırakır giderdi. Arabacı nevaleyi köprü dibine bırakırdı, dörtnala uzaklaşırdı oradan. Kente vardığında doğru birahaneye koşar, korkunç ev halkı üstüne kendinin de inandığı hikâyeler uydururdu. Kent kadınları haftalık çaylarında yüzleri kızararak onları konuşurdu. Ailenin kızılsaçlılığı, akıttıkları kanın belirtisiydi. Bu kent, Ortaçağ'dan bu yana idam seyretmeye bayılırdı. Çoluk çocuk güle eğlene, fındık fıstık yiyerek idamları seyrederdi. İdam edilene hakaretler savururlar, başı kesilirken alkışlarlardı. Çocuklar günlerce idamcılık oynardı arkadan. Köklü bir eğlentiydi bu. Ama sonra, baş kesildikten bir süre sonra, kesilen başa özel bir sevgi duyulur; bu haksızlığı işleyen cellat lanetlenirdi. Cellat bütün bu haksız ölümlerin tek suçlusuydu. Bu neşeli ölümlerin. Kentin cadılarının, kiliseye, tanrıya karşı gelenlerin, kralın savaşlarından kaçanların, prense vergi ödemeyenlerin, ırz düşmanı papazların başını, bazen prenslerine ayaklanan halkın başım, bazen halkın dileğiyle prenslerin başını hep bu aile kesti. O hem hüküm sürenlerin, hem başkaldıranların celladıydı. Hüküm sürenlerin ve başkaldıranların somut haksızlığıydı. Kesilen her baş için bir ağıt yakıldı. Bu ağıtta cellat düşmanca anıldı. Ta Ortaçağ'dan bu yana. Yağmurlardan sonra, kent surunun ordan celladın evinin önünden kente varan ırmak kızıl akardı. Kent halkı o zaman bilirdi ki cellat yeni bir idama karar verdi. İdamlar belli mahkemelerden sonra olurdu görünüşte, ama önce cellat şeytandan işaret alır almaz, idam edilecek zavallıya suç işletirdi. Doğaüstü güçleriyle. Kızılsaçlarıyla.

Joseph Fuchs uyandığında başı çok ağrıyordu. Ataların-dan kalan şarapları, mahzendeki şarapları yarılamıştı dün gece. Ortaçağ'dan bu yana ailenin imal ettiği şarapları. İnsanlarla görüşmemek uzun bir hayat demektir. Fuchs Ailesi zamanlarını, bu çok uzun zamanlarını değerlendirmeyi öğ-

renmişlerdi. Şarap yaparlardı. Kilim dokurlardı. Örgü örerlerdi. Gitar çalarlardı. Şiir yazar, şarkı söylerlerdi, dört sesli. Tavuk yetiştirirlerdi. Her güz evlerini onarırlardı. Her güz pancurları boyarlar, damı aktarırlar, evlerine yeni ek duvarlar örerler, kapılar yontarlar, marangozluk yaparlar, yaptıkları eşyaları cilalarlardı. Aralarında duvarlara resim yapanlar da çıkmıştı. Gözlerini göğe kaldırmış, kukuletalı başlıklar giymiş, kızılsaçlı adamların resimleri. Meyve resimleri. İsa'lar, Meryem Ana'lar, haçlar, kuzular, çayırlar, çobanlar, çiçek açmış, şeftali ağaçları. Aileden biri, idam edilen ihtilalcilerden birinin resmini yapmıştı arkadan. Cellat soyunu etkilemiş tek idamın resmini. İnce boyunlu, kıvırcık uzun saçlı bir oğlan çocuk yüzü. Mavi gözler. Kuru, inatçı, öleceğini bilen, sonu bilen gözler. Joseph Fuchs bütün gece kadehini o resme kaldırdı durdu. Ortaçağ'dan atalarından miras kalan bıçağı mahzene kaldırmıştı. Ortaçağ'dan bugüne uzanan bir damar kopmuştu. Damardan oluk oluk kan akmıştı. Bütün o ölülerin kanı. Jospeph Fuchs onları unutmak için şarap içmişti. Artık özgürdü. Artık uzanan boyunları kesmek zorunda olmamak. Artık öldürmemek hakkına sahip olmak. Bu artık kızılsaçlı olmamak gibi bir şeydi.

Joseph Fuchs köprüyü geçti. Surun dibinden yürüyerek kente vardı. Önüne gelene günaydın diyordu. Bir şarkı söyler gibi, tutkusunu haykırır, aşkını açığa vurur gibi. Günaydın bay postacı. Günaydın bay gazeteci. Günaydın bay polis. Günaydın bay çöpçü. Kimse selamını almıyordu. Alışırlar. Bir adamın artık öldürmemesine alışmak, öldürmesine alışmaktan belki daha zor. Belediyenin merdivenlerinden çıktı. Günaydın bay kapıcı. Günaydın bay boyacı. Bütün günaydınları merdivenlerin, hollerin gri boyası üstüne yapıştı kaldı. Kirle karışık. Odacı duvarların kirini siliyordu bezle. Fuchs'un günaydınlarını da sildi. Kirli bezi kovaya sıktı. Günaydınlar boğuldu kovada.

Fuchs birahaneye girdi. Kediler kaçıştılar. Kaçışmasalardı, vuracaktı tekmeyi. Belediyedeki memurun kıçına atamadığı tekmeyi. Belediyede çalışıyordum. Ortaçağ'dan bu yana ailem belediyede memurdu. Şimdi, biliyorsunuz kanun değişince, belediyede başka bir göreve atanmak istiyorum. Memur bakmamıştı yüzüne. Hep pencereden bakmıştı. Bir eliyle boynunu tutarak. Sonra, anlıyorum, demişti. Toplantıda bunlar hep görüşüldü. Fuchs düşünüyordu. Başka bir göreve, kent içinde başka bir eve. Oğullarının öbür çocuklarla futbol oynaması. Haftada iki kez pazara gitmek. Memur, yüzüne bakmamıştı, bir eliyle boynunu ovarak. Saygılı konuşmuştu. Anlıyorum bunları, yazılı dilekçen komisyonda görüşüldü. Biliyorsunuz halkın hizmetindedir belediye. Bir celladın –bağışlayın– hizmetinden halkın hoşlanmayacağını anlatmak güç de olsa anlayacağınızı umarız. Bu bakımdan size emekli maaşı bağlanmasına, surun yanındaki evde oturmakta devam etmenize... Ama evi istemiyordu, en çok evi. Kentin meydanında oturmak, parklarda oturmak, sinemalara gitmek istiyordu. Kalabalık bir iş yerinde çalışmak istiyordu. Bir gün bir geneleve gitmek.

O gün bütün gün gazetede gördüğü ilanların peşinde koştu. Kediler, kadınlar ve çocuklar; kaçtılar, kapıları çarptılar, ağladılar. Pencereler örtüldü, telefonlar cevap vermedi. Perdeler kapandı, ziller çalmadı. Fuchs meyhaneye vardığında beş yüzyıllık idamı bir günde gerçekleştirmiş gibiydi. Bira ve gulaş ısmarladı. Hancının karısı sert sert baktı. Gulaşı kediye verdim. Ve sonra başka bir şey isteyip istemediğini sormadı. Fuchs tezgâhın oraya gidip boş bir bardağa bira doldurdu, içti, doldurdu içti. Hancı kadın, müşteriler bir şey demediler. Ona bakmadılar. Bitmesini, idamın bitmesini, gitmesini beklediler öyle; idam bitti sonunda. Dışarı çıktı. Irmak boyunca yürüdü. Irmak boyunca müşterileriyle sevişen orospular paralarını bile almadan kaçtılar. Müşteriler

sövdüler. Gece kapılarını örttü. Ay saklandı. Bulutlar arkalarını döndü. Karanlık, kaçışan orospuları, söven müşterileri sakladı. Onu almadı. Karanlık kapılarını kapadı Fuchs varmadan. Koşmaya başladı. Yeniden oynaması çocukların, kadınların gülümsemesi, yeniden mırlaması kedilerin, kapıların yeniden açılması, birahanedekilerin yeniden sarhoş olması, şarkı söylemesi, orospuların müşterilerini memnun etmesi, tek suçlunun cellat olabilmesi için. Bu eski, bu Ortaçağ'dan kalma, bu aşağılık ve o kadar güzel, o kadar vazgeçilmez rahatlık için. Kentten kaçmaya başladı. Karanlığın çözülmesi, ayın görülmesi için, ansızın ırmağı buldu önünde. Irmak açtı kapılarını ama. Karanlık suların derinlikleri Fuchs'u içeri aldı. Orada, o kadar hızlı geçen son anda Fuchs, artık öldürmemenin zor olduğunu anladı. Artık öldürmemekten vazgeçti. Ortaçağ'dan bu yana bildiği tek şeyi bırakmaktan. Tek suçlu olmamaktan. O son anda, elinde atalarından kalma kılıç, kentin bütün memurlarının, komisyon üyelerinin, karılarının, metreslerinin, çocuklarının kafasını kesti durdu, kesti durdu.

Karanlık kapılarını açtı. Ay göründü. Kıpkızıl akıyordu ırmak. Ay baktı ırmağa. Fuchs'un suçunun kentin kanıyla kardeşçe aktığını, Fuchs'un suçunun kentin kanına karıştığını gördü.

1969

Nasıl öşreteceşim köpeşe Aport'u

Nasıl öğreteceğim köpeğe Aport'u? Divana uzandım. Alaturkada viyaklıyor köpek, İspanyol seteri – kara – kıvırcık – bebek daha. Bıldırcınları, keklikleri yığacak önüme. Alaturkayı pislik içinde bırakmış yine. Karım kızıyor. İyi bir av köpeği olmanın alaturkayı pislemekten önemli olduğunu mu anlatayım ona? Konuşmayı sevmem. Makineleri severim. Hareketi gizleyen şeyleri. Harekete dönüşen şeyleri. Patlayan tüfekleri. Sözcükleri sevmem. Mermileri severim. Bir sözcüğün öncesinde ve sonrasında sadece sessizlik var. Boş ve sıkıcı. Patlama sesini severim. Sözcükler soyuttur. Soyutlamayı sevmem. Bebek bezleri nerede yıkanacak, diyor karım. Sormamalı. Harekete geçmeli. Ben harekete geçtim. Banyoyu karanlık oda yaptım. Çektiğim fotoğraflar çok güzel. Karanlık odam yok. Banyoyu kullanmıyorum. Şimdi kuruyorlar. Herkese yasakladım oraya girmeyi. Nerede göreceklermiş ihtiyaçlarını? Seçim yapmalı ve uygulamalı. İyi çekilmiş fotoğraf ya da tüfek. Karım bunlardan anlamıyor. Bir şeyi anlatmak onu kullanmaktır. Bir tüfek anlatılamaz. Tüfekle ateş edilir. Bir suikast yapılır, bir çiçek

kopar sapından. Tetik tık diye bir ses çıkarır. Fotoğraf makinesi bir çıtın ardından resim çeker. Bu seslerin sonunda bir şey değişir. Elle tutulur bir sonuç alınır. Düşündükçe neşeleniyorum. "Dayanamıyorum aman, sarı saçlım aman" şarkısını söylemeli. "Dayanamıyorum aman," bu kadarı yeter. Ya da sadece, "Adalar!" diye bağırabilirim. "Adalar sahilinde bekliyorum" şarkısını sonuna kadar söylemekle, "Adalar!" diye bağırmak aynı şey benim için. Göz nesnelerdeki güzelliği, yanlışı, çirkinliği hemen görmeli. Boş gözlerle eşyalara bakan, onu izlemeyi bilmeyenler. Pâluzeler! Zırtapozlar! Su verilmemesi gereken bitkiler. Bir eşyadaki yapı hatalarını bir bakışta anlayamayana adam denebilir mi? Tüfeklerimi biraz önce temizledim. Bahçeye ampul koyup nişan alacağım. Ev sahibinin dumbal karısı çıngırdayacak yine. Kanunlar olmasa. Bu durumda olmamalı kanunlar. Ahmaklar cezalandırılırken olmamalı. Herkes kendi ahmaklarını bizzat cezalandırmalı. Ben kendi verdiğim cezaları bilirim bir. Soyut cezalardan bana ne. Kendi dövdüklerimi bilirim yalnız, ev sahibi karının kıçına nişan alsam bir. Bahçe duvarından sarkarken. Sebzeciyle pazarlık ederken. Köpeğim büyüyecek. İlk onu ısıracak. Ama o zaman, bu ilk tatsız deneyimle ısırma beğenisi bozulabilir. Cigaramın dumanını yuvarlak halkalar çıkararak üflüyorum. Lambanın çevresindeki yuvarlak gitgide küçülüyor. Gazoz kapaklarım iki parmağımla büküyorum düşüncemde. Bütün ahmakları, uzun konuşmaları, gereksiz sözcüklerle zaman öldürenleri, iki parmağım arasında. Gazoz kapağı ahmak bir insandan daha tutarlıdır. Madendir, elle tutulur, yararı bellidir ve ezilebilir. Bir gazoz kapağı acı üstünlük karşısında kesin olarak ezilir. Bütün bilekleri bükerdim; yenerdim güreşte. Üstüme gelirler, böbürlenirlerdi; daha böbürlenirken tükenirdi güçleri; yenerdim hepsini harcadığım gücümle. Yenme sözle olmaz. Vücut malzemesini

kullanmayı bilmeli. Vücut eşyasıdır insanın; her insan, vücudunun bozuk çalışmasından sorumludur. Her organı ne zaman ve nasıl çalıştırmak gerektiğini bilmeli. Ağzı fazla çalıştırdın mı gevezeler yaşamayı beceremezler, sevişmeyi de. Çocuk doğurmamış bir kadın gereksiz el kol hareketleri yapar, güler yerli yersiz. Altı çocuğum var benim. On dört tane olmalı. Karım bunca söylenmese daha çok çocuklarımız olurdu. Böylece, şimdiki gibi uzanıyorum divana, altısını karşıma diziyorum. Avucumu açıyorum. Sırayla elime vuruyorlar. Oyun bu. Elime vururken hangisini yakalarsam o tutsağım oluyor, istediğim an istediğimi yakalarım. Onlar bunu bilmiyorlar. Bir süre, çığlık çığlık vurup kaçıyorlar. Korkuyla, heyecanla. Sonra başından gözüme kestirdiğimi yakalayıveriyorum. Tutsağımı. Yüzünü gözünü ısırıyorum. Yalıyor, tükürük içinde bırakıyorum. Evdeki en yüksek eşyanın tepesine koyup, atla diyorum, atlıyor. Her çocuk babasının oyuncağı olduğunu bilmeli. Bu pazar çocukları yıkayacağım. Köpekle birlikte. Sabun kaçtı diye cırlayanın başı suya batırılır; daha bağıran soğuk duşa. Karım işe karışırsa o da banyonun içine. Her günlük olay ne kadar genişletilebilirse; ne kadar büyütülebilirse; ne kadar yorucu olabilirse. On dört çocuğum olmalı. Şu köpek Aport'u bir öğrense. Her canlı bir işin üstesinden gelmeyi becermeli. Varlığın eşyaya biçimlenebilen bir anlamı olmalı. Denmeli ki ondan önce yoktu bu, şu ve onlar. Hiçbir şey denmemeli. O eşya ellenmeli, ellendiğinde bilinmeli. Pazar günü resim yapsam? Karımın resmini. Karım istemiyor. İki saat kıpırdamadan durmayı. Ama duracak. Resimleri önemli kendisinden. Elle tutulur bir resme dönüşmenin önemi. Zamanım yok, ne denli soyut sözcükler, kitaplar, Goethe'den mısralar. Ne değişti? Onu sevebilirim. Aport'u öğrense. Tüfeklerim, köpeğim, fotoğraf makinem, av çizmelerim, çekiçlerim, çivilerim. Tornavidalarım, İngiliz anahtar-

larım, kerpetenlerim, boyalarım, testerelerim, havai fişeklerim, copum, kıskanmasa bunları. Hepsine öğreteceğim Aport'u. Resme başlamadan önce uzun bir süre kıpırdamadan dursun. O sırada diziyorum boyalarımı, fırçalarımı. Bütün o sevgili şeylerle oyalanıyorum bir süre. Kımıldama. Kımıldayan bir insanın yüzünü soyutluyorum düşüncemde. Sonra evin içinde geziniyorum. Islık çalıyorum. Dürbünle komşu pencereleri gözlüyorum. Bu arada görüntüsünü çekip almış oluyorum. Benim kılmış. Karım en çok bu dönemde kızıyor. O durur durmaz başlamalıymışım resme. Soyut bir görüntüyü somutlaştırmanın anlamını bilmiyor. Sonra boyalarımla, fırçalarımla yeniden tanışıyorum. O soyut görüntüyü de tanıştırıyorum onlara. Birbirimizi unutmuş oluyoruz. Bana hemen yüz vermiyorlar. Verdiğimi hemen almak. Dolaşırken, ıslık çalarken onlara yanaşmanın yollarını arıyorum. Yavaştan, usul usul. Bütün bunların yanında bir insanın kıpırdamadan durması; bu küçük ayrıntı. Ya ben ya köpek diyor bu arada. Elbette köpek. İnsan kendini kıyaslatmaya başladı mı; eşitliğe boyun eğdi mi; köpek daha önemli olabilir. Kitledim piyanosunu. Yanıltıcı sesler çıkaran, Schubert Lied'ler. Çocuklar ve köpek hareketsizleşiyorlar, dalgın bakıyor gözleri, o an başlarına bir şey düşebilir. Bir kaza gelebilir başlarına, boyun eğebilirler. Müzikte eğdirici, püreleştirici, sümükleştirici unsurlar var. Canım sıkılıyor. Bir şey yapmalıyım. Düşünmek yaramadı. *Biliyordum bunu. Elimi ağzıma götürüp* borazan sesi çıkaracağım. Çocuklar gelsin. Onlara ölümümü anlatacağım. Nasıl çürüyeceğimi. Solucanları. Kurtları. Önce kimin bükülürse dudakları, ona bahşiş var. Ardından, "En çok!" *diye bağıracağım. Şarkıya başlayacaklar* bir ağızdan. Her zamanki gibi: Babamı severim, annemi severim... sırayla, en son da köpeğin adı. Karım daha çok kızdırırsa onun adını köpekten sonra söyleteceğim. Nasıl öğre-

teceğim köpeğe Aport'u? Küçük oğlanın pespembe topuklarını çekti canım. Reçele banıp yalayacağım. Karım, "Sofra terbiyesi," diye başlar yine. Ya öyle mi? Tam yemeğin ortasında: "Bana ekmeği uzatır mısın?" nokta yerine osuruyorum. Ne oldu? Soru işareti yerine geğiriyorum. Bütün çocuklar gülüyor. O da gülene kadar. Çocuklar bunu öğrenmeyi çok istiyorlar. Vücudu kullanmayı bilmeli. Becereni sırtımda gezdireceğim dört ayak. Yemek masasının çevresinde. Sonra hiç beklemediği bir anda, ayağa kalkıp düşüreceğim. Beklemediği belalara hazır olmalı kişi. Çocuk ağlayacak. Karım mutfağa sığınacak. Ev işleri hiç bitmez. Mutfağa göz yaşartıcı bomba atacağım. Karım delirebilir. Onu tımarhaneye tıkacaklar. Ağlayacağım. Tımarhanede beni görünce, kıkır kıkır gülecek. Başını sallayacak. Eve dönüp çocuklara taklidini yapacağım. Sonra işe gidip bazı tensiplere arz edeceğim. Yabancıları karasularıma yaklaştırmam. Benim insanlarım ve eşyalarımın ötesinde her şey yabancıdır. Bir kez yanıldım. Bakanın iskemlesini tam otururken altından çektiğim ziyafette. Tam oturacakken, düşecekken; vazgeçti. Düşseydi tanıyacaklardı beni. Karasularıma gireceklerdi. Ben, istediğim an batıramayacağım gemiyi karasularıma sokmam. Dün gece karım yatak odasının kapısını kitledi. Kapıyı çerçevesiyle birlikte söktüm. Pencereden aşağı attım. O komşulardan çekinir. Bu beni üstün kılmaya yeter. Davutpaşa Kışlası'nın sıçanları. Çizmeleri geçirir, koridorda beklerdik. Kim sıçanın başını önce ezerse, kim önce davranırsa. Seçim yapmayan sıçanlaşır; ezilir. Öfke. Kutsal öfke. Harekete geçiren. Korkaktır insanlar. Kamçı yiyince koşarlar. Atlar gibi. Köpek yarın Aport öğrenmeli. Eve gazete sokmayacağım. Yönetilmeyi sevenler gazete okurlar ve politikadan konuşurlar. Hepsi hazırdır boyunlarını giyotine uzatmaya. Bir atım olmadı. Yatak odasının bir bölümü ahır olmuş, dün gece düşümde.

Priştina'daki komitacılarınki gibi. Komitacıları severdim ben. Zorbaları. Komitacılardan korkanları; mallarını onlara kaptırmaktan korkanları ve yine de kaptıranları hor görürdüm. Kararınız ne? Almak mı, vermek mi? Atlarım ve tüfeklerimle. Her an öldürmeye ve kovalamaya hazır. Düşümde. İnsanlardan kaçmaya hazır. Bir tüfek ve atla, düşümde. Ev sahibinin karısı şikâyete gelmiş. Gece köpek uyutmamış. Bilseydim zile elektrik verirdim. Zili çalacağı an. Karım döndü. Terliklerini sürüyerek. Terliklerini yere çivileyeceğim. İleri gitmek isterken. O an çıldırır mı? Banyoya ne zaman girebileceğiz? Kocatepe kırlarına gitsinler. Çocuklar hangi yaprakla temizlenebileceklerini biliyorlar. Onlara gösterdim. Söylenmesi kıra gitmek istemediğinden. Dün eve misafir çağırdı. İçkiyi sevmiyorum. Beni yumuşatıyor. Sevmediğim adamlara dostça sözler söylüyorum. Dostlarımı pek sevmem. Her an bir eşyayı yanlış kullanırlar. Ya ciğerleri ya mideleri bozuktur. Çamur gibi kadınlarla yatarlar. Bir insanın kiminle yattığı önemlidir. Seçimleri yok. Eşyayı seçemiyorlar. Güzel bir kadını, köpeği, tabancayı. Razı olurlar. Kasap kedileri ve dilenciler gibi. Komitacılar razı olmaz. Razı olanları keserler. Onlarla kavgalı değilim. Anlatmam. Düşüncelerim var mı, bilmiyorum? Davranışlarım var, davranırken bildiğim. Sabri, ördek avına götür beni, diye tutturdu. Ördek avında Sabri. Akşam eve geliyorum. Av torbamı koridora fırlatıyorum. Karım torbayı açıyor. İçinde Sabri. Karım Sabri'nin tüylerini yoluyor. Göbeğine domuz yağı sarıp şarapla pişiriyor. Ben o ördeği yemem. Bunları düşündüğüm günün ertesinde Sabri'nin öldüğünü öğrendik. Dairedeki arkadaşlarla cenazeye gittik. Gülmek istedim hep. Cenazeler gülünçtür. Bir saatin bozulması kızdırıcı. Bir canlı elde olmayan gizler taşır içinde. Hastalıklar, bozuk hücreler, kötü sıvılar. Bir eşya, güzel bir heykel hiçbir bozucu güç taşımaz içinde. Bir eşyanın güzel-

liği, çirkinliği mümkündür. Ölen bir insan; baştan bozuk bir yapının yıkılışı.

Divana uzandım. Karım ağlıyor. Onu çocuklarla birlikte mutfağa kitleyeceğim. Saatlerce eşyacıklarımla oynayacağım. Pencereden ateş edeceğim. Sonra, sesleri kesildikten sonra, ilk canlıyı yaratan bir tanrı gibi hatırlayacağım onları. Kapıyı açacağım. Çocukları çikolata almaya savacağım. Karımla yatacağım. Köpeğe Aport'u öğreteceğim.

1969

Deli tank ve çocuk

Gün batımının ordan, o kızıl çizgiden bozkırın içlerine, en mor içlerine uzanıyordu tank dizisi. Baharın çiçek tozları, kurak yazların tozu, dönem mevsim yağmurları, sonra soğuklar, don, kar, bütün bu alışılmışlar, bu hareketsiz diziye doğanın değişkenliklerini sunuyor, bütün güçleriyle onun ölgün, madensel varoluşunu sindirmeye, eritmeye çabalıyordu. Top namlularında sıçanlar çoğalıyor, tozlu, maden bedenlere sinek ölüleri yapışıyor, çılgın bir arı arada gelen baharlarda sindirdiği çiçek tozunun keyfiyle şaşırıp kızgın madene konuyor, kavruluyordu.

Bazen papatyalar, bazen gelincikler, ballıbabalar, çiğdemler zincir tekerleklerin gizli boşluklarında boy atıyorlar, bilinçsiz bir ısrarla bu madensel diziyi bir bitki örtüsüyle kapatmaya çalışıyorlardı. Karınca yuvaları, köstebek yuvaları büyüyen oyuklarda tankları tek tek yutacakları, o ırak maden ziyafetine hazırlanıyorlardı. Kurşun renkli bulutların ordan koşan bir rüzgâr, gitgide kudurarak tank dizisinin bir ucundan abanıyor, tank dizisini bozkırın morundan günbatımının kızıllığına yürütmek, o kızıllıkta tüketmek istiyor-

du. Ansızın bastıran sıcaklar, sıklaşan doğum sancılarıyla kızıştırdıkları top namlularından bir gürlemeyle kopacak rahatlığı özlüyor, ardından yağan, durmadan yağan yağmurlar rahatlayamadan kasılan namluları hınçlı bir yavaşlıkla paslandırıyorlardı...

Bir yılbaşı günü:

Yaldızlı paket kâğıtları. Renkli kurdelalarla bağlanmış paketler. Süslü camekânlar. Bağıran piyangocular. Salonda at yarışları ve kılıbıklık diplomaları. Çamlar, pamuklar, yaldızlar. Renkli ampuller. Sıraya dizilmiş, üst üste ve yan yana; armağanlar. Ovulan gümüşler, satılan gümüşler. Paralar ve paketler. Para uzatan eller, paketlerle dolu kollar.

Eşyalara uzanan parmaklar, işaret parmakları. Vitrin camlarının her yönüne uzanmış işaret parmakları. Yayılan ağızlar, para sayarken büzülen dudaklar. İki paket arası yenen bir pasta. Çörekler, hindiler, rus salataları. Tombala. Eşya piyangosu. On yaşlarında bir çocuk. Yoksul, eşya tadı bilmeyen bir çocuk; dükkânlarda, sokaklardan gelen geçenlerin kollarında durmadan çoğalan paketlerden ayrı bir çocuk.

Bu armağan gününde bir eşyaya sevinmek istedi.

Hem ileri hem geri gidebilen, küçük namlularından alev fışkıran tankı gördü. Bahçe kapısının önünde, üç başka çocuk oynuyorlardı onunla.

Çocuk eşyadan tat almayı istedi. Armağanım seçti düşüncesinde. Eli tanka uzandı. Eşyasına dokunmak istedi. Eşyasını, önce ona sahip gözüken çoçuklardan ayırdı düşüncesinde. Sonra uzattı elini. Uzatmasıyla, eşyası-armağanıyla arasına neler girmedi ki: Oyuncak tankıyla arasına önce kovalayan çocuklar girdi, sonra analar babalar, sonra kovalayan trafik memurları, kovalayan memurlar, evler, apartmanlar, polisler, yargıçlar ve kovalayan bankalar girdi. Ço-

cuk koşuyor, kaçıyordu. Koşarak vardı kentin sınırına. Eş**yaya** yabancı bozkıra, tank dizisinin oraya.

Karıncalar, köstebekler, sıçanlar, sinekler, canlılar dizisine çocuğun eli eklendi. Çocuk önce zincir tekerlekleri elledi. Elleri tanklardan birinin içinde düğmelerinde gezindi. Birden canlandı tank. Çocuk atladı bozkıra, halkası olduğu canlılar dizisine sığındı. Tank diziden çıktı. Sağdaki morluktan soldaki kızıllığa uzanan hareketsizlikten çıktı. Bu ölgün diziyle yıllardır savaşan doğa güçleriyle tek başına, yalnız başına kaldı. Barışsever bir dizinin içinde, herhangi bir maden rahatlığı olmaktan çıktı. Karşıdaki düşman canlılığın üstüne vardı. Şimdi rüzgâr daha çılgın, toprak örtüsü daha bereketli, güneş daha doğurgan, canlılar daha yiyici, tüketiciydiler. Bir yalnız tanka karşı, bütün doğa, bütün canlılar, bozkırın moru, günbatımının kızılı, tek bir tankın delirmesi, yüzyıllık ölgünlükten, miskinlikten sıyrılması. Önce namlular dikildi. Sonra zincir tekerlekler silkindi. Sıçanlar kaçıştılar. Yürüyen tekerlekler gelincikleri, papatyaları, ballıbabaları, çiğdemleri ezdi. Tank delirmişti artık. Rüzgâr, soğuk, sıcak, bahar ve bereketüstü bir delirmeyle tank bozkırdan boşaldı. Günbatımının kızıllığını ölü tank dizisinin orda bırakıp kente vardı.

Tank hatırladıkça sevdiği güçleriyle saldırdı kente. Dörtyol ağızlarındaki trafik polislerini ezdi önce. Televizyon antenlerine, telgraf ve telefon direklerine boşalttı ateşini. Sonra resmî yapıların önündeki askerlere, devlet dairelerine. Bütün memurlar kırılan camlardan içeri dolan ölümden kaçmak için yerlere yattılar. Ölüm onları yaşamlarının en korkak, en iki büklüm ânında buldu. Sonra apartmanların üstüne yürüdü tank. Apartmanlar ufaldılar, ufaldılar. Tank hepsini bir bir, bıkmadan ve atlamadan ezdi geçti, ezdi geçti. Sonra evler, eviçleri, büfeler, sandıklar, buzdolapları, çamaşır makineleri ve dükkânlar, tezgâhlar; bunları ezmek

daha kolay, daha eğlenceli. Sonra bankalar, sayılmakta ve ödenmekte olan paralar, sonra nişanlar, yıldızlar, sonra bütün mühürler, damgalar, pullar. Sonra resmî yazılar, tensiplerinize arz ederim'ler, terfiler, siciller. Sonra âmirler, âmirler, emirler, emirler. Sonra ben, sonra sen, sonra bizler, bizim gibiler. Sonra bizlerin çocukları, çocukların oyuncakları, oyuncak tankları. Sonra döner dolaplar. Benim masam, senin masan. Sonra bütün bu sevindirici eşyacıklar. Sonra Sitâre Hanım'ın kürkü, Betül Hanım'ın yüzüğü. Sonra bütün kıskançlıklar, bütün cimrilikler, bütün armağanlar, birikmiş paralar, bütün sigortalar, güvenli yarınlar. Sonra başarılar, ünler, aşk mektupları, dolandırıcılıklar. Benim sevgim, senin yalanın, onun palavrası, övünmesi. Kahramanlıklar, kancıklıklar. Partiler, örgütler, bütün o damarları şişmiş gırtlaklar. Gazeteler, manşetler, ukalalıklar, sövgüler. Matbaa harfleriyle yazılmış BEN'ler. Hepsini, hepsini, hepsini bıkmadan ve atlamadan ezdi geçti, ezdi geçti. Bir tank delirebilirse, deliren bir tank neler ezebilirse hepsini ezdi geçti...

Bütün bu ezilmelerden, yıkıntılardan sıyrılabilmiş, bütün bu ezilen şeylere zaten bulaşmamış bir çocuk eli –kirli tırnaklı ve yoksul, kaybetmesi olmayan bir çocuk eli, merakı ile tanımış bir çocuk eli–, ilk oyuncağına uzandı, tankın delirmesi durdu. Tank ve çocuk, deliliğin bittiği yerden, günbatımının ordaki kızıllığa dek yanan kente baktılar: Şimdi nerede bozkırın moru, nerede doğanın yalnız bir tankı delirtmeye yeten güçleri? Sen nerede, o nerede, biz nerede? Şimdi delirebilecek hiçbir şey yok. Şimdi bitimsiz bir bozkırı, onun bitimsiz güçlerini yakan bir ateş var. Günbatımının tükenmemesi var. Bir deli tankın bir koca kenti, bir koca bozkırı yakması var. Tankın, deliliğinin bittiği yerden günbatımının kızıllığının orayı yakması. Bir çocuk eli, yoksul, meraklı, ilk oyuncağına uzanan bir çocuk eliyle tankın deli-

liği durmuştu. Ama bozkın alevler sarınca, oradaki ölü tank dizisi alışageldikleri belalardan bambaşka bir belayla yüz yüze gelince, böyle ansızın üstlerine gidilince delirdiler. Bir tank delirebilirse, bir tank dizisi nasıl delirir, hem de nasıl. Deliren tank dizisi, kentten arta kalan kızıllıktan koptular, başka kentlere vardılar. Binlerce yoksul çocuk eli ilk oyuncaklarına uzanana kadar, ezdiler, yaktılar...

Çocuk, alnının sızısıyla geldi kendine. Ne zamandır soğuk camekâna dayadığı alnı uyuşmuştu. Soğuk camekâna dayayıp alnını, yan yana dizili oyuncak tank dizisine bakalı ne kadar olmuştu? Eski yıl bitip, yeni yıl başlamıştı o arada.

1969

Yapı

Bitmişti ev. Çok uzun zamanda gelişen bir şeyin bir anda bitiverişi; sonuçlanması; bir anda; ansızın bitmişti işte evi. Çocukları, karısı, komşular, sonra gelip gidecek olan herkes; sucular, seyyar satıcılar, çöpçü, sütçü; olağan karşılıyorlar bitmesini evin. Yapılan bir evin bitmesini. Bir büyük, Hasan Özçakar için çok büyük bir oluşumun kesilişini – bu ansızın geliveren durallığı. Hasan Özçakar bunca uzun bir zamana yayılmış yapımın beklenmedik sonuyla karşı karşıya şimdi.

Bu kadar uzun zamanda bitmesinin tek bir nedeni var evin: Parasızlık. Yapının parasızlık nedeniyle uzaması doğalsa bir gün bitmesi de öylesine doğal, biliyor bunu Hasan Özçakar. On yıl önce, yapımn ilk tuğlalarını doldurduğu çuvalla vapura bindiği o gün; babadan kalma küçük arsayı, tek tek bütün malzemesini kendi taşıyarak, her şeyi kendi başına, bütün bir evi yapmaya karar verdiği on yıl önce, parasızlıktan başka ne nedeni vardı böyle inanılmaz çaba ve zaman isteyen bir işe girişmenin? Şimdi biten eve, yapıya bakıp içine bir günlük yapım için gerekli olanı doldurup yük-

lendiği çuvalıyla yaptığı günlük yolculukları düşündü. Yirmi tuğla, birkaç kilo kireç, çimento, sonra birkaç boru, sonra birkaç musluk, sonra birkaç kiremit, hepsini sırayla, teker teker, bir akşama sığacak bir çabayı, bir kişinin taşıyacağı kadarını, o akşam ne gerekliyse ne yapılacaksa o akşam, sadece o kadarını doldurduğu çuvalıyla, çok ufak bir ilerleme için gerekli olanları yüklenerek Kadıköy vapuruna binişi. Yükünün her gün daha önemli oluşu, daha çok ilerletişi yapıyı. Her sabah boş çuvalla, sadece akşamı, dolu çuvalla döneceği yapıyı biraz, çok az ilerleteceği akşamları düşündüğü vapurda. Düşünmemişti, yapının bir gün bitebileceğini, unutmuştu ya da.

Şimdi, bitti. Bakıyor bitmiş yapıya – bir şey bitmelidir, hep böyle olmuştur bu, böyle bilinmiş böylesi istenmiştir, ne için başlanılmışsa bir şeye, hangi son için, o sonun gelişi doğal sayılır. Bitiş yakınsa, belliyse, sonu ne olduğu unutulmamışsa, kaçırılmamışsa gözden, o son ulaşılabilir-varılabilir gibiyse, sona varma, yetişme tutkusu, bitirme kaygısı sarar kişiyi; ama son uzaksa, inanılmayacak, varılmayacak gibisine uzaktaysa, o zaman bu bitmeyecekmiş gibi görünen ilerleme, bu sonsuz çaba büyüler insanı; küçük adımların hastası olunur artık. Artık bu ufak ilerlemeler; o çok uzaktaki bitiş noktasından çok daha önemli, özlenesi olur. Böyleydi bu Hasan Özçakar için; başka nasıl olabilir? Sadece tek bir tuğla taşıdığı günleri bile olursa insanın, sadece tek bir tuğla yüklü çuvalı kentin bir yakasından ötekine geçirmişse, bu tek tuğlayla evinin asla bitemeyeceğini bile bile, sadece tek bir duvarın, yeterince çok olan duvarlardan sadece birinin, bir tuğlalık büyüyeceğini bilerek taşımışsa çuvalını, tek bir gün bile olmuşsa bu ya da alışmışsa buna, sonra akşamla o tek tuğlayı, büyük bir özenle, ıslık çalarak ve ufak ilerlemenin tadını çıkararak örmüşse; hep böyle olmuşsa bu, yıllarca ve yıllarca, bir yılda tek bir duvar örül-

müşse, tuğla tuğla üstüne, yavaş çok yavaş, giden ve gelen vapurlarla, vapurlara inen binen binlerce insanı seyrederek, onlardan bir yapıyla ayrılarak, önemli bir yapım var benim diyerek, oflayarak puflayarak, çok yorularak, kimseleri inandırmayarak, saygısını kazanmayarak kimsenin, alay konusu olarak biraz, sadece bir duvar örülmüşse bir yılda; bir evin bitimi bütün bu ilerlemelerin yanı sıra, yabancı, soyut bir uzaklıkta kalmışsa; şimdi bu ansızın bitiveren, gerçekten bitiveren eve şaşmamak, bir düşman gibi görmemek onu, hiç tanımamak, bu yeni yabancının, sahip olunan yabancının neyi bitirdiğini, yok ettiğini, amansız bir kesinlikte tükettiğini bilip onu benimsemek mümkün mü? Evi bitmişti oysa. Böyle bu. Atılacak, bu yolda atılacak bir adım, yapıya eklenecek bir şey yok. Taşınabilecek tek bir tuğla, çakılabilecek tek bir çivi, ne bir avuçluk kireç, ne çimento, hepsi gereksiz, dönüşü olmayan bir geçmişte. Son, bütünlüğü, soluk kesiciliğiyle karşısında. Eve giremiyor bir türlü. Eşya taşıyanlara, evin içine girip çıkan ailesine bakıyor. Hep evin duvarlarını, hep yapıyı düşündüğü, bir boşluğu saran bir kabuk gibi düşündüğü, boşlukta büyüyen bir kalıp gibi düşündüğü bütün o yıllar boyunca bir gün olsun eviçini, o eviçinde olabilecekleri, o eviçinde yaşanabilecekleri, onun yararlarını, bu yararlar için gerekli olan ayrıntıları hiç düşünmeden, hep bu kabuğu, yapıyı düşünerek, kurarak çabaladığını, ilerlediğini düşünüyor. Şimdi bitmişti yapı. Karısının, çocuklarının eviçinde gidip gelen ayak seslerinden, yerleştirilen eşyalardan, yeni, yıllara yayılmış çabasının tümüyle dışında, birşeyler olduğunu anlıyor; bu yeni yabancılığı tanımak için, kendince yalın, bildik olan yapıyı dışarda bırakıp içeri girmek istemiyor. Yapıya arkasını dönüp eviçine yerleşmek, bir oluşumun, sürecin bitimini kabullenmek, durmak, durup yaşamak, durarak yaşamak istemiyor. Hava kararınca, çok yorgun ve ses-

siz, söyleyecek, yapacak hiçbir şeyi kalmamış biri gibi girdi evine. Yattı – uyudu. Ölmek şimdi, bir noktadır, bağlantıdır belki diye düşündü.

Bu durum, susma, uyuma kaç yıl sürmüş olabilir – kış uykusu sürekli midir? Sabah oldu: Hasan Özçakar'ın küçük oğlu ağlayarak koştu:

– Bu evde bilya oynanmıyor, sek sek oynanmıyor, yeri düz değil evin!

Bir değişiklik olmuştu – yapıda bir değişiklik. Hasan Özçakar uykusundan silkindi, döşeme tahtalarına baktı dikkatle, tahtalardaki değişimi sezdi hemen, tahtaların altında birşeyler olduğunu: döşemenin altında başlamış bir kıpırtıyı, bir oluşumu sezdi: *Yıllarca sadece yavaş, çok yavaş bir ilerlemeyi yaşayanlar, bilenler, ağır da olsa, gizli de olsa en küçük gelişmeyi hemen tanırlar.* Eğrilen döşeme tahtalarının altında, onları zorlayan, biçimlerini bozan bir gelişim vardı, çok yavaş büyüyen, oluşan bir şey. Bir ağaç büyüyordu döşeme tahtalarının altında. Eski bir kök canlanmıştı, büyüyordu, şimdi tahtaları zorluyordu, yarın yapıyı zorlayacaktı. Büyüyecek, büyüyecek, zorlayacak, zorlayacak, fışkıracaktı eviçinde; tahtaları, duvarları, bütün çivileri, pencereleri, kapıları, kiremitleri yıkacak, yıkacak, yıkılan bir yapının yerinde büyüyecekti. Yapısının, o bittiği sanılan yapısının yeni bir değişimle karşı karşıya bulunduğunu anladı, anlamaz mı? Uyandı. Yapısını yeniden kuracakmış, tek tek tuğlaları yeniden örecekmiş gibi çalışmaya hazırladı kendi: bu köke, bittiği sanılan yapıyı ters yönde zorlayan, bu yeni ilerlemeye bir savaş açtı. Artık her gün giden gelen vapurlarda, bitki öldürücü ilaçlar taşıyordu. Bütün bunları tahta aralıklarından serpiyor, döküyor, çişlerini tahta aralıklarına etmeleri için zorluyordu ev halkını; ev halkını, ma-

halle köpeklerini, kedileri. Bütün içki artıklarını, sigara dumanlarını, sağlığa zararlı diye bilinen her şeyi oraya, o kökün oraya yöneltmek istiyordu. Filitler, çakmak benzinleri, fare zehirleri, hamamböceği öldüren pembe tozlar, kaynar sular, gazyağı, bilinen bütün öldürücülerle sürdürüyordu savaşını. Ama belirsiz bir korku sarmıştı beynini, korkuyordu. Kökün kurumasından, aslında korkuyor, istemiyordu. Kök kurursa, o zaman yapı, o amansız durallığıyla, bitmişliği, son bulmuşluğuyla bütün eski ve yeni çabaları, kurma, yapma serüvenlerini anlamsız kılacaktı. Yok kurumamalıydı kök; bir yaşam boyu, hiç olmazsa Hasan Özçakar'ın yaşamı boyu büyümeliydi, yapıyla ilgili çabası, serüveni, savaşı sürmeliydi. Bir gün kök kurudu, kuruyuverdi, bir gün geldi yeni son.

O gece, bir gecelik, bir gecenin en kısa süresine sığan, o hep unutulası kısalıktaki düşlerden birini gördü Hasan Özçakar: Düşünde kök canlandı yeniden, filizler yeşerdi, yeşerdi, döşeme tahtaları mısır gibi patladılar, patladılar, ağaç büyüdü, gitgide kalınlaşan gövdesi genişledi, genişledi, duvarlara dayandı, duvarlar esnedi, dallar pencerelerden dışarı uzandı, genç, en genç dallar dama vardı; bastırdıkça coşan, güçlenen büyüme, evi, yapıyı sarstı, sarstı, yapı çatırdadı, yıllara sığmış kurgu çözüldü bir anda, bir anda geldi yıkım, kısa, gürültülü bir anda yıkıldı hepsi; her şey bir anda, bütün taşınmış tuğlalar, örülmüş duvarlar, çakılmış çiviler. Ağaç, bu yeni, sürekli oluşum, yapının yerindeydi artık.

Sabah, o hep gelen, yenilenen gün, Hasan Özçakar için olmuş da olsa, bitmiş de olsa bir düş, Hasan Özçakar uyanmış da olsa, o yapımn yerindeydi ağaç, yapının yerinde büyüyordu, doğal, kendiliğinden, en küçük çabalarla çoğalan, durallık tanımayan bir gelişimle. İki kıyı arası gidip gelen vapurlarla, çok zor, çok yavaş, ince, bıktırıcı, yılmaz güçlerle ku-

rulmuş yapının yerinde, onun durdurduklarını devralarak; o eski, usandırıcı, yorucu ilerlemeyi bir anda doğal, bitimsiz kılarak, çabuklaştırarak, çabuklaştırarak.

Hasan Özçakar yapısından arta kalan yorgunluğunu unutuverdi.

1970

Ay'ı boyamak

Hasan Özçakar, işsiz günlerinden birinde, boyu yararsız ve dural anların yüküyle daha ufalmış, almayı-vermeyi, yürümeyi, yani bir şeyi değiştirmeyi unutmuş kollar ve bacaklarla oturuyordu. Öyle bir şeyi bir şeye bağlamayan bir zaman aralığında. Sonra elleri, bir durumdan başka bir duruma geçmeye yarayan özelliklerini hatırladılar. Uzanıp aldığı gazetedeki bir ihale ilanında, Kızılay binasının tepesindeki ayın "kapalı zarf usulüyle" boyatılacağım okudu. İşte bir iş, belki de zengin olmaya ilk adım. Hemen davranmalı, kaçırmamalı bu fırsatı, kolları, bacakları oynatmalı, yararlı olmalı, diye düşündü, ufak boyu uzadı az. Oturdu, büyük bir özenle Kızılay Genel Müdürlüğü'ne yazdı teklifini. İşi alacağına pek güveni yoktu; neden olsun? Soyut bir şey değildir güven. Bir şeyin yerine konan bir şeyin bir şeye dönüşmesidir; örneğin bir gümüş şamdan güvene dönüşür, bir ev, bir kat yeni elbise, ya da fiyakalı bir iş, dolgun bir aylık, bütün bunlar güvene dönüşebilir şeylerdir. Hasan Özçakar'ın güvene dönüştürebileceği bir şeyi yoktu, boyu posu bile. Sonra, ne boyacıydı, ne de boyadan, boyamaktan anlardı; bir

şeyden anlamak da güvene dönüşebilir. İşte güvensizlik ve umutsuzluğun verebileceği ataklıkla, gelecek yeni güvensizliklerden, umutsuzluklardan korkmadan yazdı teklifini, aklının alabileceği en ucuz parayı istedi, on yıl da garanti verdi. Genel Müdürlük'te, devlet parası üstüne özel titizlik gösterdiklerini, devlet parasını namusları gibi koruduklarını, ânı ve yeri geldikçe, yatakta karılarına, içerken masa arkadaşlarına anlatan bir-iki memur, teklifi okur okumaz atıldılar üstüne. Herkesin beklediği bir fırsat vardır; işte, anlatılan bütün bu namus, titizlik öykülerinin ispatı için kaçırılmaz bir fırsat. İş Hasan Özçakar'a verildi. Hasan Özçakar, helvasını ve ekmeğini yerken, aceleyle yapmıştı teklifini. Koskoca bir ay'ı boyamak için yapılması gereken masrafı hesaplamamıştı örneğin, hesaplayamamıştı, ayın boyanması için ne kadar boya gerektiğini bilmiyordu. Boya fiyatlarını da bilmiyordu. Çok az şey biliyordu ay'ı boyamak üstüne. Ay'ı boyamanın bir şeyi bir şeye dönüştürebileceğini sanıyordu yalnızca. Bu konudaki bilgileri araştırıp, öğrenmeye ne zamanı vardı ne de sabrı. Başkalarından önce davranıp en ucuz teklifi yapmalıydı, en güven veren, en umut veren teklifi, biraz umuda, biraz güvene dönüşebilecek teklifi. Öyle de yaptı. Böylece güvene, umuda, bunun adı zenginlik de olabilir; ilk adımı attı, bacaklarını kullanmış oldu. Bu ilk adımda, ay'ı boyama karşılığı istediği paraya yakın bir parayı boya, merdiven ve fırça için ödedi. Büyük bir özenle, işini iyi yapmak için çabalamaya koyuldu. Ay'ı boyamak pek kolay bir iş değildi, bütün denenmemiş şeyler gibi; çok zordu; çok yeni, yorucu, acı vericiydi. İkinci gün, fırçasının kılları Kızılay'ın üstüne yapışıp kaldığı için yeni bir fırça almak zorunda kaldı. Hiç parası yoktu. Adım atmak zorunda kalıp ayaksız olduğunu anlamak. Veresiye aldı ikinci fırçayı. Yemek yemiyor, gün boyunca boyuyordu ay'ı. Ayın her yanını aynı kalınlıkta boyayabilmek için üst üste çalıyordu bo-

yayı. Önce bir ucunu boyuyordu ayın, sonra öteki ucunu, sonra boyayı dağıtmak için her yanını durmadan boyuyor boyuyordu. Tükeniyordu yine boyası. Veresiye boya alıyordu, fırçasının kılları yapışıp kalıyordu ayın üstüne, hemen koşup yeni bir fırça alıyor, kılları örtmek için yeniden boyuyordu ay'ı. Bitiyordu boyası, borca yeniden boya alıyordu, hiçbir şey yemiyor içmiyordu, yalnız parasızlıktan değil, yemeyi düşünmediği, hiçbir şey yiyecek hali kalmadığı için. Sadece ay'ı düşünüyordu, onu daha iyi boyamayı, üstüne aldığı görevi iyi başarmayı. Aslında boyacı olmadığının anlaşılmasından korkuyordu, neyi neye bağlayacağını bilmediğinin, neyi neye dönüştüreceğini, neyi değiştireceğini bilmediğinin anlaşılmasından. Yok, aslında, daha sadeydi isteği, iyi bir boyacı olmak, içinde olduğu durumu yararlı, yapıcı, güzel bulmak, beceriklice bulmak durumunu, kim istemez bunu? İşini iyi yapan biri olmak; bu, ay'ı iyi boyayarak edinilen bir şeyse, ay'ı iyi boyamak gerekir. İyi boyanan bir ay, güvene, umuda, –bunun adı belki zenginliktir– dönüşebilir. Giderek bir parmak kalınlığında boya sürmüştü aya. Boya birtakım engebelerle kaplamıştı ay'ı. Genel Müdürlük'teki memurlar ayın boyanmasının bir türlü bitmemesine şaşıyorlardı önceleri. Merdiven tepesinde doğru dürüst duramayan, ikide bir düşme tehlikesi geçiren boyacı, kadın memurların, daktiloların sinirini bozuyordu; yürekleri ağızlarına geliyordu, her yeni yapılan şey gibi ürkütücü, korkutucuydu Hasan Özçakar'ın ay'ı boyaması. Sonunda erkek memurlar her gün aralarında bahse tutuşmaya başladılar, ayın boyanmasının biteceği gün üstüne. Bitecek diyenler hep kaybediyorlardı bahsi, diş biliyorlardı boyacıya, bu kendini belli etmeyen, ne olduğu belli olmayan yeniye. Ayrıca, sürekli olarak boyanan ay Kızılay binasının "ciddiliğine yakışmıyordu." "Ciddi bir bina, bitmiş tamamlanmış bir binadır; bir binanın, sadece ay da olsa, ya-

pımı bitmemiş, bitecek gibi görünmeyen bir parçası varsa, o bina güven verici bir bina değildi. Sonunda durum Genel Müdür'ün de dikkatini çekti. Genel Müdür boyacının daha ne süre çalışacağının öğrenilmesini ve kendisine "acilen" bildirilmesini istedi. Hasan Özçakar'a gelen memurlar ayın boyanmasının ne zaman biteceğini ona sorduklarında, çok şaşırdı Hasan Özçakar. Vereceği hiçbir cevap yoktu. Ay boyamayı henüz öğrenmemiş biri, bir şeyi neye bağlayacağını bilmeyen, neyi neye dönüştüreceğini bilmeyen, attığı adımın sonunu kestiremeyen, zengin olmamış biri gibiydi. Ayın, iyi, başarılı boyanmış bir ay olduğuna inandığı zaman bırakacaktı boyamayı. Ayın, iyi, başarılı boyanmış bir ay olduğuna inanacağı günün hangisi olacağını nasıl bilebilirdi? Usta bir boyacı olacağı günü şimdiden nasıl kestirebilirdi? Bütün bunları uzun ve anlaşılmaz cümlelerle, utanıp sıkılarak, ufalarak, ufalarak anlatmaya çalıştı. Boyacı olmadığını ya anlamışlarsa, usta olmadığını, neyin nasıl değişebileceğini henüz bilmediğini anlayıp işi başkasına verirlerse, bir şeyi bir şeye dönüştürme yolunda attığı bu adım, belki de zengin olmanın başlangıcı, atılmamış oluverirse. Memurlar hiçbir şeyi anlamadan geri döndüler. Ve Genel Müdür'e de hiçbir şey anlatamadılar.

– Ne zaman bitecek şu Allah'ın belası ayın boyanması?

– Bilmiyoruz efendim.

– Bilinmez mi? Kendi bilmiyor mu, yani boyacı?

– Anlamadık, kesin bir şey söylemiyor.

– Kaç gündür çalışıyor bu adam?

– Bir aydır efendim.

– Bir ayda bitmez mi bir ayın boyanması?

– Ay, sizin de gördüğünüz gibi boyandı aslında. Ama sürdürüyor yine de boyamayı adam.

– Söyleyin bitirsin. Parasını da verin gitsin. Yarın bu adamı gözüm görmeyecek anlaşıldı mı?

Hasan Özçakar'a parası verilip işinin bitmiş, ayın boyanmış olduğu bildirildiğinde, yorgunluktan, açlıktan, uykusuzluktan dizleri tutmuyordu. Evine gitti büyük bir hüzünle. Ağladı. Kovayı, fırçaları, merdiveni rasgele bırakmıştı yollarda, evine dönerken. Ertesi gün, verilen paranın büyük bir kısmını borçlarına kapattı. Uyuklayarak, ekmek, yoğurt yiyerek geçti bir ay. Sevilen bir kadından ayrılmak gibi bir şeydi bu. Zordu ay'ı, bir şeyi bir şeye belki bağlayacak, belki dönüştürecek şeyi unutmak. Bir ayın sonunda kapısını çaldı Kızılay'ın memurları.

– Kızılay'ın boyaları çatlayıp döküldü.

– Üzgünüm ama ilgilendirmiyor beni o ay artık.

– On yıl garanti vermiştiniz!

İşte o zaman ay'ı boyamak sevilmeyen bir kadınla yaşamak zorunda olmaya dönüştü. Büyük bir bezginlikle veresiye boya, fırça, merdiven aldı. Başladı ay'ı boyamaya yeniden. Başlamasıyla hırsı da yeniden başlıyor, ayın boyanması işinin bittiği kendisine bildirilene dek boyuyordu ay'ı. Sonra yine yorgunluk, unutma, sürünme, acı çekme günleri. Sonra bir fırtına, biraz yağmur, zil sesi zinciriyle yeniden boyama. On yıl böyle sürdü bu. On yıl bir şey bir şeye dönüşmedi sanki. Herkese borçlanmıştı. Çok yoksul, hep daha yoksuldu; bu bir değişme, ilerlemedir. Her girdiği işten, ayın yeniden boyanması kendisine bildirilince ayrılmak zorunda kalıyordu. Sonunda tam bir usta gibi, iyi, namuslu bir usta gibi öğrendi boyamayı. Bir daha bozulsaydı ayın boyası, bir daha başlasaydı boyamaya, bir daha görseydi işini iyi bildiğini, bir şeyi bir şeye dönüştürebileceğini, özlemle bekliyordu bunu, ama gelmiyorlardı. Çalmıyorlardı zili. Oysa Kızılay'ın önünden geçerken ayın boyasının yeniden bozulduğunu görüyordu. Sonunda dayanamayıp Genel Müdürlük'e gitti.

– Kimi istiyorsunuz, efendim?

– Ben ayın boyacısıyım. Bozulmuş ayın boyası yine, ne zaman gelip boyamaya başlayayım diye soracaktım?

Memurlarla indi merdivenleri, çıktı merdivenleri, birçok odalara girdi çıktı ceketini ilikleyerek, ufalarak, ufalarak hep. Dosyalar karıştırıldı, sessizlik. Kâğıt hışırtıları. Tatlı ve acı beklemeler, kaşıntı, tatlı kaşıntı – umut.

On yıllık garantinin sona erdiğini öğrendi sonunda.

Dışına çıktı binanın.

Bütün cadde boyunca dövizler asılmıştı. Kızılay haftası, Kızılay ve yoksullara yardım haftası.

İki çocuk koşturarak geldiler. Hasan Özçakar'ın yakasına küçük, kâğıttan bir Kızılay taktılar. Hasan Özçakar cebini karıştırdı. Karıştıra karıştıra son bir lirasını verdi çocuklara; sonu, boyamanın bitimini, dönüştürememeyi, bağlayamamayı verdi.

Caddeden yukarılara yürürken düşündü. Bu bir liralar birikince, birikince, bütün yoksullara yardım edilince, sıra bana gelince, kurtarır beni Kızılay, bir şey bir şeye dönüşür belki. Rahatladı, bir şeyi bir şeye bağladığını sandı, rasgele adımlarla, ilerlediğini sanarak yürüdü caddeden yukarı.

1971

Hanife

Kavak ağaçları karanlığa uzandı, silah seslerinden uzağa. Üç silah sesi, sessizlik, karanlık, kavak ağaçları. Ağaçların yanından akan dere kanla kızıllaştı, görünmedi değişen renk. Karanlıkta silah sesleri, patlamanın hemen ardından, yankısız, hiçbir karşılık gelmeden, sanki hiçbir şey olmamış, hiçbir şey değişmemişcesine nasıl dağılıverdiyse; kan, öyle sessizce aktı dereye, karanlıkta görünmedi derenin değişen rengi. Hanife öleli birkaç dakika olmuştu, uzakta, köyde horozlar başladı ötmeye; gün ağardı, köy kadınları çorbalarını ateşe vurdular, ekmek çoktan yoğrulmuş, pişiyordu; donsuz yalınayaklı köy çocukları ev kapılarının yanı başına çömelip ettiler kakalarını; hemen tutuşmayan çalı çırpının dumanı, köy evlerinin damındaki dört köşe deliklerden yükseldi, dağıldı rüzgârla. Hanife'nin yemenisi başından uçmuş, doğan güneşle tozlanan yapraklarına takılmıştı kavağın. Hanife'nin kolları kavağın gövdesine sıkıca bağlı, yumrukları, silah seslerinin patladığı andaki gibi sıkılı duruyor hâlâ.

Üç adam kavakları arkalarında bıraktıklarında elleri si-

lahlarının üstünde sıkılıydı; o son, önemli, geri dönülmez karara, kararın kesinliğine, kaçınılmazlığına sıkıca sarılmış parmaklarla kavramışlardı sliahlarını. Silahlarını bıraksalar, gevşetseler parmaklarını; kararları önemini, kesinliğini yitiriverecek; olmaz ki bu, üç silah patladı, kan aktı dereye, karanlıkta hak buldu yerini, karanlıkta, gizlice, kavakların gizinde, kan dereye aktı, artık hiçbir şey değişemez; ekinler biçilecek, ekmek pişecek fırında; Hanife suçunu ödedi, Ahmet, Kara Ali ve Mustafa temizlediler kötülüğü, elleri silahlarını kavramış, koşarak, daha daha hızlanarak kaçtılar kötülükten, suçlarıyla; sığınarak suçlarına. Yükseldikçe gün, tozlandı kavağın yaprakları. Hanife'nin bedeninden akan kan katıladı, kurudu, sinekler kondu, kalkamadı üstünden, derenin suyu temizlenmişti artık. Çorba tencereleri kumla ovuldu, köy kadınları tarlaya vardılar, boylarına varan ekinlerin arasında görmez oldular birbirlerini, ayaklarının altında ezilen ekinlerin sesi, diplerinden kopan ekinlerin hışırtısı, savrulan orağın boşalan soluğa karışan iniltisi, sessizlik arasında ağladı bebeler. Döndü bebesini gölgede emzirirken büyük oğlu Dursun'un tepeden aşağı koşturduğunu gördü: Ne koşar bu deli? Recep habar etmiştir kahveden, hınzır köpek, gölgede tavla oynadığı yetişmezmişcesine ne ister gene, öğle sıcağında tarlaya salar oğlanı. Dursuuun, ne koşuyon, dur, hele dur, şuna bak, he bak dinliyo mu, gözün kopsun rezil.

Dursun'un sesi kendinden önce vardı tarlaya, ekin biçen kadınların oraya: Anaaa, kız ana Hanife'yi vurmuşlar! Nah orda, kop da gel.

Dursun ter içinde vardı anasının yanına, yere çöktü, ağzını kapatıp açtı, kollarıyla kavisler çizdi havaya. Döndü kadın sırtını yumrukladı oğlunun; Dursun bebeliğinde geçirdiği havaleden beri, böyle heyecanlanınca konuşamaz, ağzını kapayıp açar, garip sesler çıkarır.

Dur soluk al bir yol, ulan öğle sıcağında koşulur mu? Rezil Receb'in oğlu ne olacak, dölü boklu, ananı diğneme sen daaa... ulan hangi Hanife, desene gözü kör olasıca, bak konuşur mu, bak dinler mi, ben seni şimdi...

Oğlunun sırtını yumruklamayı bırakıp sarsmaya başladı kolundan:

Kimlerin Hanife'yi vurmuşlar, kim vurmuş hele, ah domuz konuşsana, senin bubanı vuracaklar da, söyle dili kopasıca, ananın canı çok geldi di mi.

Dursun biraz kendine geldi, anasının korkusundan başını eliyle gizledi:

Kara Ali'nin Hanife, kim olacak gız!

Kötü Hanife, Kara Ali'nin osuruğu cinli orospu gızı, ocağı kör kalasıca Kör Ali'nin mal kızı, ölmüş, vurmuşlar. Bir avuç leblebiyle renkli boncuğa ya da beşibirliğe, aslında anasının itip kakmaları arasında bir çocukluk boyunca büyüyen sevgisizliğe baştan çıkan. Az da merak sardırmanın ardından adı kösnüğe çıkıveren, köy delikanlılarının, aralarında "kızıl kanlı" diye ağız yordukları Hanife, vurulmuş, vurulacak elbet, boynu eğrilesi, günahı boyunu deviresi vurulmuş, tavuk götü tövbe tutmaz, adı kötüye çıkan kızın eceli sorulmaz.

Vaaaah yavruuu, vah yılgın gözlüü!

Sonra çömeldiği yerden çarçabuk kalktı. Hırsla silkeledi oğlunu:

Nerde, söylesene it dölü, gözü topraktan kalkmayası, Hanife'nin eceli gelmesin de kimlerin gelsin?

Boylarına varan ekinlerin arasından görünmeyen kadınlar buluverdiler birbirlerini. Bebelerini sırtlarına vurdular. Kimi çocuklu, çocuksuz kimi, tırmandılar tepeye, öğle güneşinde kavruldu yüzleri. Ter, katı, kavrulmuş saç diplerinden sırtlarına aktı; kavakların oraya vardılar. Hanife'nin ölüsünün

bağlı olduğu kavağın gölgesine çömeldiler sıra sıra. Alınlarından boyunlarına akan teri sildiler ellerinin tersiyle. Bebelerini emzirdiler, artık esmiyordu rüzgâr, kavak ağaçlarının yaprakları tozlu, yemeni uçup gitmiş, daha alıp götürmemişler Hanife'nin ölüsünü. Kavağın uzun gölgesinde azıklarını yediler, uyukladılar, arkalarda, yaşlı bir kadın öne arkaya sallanarak bir uzun hava tutturdu, yorgun, kısık sesi kadınların yüreğindeki acı tohumunun çatlattı kabuğunu, acı bitkileri fışkırdı ekin boyu, acı bitkileri arasından görmez oldular birbirlerini, göz yaşlarıyla akıp gitti acı. Çocuğun biri yerden aldığı taşı fırlatıverdi Hanife'ye. Taş başına geldi, arta kalan kan aktı alnından: Ne çok kanı varmış kız. Kanın şaşkınlığı, ürküntüsü geçti geçmedi, kadınlarla çocuklar kavak gölgesi boyunca ellerinin altındaki taşları atmaya başladılar Hanife'nin ölüsüne, hırslanarak, hızlanarak, neleri eksikse, kimler suçluysa, kim bellemişse analarını, ona hırslanırcasına taşladılar, acı ekinleri sararıp kuruyana, acı tohumu, kalın, sert kabuğuna girene dek. Uzakta toz bulutu görününce, kadınlar çömeldikleri yerden kalktılar, bebelerini sırtlarına vurup tarladan aşağı yürüdüler. Ekinler arasında dağıldılar. Güneş az alçaldı, kavağın gölgesi uzadı. Jandarmaları, muhtarı, savcıyı, hükümet tabibini taşıyan cip çoğalan toz bulutuyla geldi, durdu. Hanife'nin kollarını çözüp götürdüler, güneş alçaldı az, kavağın gölgesi uzadı, uzadı, yemeninin uçtuğu yere.

Beşibirliği taktığında he demiştim Hasan'a. Kaymukam karısına benzedin, dediydi. Kaymukam karısı! Bi hoşuma gittiydi. Önceleri, on yaşımda ya vardım, ya yoktum, amcamgilin ahırında, kız seni büyüyünce kaymukam karısı yapıcam, derdi dürzü. Bu kaymukam dediğin ne ki, büyük çok büyük, candırmadan da büyük, mıhtardan, her bişeyden büyük. Sonra iki kış geçti geçmedi, samanlıkta, be-

şibirliği boynuma takmaya bile kalmadan. Dur Hasan, dur hele, ne delleniyon, bir gören olursa, beni alacan değil mi... demeye kalmadan... Deliliği vurmuş ki nasıl korkup seğirteyim deyince basmıştı dayağı, kaymukam karısı dayak yer mi ki, yer mi ki, sonra yerde, koyup gittiydi beni, almıycan beni, biliyom almıycan beni diye yaktım ciğerimi, beşibirliği takınıp ses etmedim sonra. Acısı bir ay sürdü, bir ay yürüyemedim, anam, bulgar gelini gibi ne kırıtıyon diye söylendi hep. Anlamasın diye koşacağım demeye kalmadan yeniden kanatarak. Bir ayın sonunda Ahmed ağam beşibirliği bulunca, anladı o saat, benim içime düşmüştü zati, demeyle dövdü beni. Yıkıldığım yerde kalmışım. Ahmed ağam o gece kasabaya varıp satmış beşibirliği, Hasan bana, namıssız pezeveng karılarla yemiş parasını, dediydi sonra. Bi daha da bir şey takmadı bana.

Kahpe, takmış beşibirliği boynuna, kız nerden buldun bunu diye sual edince, alık alık bakınır, bastım dayağı, bastım dayağı, ses etmedi hiç. Hacer olsa, ağbicim, Ahmed ağacım, gözünün çupağını öpeyim, kara bokunun gurbanı olayım vurma, gibisine sızlanırdı, bu dik dik baktı, domuz. Ne olacağı küçüklüğünden belliydi, babam, bu Hanife'den dayağı eksik etmiycen hiç, derdi, kahpe dölü, nereye gitse eğleşmeden dönmez, su getirecem diye kopar, işin yoksa bekle, anam kafasına kafasına istediği kadar vursun, hiç anlamaz, okur yine bildiğini, daha şuncacıkkene Hasan'la samanda yakaladım, gelin oynuyom, kaymukam karısı olucam, deyip hayın hayın baktıydı çakır gözlerle. Bi gün, ne dik bakıyon davar, diye patlattığımda, höst köylü, dediydi bana. Kahpe ah, deliliği vurmaya, taş atar, toprak atar, döver, bi paralık yüzüm kalmadı inan olsun. Hasan, o uğursuz bile yanımdan aşağılamalı aşağılamalı geçeli, mıhtarın kızını istemiş, kahvede gerine gerine, bana verecek kızını mıh-

tar, orospu pezevengi Ahmed'e verecek değel ya, diye cakalanmış. Mıhtar da başka bir dürzü, Ahıned elin namıslı gızım istemeden namısını temizlesin önce bi, demiş. Düşüm neyim hep kanlı gayri, bu namus gibi yok, gece oldu muydu, yum gözünü uyuyabilirsen uyu, gök şimşeği gibisine çakar da çakar, geçen gece, düşümde davulun sesi, güm güm de güm güm, mıhtarın kızı Hasan'a varıyo, diye bağıran velede vur Allah vur, vur Allah vur, yüzünden gözünden oluk oluk kan aktıydı dereye de Hasan ardımdan yetişip dereye itti beni, sımsıcak kan ağzıma, burnuma, kulaklarıma dolunca gök söndü, dağları ovaları sarsacam şimdi dememle yay gibi fırlamışım döşekten, anam yetişti. Ahmed, kulun kurbanın olayım, güzel oğlum bu ne biçim uyumak, diye hem ağlar, hem su koşturur, orospunun anası deyip bakracı atıverdim kafasına, alnından kan akaraktan ses etmedim ağlayınca içim bi kötüledi, bi lokma yimeden bastım çıktım evden. Hanife, kız Hanife, karabasan gibi çöktürdün yüreğime utancı, seni vurmayan... Kahvede tavla oynamaynan geçer mi bu dert, orda burda oynaşmaynan, Salih'in traktörüne binip kasabaya gitmeynen geçer mi, yüreğim sıkıla sıkıla dane gibi kaldı, namıs gibi bela var mı, bir ardında bir önünde, gök gibi her yerde, beni izleyi izleyi.

Ahmed namıssızı beşibirliğimi boynumdan koparıp kasabaya vardığında ben de evi koyup gittim. Esma'nın harap evine. Esma öleli kaç yıl oldu, tarlada eve bakınıp anamgiller fısıldarkene bi meraklanırdık ki bu Esma ne ola diye. Hasan'a bakarsan, orospu morospu köy kadınına bunun çok hayrı dokanmıştır der, çocuh zayi etmek isteyen hep ona varırmış gizliden. İhtiyaç gibi rezillik var mı, kötü mötü, diğnemez varırlardı ona. Namıssız yüzüme karşı, "kötü" dimeye utanmadan. Bütün gece iliğim dondu Esma'nın yıkık gözünde. Ne pencere kalmış ne kapı. Her bir yanımın

sızısı ayrı. Ama ağlamadım, ağlamadım hiç. Hanife, didim kendime, herkesler sana gurban olsun, düşenin ağıdı duyulmaz, bir ay yatakaldım o harapta. Hasan su bile getirmedi, bi Hacer geldi bi kaç kez, anamdan babamdan gizli, sonra o da kesildi, bir ay yattım, öleyazdım. Hanife gız, herkesler sana gurban olsun, dedim kendime.

Hanife'den bana ne? Gözü çıkasıca. Anam babam bi eşşeklik edip söz kesmişler, daha bi damlayken, anam şimdi, ben üsteledikçe, böyle olacağını ne bilecektik diye ağlaşır. Bilecen, ne olacağını bilecen, ne yapacağını bilecen. Şimdi ardımda önümde Hanife'nin sözünü etmiyorlar mı, ulan Mustafa diyorum kendime, ulan telgraf kazığı, sen kavak ağacı mıydın da seni Hanife'nin yanına diktiler, şimdi sıkıysa de bakalım, Hanife'den bana ne diye. Tarlalar, hep tarlalar yüzünden. Kara Ali'nin tarlalarıyla babamınkiler içli dışlı, şimdi iyicene karıştı tarlalar, bizim büyük tarlaya hayvan saldım geçen gün, tarlayı ekmedik bu yıl, hayvanlar Kara Ali'nin ekili tarlasına dalıp rezil etmişler, sövmesine aldırmadım hiç, ulan kavat sen kızına sahip çık önce, diycem ya, ses etmedim topladım hayvanları. Sopamla boz ineğe bi vurmuşum ki, sırtı kanamış. Yaşar'ın enciği, namısmı inek kapmış gibisine ineği sopalıyor, diye eğlenmiş kahvede. Ah Hanife, ah gâvur, bi memeleri var, İstanbul narı gibi, patlat patlat ye, geçen gün gittiğimde eve almadı orospu, ardımdan kötü söylüyomuşun rezil Mustafa, elimi öpüp "Bayan" demezsen hava alırsın, demez mi? Bana varaydın bedavaydı, dememle durup sana varacak denli alık mıydım ben, dedi domuz. Hanife'den bana ne, hep tarlalar yüzünden, bütün hayvanlarım Kara Ali'nin tarlasını bayıra çevirse ne gam, babam da tarlaları kaçırdığın yetmedi mi hayvanlara sahip ol bari, demiyo mu? Bi de dik, bi de inat. Alamanya'ya gidecekmiş, ben seni götüreyim dedim de, köyün alı-

ğıyla Alaman'a rezil olamam, gideceksem sana ne hacet, dedi üste, boğazını sıkıverecektin orda, sıkıverecektin.

Hasan geçen güz Alamanya'ya gitti. Kız Hanife, dedim kendime, bin yoldan biri Alamanya'ya varıyorsa, o yolu bulmayan eşşek olsun, o yolu bulucan, Alamanya'ya varıcan. İşçiye tonla para viriyorlarmış, işçinin namısından kime ne, yeter ki gücü olsun, bak nasılmış gücüm kalleş Hasan, bak nasıl yığıcam üst üste paraları, sonra bir gün, kaymukam karıları gibi giyinip otomobile kurulacam, çek oğlum o Hasan denen kavatın çalıştığı fabrikaya. Hasan beni görünce düdük gibi kalıverecek, sonra yılışıp kız Hanife, kız deli, ne arıyon burda, gözümde bi tüttün ki diyecek, onu arabama almıycam, gözünden yağmur gibi yaşlar akacak, onu evime almıycam. Hasan karasevdalanacak, kapımın eşiğinde yatacak. Kız bi ver, bana uyku durak yok diye. Anasını köyden getirip istetecek beni, ulan köylü, höst, ben kaymukama varacam, hem de Alaman'ın kaymukamına, diycem ona.

Kara Ali hayvanları kovdu tarladan, bu ekinden bu yıl hayır gelirse iyi. Şu Mustafa'yı ne yapmalı, geberticem, geberticem de ne olacak o alığı, bi de bu tarlayı ona vereceğdim. Hanife'ye sahip çıkmayan tarlaya çıkar mı? Sonra kahveye vardı, oturdu akşama dek. Bu mıhtarlığı gözden çıkar Kara Ali, Hanife'nin evine giden, mıhtarın orospu kızına gidiyoruz, diyerekten kahvede oturdu, kahvenin karşısındaki çeşmeden su dolduran kızlar musluğu kapamadan gittiler. Kara Ali'nin gözleri çeşmeye takılı kaldı, suyun boşa akmasına hiç dayanamaz, hep gözünün biri çeşmede oturur kahvede, bunun takıntısı da bu der köylü, açık kalmayagörsün çeşme, kalkıp kapatması bir olur. Kızlar çeşmeyi açık bıraktılar yine, Kara Ali çeşmeye bakıyor, yerinden kalkıp kapatmadı çeşmeyi, akşam köye inene dek baktı çeşmenin akan

suyuna, kapatmadı çeşmeyi, sabaha su tükenir, her bi derdin başı tükenir.

Ahmed, kavak ağaçlarının orda bekliyordu, saatlerdir elindeki kuru dalla yere çizdiği şekiller görünmüyordu artık, büyüyen gölgeler kapattı şekilleri. Güneş batıyor, hava serin. Babası şimdi gelir. Mustafa da gelecek. Kahvede konuşuldu her şey. Burda buluşulacak. Herkes silahını alacak. Ordan Hanife'ye, ordan... Uzaktan göründüler, güneşin yükü kalktı Ahmed'in üstünden.

Hanife'nin gözünü bağladılar. Tepinmedi. Yere tükürdü. Bu hepinize. Sizde beni vuracak yürek ne gezer? Son âna dek inanmadı vuracaklarına. Yürekleri tükenir şimdi. Sonra vuracaklarını anladığı o son anda, herkes Hanife'ye gurban olsun, diye ağladı az. Herkes Hanife'ye gurban olsun, Alaman'ın kaymukamı da.

> Diyarbakır (THA)
>
> Çınar ilçesinin Geli köyünden Musa Akçakoyun ve kardeşi Ramazan Akçakoyun, Ömer Kızıldağ, Halil Parı, Davut Güven, Mustafa Parı ile dayısı Çakal isimli akrabalarıyla birlikte kötü yola düşen kızkardeşleri 15 yaşındaki Hanife Akçakoyun'u ağaca bağlayarak kurşuna dizmişlerdir.

Soru: Almanya'da Hasan gazetedeki haberi okudu mu? Kötü Almancası'yla Hans'a çevirdi mi? Hans inanmayınca, buna benzer başka öyküler anlattı mı? Hans, yaşanmaz oralarda, yok insanın beş paralık değeri, burda hakkını alırsın yeter ki çalış dedi mi? Hasan da, dönmiycem zaten, dedi mi?

Cevap: Bir ay sonra Hasan'ın çalıştığı fabrikada işçi sayısını azalttılar. Hans, Hasan'a onun da işine son verildiğini söyledi. Hasan yeni bir iş bulana dek geçinmek için arabasını sattı, borçlandı. İşsiz olduğu anlaşılınca memleketine gönderildi.

Son anda, herkes Hanife'ye gurban olsun, Alaman'ın kaymukamı da, diye ağladı az.

Eskici

Ne kadar çok şey birikmişti evde. Oda oda temizlemek, ayıklamak gerekiyordu fazlalıkları. Mutfakta, dolabın üstünde birikmiş eski gazetelerden başladı. Önce, şöyle üstünkörü ayıkladı gazeteleri, bazılarını ayırdı; kalanları attı. Sonra, az sonra, "saklanmaları gerekir" diye ayırdıklarını da; arka sayfalarında eş dostun evlenme, nişan, ölüm ilanı olanları; aile ya da dost çevresinden söz edenleri; ve sonunda kendisinden söz edenleri de attı. Birikmiş kibrit kutularına, boş şişelere, kese kâğıtlarına geldi sıra. Dolu çöp tenekesini kapının önüne çıkardı. Mutfakta, buzdolabının yanında bir yığın boş şişe vardı hâlâ. Onları da kucaklayıp kapının önüne koydu; bazıları para eder bunların, durakladı bir an, kapıcıyla bakkala gönderirse para alabilirdi karşılığında ama vazgeçti, kapadı kapıyı. Mutfak dolabını açtı, baktı: Niçin bunca şey ediniyoruz, nasıl birikiyor bunca şey; niçin iki cezvemiz olabiliyor; şu kapağı kırılmış demlik bile niçin atılmadan kalmış burda; şu sapı sallanan tavayı niçin bunca zaman saklamışım, ya boş kavanozlar? Sonunda o cezvenin birini, kapağı kırılmış demliği, temizlenmesi

için çılgınca ovulması gereken çaydanlığı, sapı sallanan tavayı, yamru yumru olmuş iki alüminyum tencereyi de bıraktı kapının dışına. Bu değersiz kayıplar neyi değiştirebilir; fazlalıklar değerli sanılan nice şeyi de kapsarlar, biliyordu bunu. İşte gene de çok kap kacak vardı dolapta. Daha ufak bir yere taşınacağını, daha dar bir yerde yaşayacağını, daha ufak, daha dar yerlerde yaşayabilir olması gerektiğini, özgür olmanın önce sığmayı, ufalmayı, sığışmayı becerebilmekle başlayacağını düşündükçe bu tencere tava kalabalığı deli ediyordu onu. İnsan bir ömür boyu kaç tava kullanır, kaç tencere gereklidir bir yaşam için? Bu kap kacağın yarısından fazlası gereksizdi aslında. Kapının önünde bir tıkırtı duydu; kapıcı şişeleri, yığılmış öteberiyi topluyordu kapının önünden. Hiçbir açıklama yapmadan kapıcının eline iki tencere, bir tepsi, iki mutfak bıçağı, bir tas, bir tava tutuşturdu, kapıyı kapattı. Merdivenden inen kapıcının ayak sesleri büyük bir korku saldı içine, sanki kapıcı bir daha hiç gelmeyecekmiş, bu yüzden kapıcıya bir şey vermeyecekmiş gibisine telaşlandı; kovalardan birini, uzun saplı süpürgeyi, faraşı kaparak merdivenlerden aşağı koştu, en tatlı gülümseyişiyle, kandırmaya çalışan bir sesle, bunları da alması için nerdeyse yalvardı kapıcıya. Eviçinde kurtulması gereken daha nice şeyi düşündükçe ağırlaşan, yorulan bir vücutla çıktı merdivenleri, kapıyı kapattı, girişte duran vazodaki "immortelle"leri görünce üşüdü, kapıya dayandı. "Ölmez bu çiçekler" demişti çiçekçi; duruyorlar işte, bu ölmediler mi demektir? İnsan nasıl bir çiçekte bile durallık, dayanıklılık arayabilir? Nasıl olsa yıkılası olan bir evin içinde bir ölümsüzlük olabilirmiş gibi! Çiçekleri ne yapmalı şimdi? Durmadan kapının önüne birşeyler yığarsam, kapıcı haklı olarak isyan etmez mi? Merdivenlerin temizliğinden sorumlu o. Onu, merdivenleri yeniden ve yeniden temizlemeye zorlayamam ki. Çiçekler sonraya kalsın. Koridorda,

ayakkabıların durduğu rafın perdesini açtı. Öyle sert bir hareketle yapmıştı ki bunu, örtünün bütün tozları havalandı. Bütün bu örtüler, perdeler nice tozu biriktirebiliyor, belki de sadece toz biriktiriyor bunlar. Asla baş edemeyeceği, üstesinden gelemeyeceği kadar tozlanabilen bu eşyalara karşı gitgide çoğalıyordu nefreti. Ancak tozlanmasına sürekli olarak engel olabileceğimiz kadar şeyimiz olmalı, ancak eskimeleriyle baş edebileceğimiz, sürekli olarak yenileyebileceğimiz, onarabileceğimiz kadar eşyamız olmalı. Rafta duran pabuçlarının burunlarını, topuklarını inceledi, çoğu aşınmış, belki giyerim, belki yenisini alamam, diye birikmiş bir yığın pabuç. Alamamsa alamam, o zaman bir yığın beceriksizliğe bir de pabuçsuzluk katılır. Pabuçları kapıcıya versem mi? Kapıcı kuşkulanabilirdi bu durumdan. Şimdi durup dururken, gözle görülür hiçbir nedeni yokken, birinin size bir şey vermeye kalkışması, hele istememişken siz? Birinin durup dururken boş bir kâğıt verişi bile kuşku verici olabilir. Niçin verdi bu kâğıdı bana? Benden kalem istemek için mi? Yoksa bu kâğıtlara onun çıkarına birşeyler yazmam için mi? Ya da kâğıtlara olmadık kişilere aşk mektupları yazarak suç işlememi mi bekliyor? Ben bu kâğıtlara anlamsız şeyler yazmakla oyalanırken o bana önemli bir kazık atacak belki. Kapıcı da, şimdi ona, bu tencere tavanın ardından bu pabuçları da verirsem kuşkulanacaktır. Bu pabuçları niçin verdi durup dururken? Aylığımı vermemek için mi? Belki de ev sahibesine beni çekiştirdi, şimdi gönlümü almak istiyor. Pabuçları koridora bıraktı, yarın veririm. Ama pabuçlar evin girişinde bir tekerleğin dönmesini engelleyen biçimsiz taş yığınları gibi duruyorlardı. Onları hemen vermezse, onlardan hemen kurtulmazsa, eviçini dolduran tuğla, kireç, toprak yığınlarını nasıl aşıp da düzlüğe, genişliğe, özgür bozkıra kavuşacaktı tekerlek? Pabuçları yüklenip merdivenlerden aşağı indi, sokaktan gelip geçen olmadığına emin

olduktan sonra pabuçları sokak kapısının yanındaki çöp variline atıverdi. Çok zaman alıyordu bütün bunlar, düzlüğe, genişliğe varan bu yol dolambaçlıydı çok. Bunca sıkıntının ardından sadece birkaç pabuç, tencere, tava, gazete, şişeden kurtulmuş olmak umut kırıcıydı. Dağın öbür yamacındaki bitimsiz ovaya varmak için geçilmesi gereken tünele sığışmasını engelleyecek ne çok yükü vardı daha. Salona girdi. Çok eşya vardı; tünelin girişi kocaman kaya parçalarıyla kapanmıştı iyice. Bir eviçinde aynı anda kaç kişi oturur ki; bütün bu koltuk divan kalabalığını nasıl edinebilir insan? Sayısız insan oturabilir burda, bir eviçinde diyelim on kişi birarada olsa, bunca eşya edinmek ne budalalık! Tünelin girişi açılmalı, bu koca koca kayalar son bir güçle kaldırılıp atılmalı uçurumdan aşağıya. Koltuklardan birine oturdu. Kapadı gözlerini. Camekânlar geçti gözünün önünden. Yaldızlı ferforje takımlar, maun, ceviz, ağır tahtadan yemek takımları, kristal camlı, içi şıkırtı dolu vitrinler, mor, eflatun, şanjanlı-lake boyalı yatak odası takımları, kristal avizeler, köşeleri pirinç kakmalarla süslü servis masaları, akıl almaz çirkinlikte, bayağılıkta ve pahalılıkta eşyalarla tıkış tıkış camekânlar. Bu biçimsiz, anlamsız kaya parçalarını edinmek, satın almak için harcanan çabaları, sabah işe giderken ve akşam işten dönerken saatlerce beklenen dolmuş kuyruklarını, "evet efendim"leri, ovuşturulan elleri, beyinlere sinen hesapları, pirinç ayaklı bir salon abajuru alabilmek adına yapılan hasislikleri, acıların, açlıkların, ölümlerin yanı başından eşya taksitlerinin yüklediği dalgınlıkla geçip gidivermeleri, değişmesi gereken koltuk yüzleri uğruna söylenen bayağı sözleri, hep daha çok şişen boyun damarlarını, bel ağrılarını, sahte sırıtışların arasından sızan tükürükleri, katılaşan, zalimleşen, tahtalara, madenlere, pirinçlere bakmaktan camlaşan, bir eşya yüzeyi gibi sadece öteki eşyaları yansıtan gözleri düşündü. Gitti bir çarşaf aldı eline,

en gerekli, bir tüneli geçebilmek için gerekli şeylerini bu çarşafın altına tıkıştırdı, sığıştırdı, bu çarşafın dışında kalan her şeyi satmalı. Kime? Kim kimin sıkıntısını, ahmaklığını, tutsaklığını satın alır? Balkona çıkıp eskici beklemeye başladı. Bekledikçe kırılıyordu umudu. Beklemek, değişmesi mutlaka gereken bir durumda beklemek, bir çözüm olamaz ki. Aslında hep değişen şeyleri görememenin adı beklemek olabilir. Ama mutlaka değişmesi gereken, bir anda değişmesi gereken bir durum, durmakla, hiçbir şey yapmamakla sağlamlaşır ancak. Bunun adı beklemek olmaz, bunun adı miskinlik korkaklık olabilir. İçeri girdi. Ne yapabilirim bu eşyaları, yakabilir miyim? Ya da şu caddeye gizlice yığıp kaçabilir miyim? Ama bunun için geceyi beklemem gerekiyor. Gece, uyuyan insanların gözünden en güzel değişimleri gizleyen gece, onu beklemeye zamanım yok, sokağın başından duyuldu kurtarıcının sesi: Eskiciiii! Eskiler alayım... Eskiyle... parayyla... eskiciiii! Bu eskicilik denen şeyi kim başlatmışsa, kimse bu ilk kurtarıcı, ilk peygamber, kutsayabilirim onu. Yükleri, fazlalıkları, birikmiş can sıkıntılarını, toz bezlerini yüklenip giden, üstüne bir de para veren biri olmayı seçen eskici geliyor. Ayak bileklerinden eşyalar zinciriyle bağlanmış forsaların gözünde umut belirdi. Ya gelmezse eskici, ya kapının önünden geçer de durmazsa. Balkona çıkıp bağırdı: Eskiciii!

Eskici yaklaştı yaklaştı, tünelin girişindeki kayalar irileşiyordu gözünde, tünele girip özgürlüğe, ovaya varmak umudu azalıyordu. Durdu Eskici.

– Ne var, abla?

– İçeri gelir misin biraz?

– Elbet.. Giriş yandan mı?

Koştu kapıyı açtı. Eskiciyi içeri aldı. Eskici hemen koridorda asılı paltoyu incelemeye başladı. Evirdi, çevirdi, eyvah sadece bunu alacak, başka satılık bir şey yok sanıyor.

Şimdi buna bunca zaman harcarsa... Yok yok hemen göstermeli eşyaları, tünelin girişini açmak için dinamiti patlatıvermeli.

– Bu paltoya kaç para istiyorsun, abla?

– Dur acele etme.

– Bir şey demedik, abla, ne istiyorsan söyle sen hele.

– Yok yani...

– Satmayacaksan söyle, abla... işimiz çok.

– Yok elbette satıyorum, satmaz olur muyum hiç, yani, yalnız onu satmıyorum.

– Başka ne satıyorsun, abla? Önce şu paltoda anlaşalım da...

– Önce sana satacağım şeylerin hepsini göstereyim de toptan...

– Getir bakalım, abla?

– Getirmekle olmaz, içeri gelsene sen.

O önde, eskici arkada gezdiler odaları.

– Bu buzdolabını, bu fırını... bu mutfak dolabını, bu... iki koltuğu, bu divanı, bu koltukları da... bu kütüphaneyi... bu dolabı... çalışma masasını, masayı, iskemleleri, ütü tahtasını, ütüyü... bu yatağı... yok yok yatağı satmıyorum... şifonyeri, halıyı, yoruldu, oturdu, sustu.

– Ne istiyorsun, abla?

– 1000 TL. (En azından bu ayın kirasını çıkaracak kadar bir şey istemeliyim. Kirayı ödemeliyim ki bu evden ardımda hiçbir şey bırakmadan çekip gidebileyim, kıra çıkıp gelincik toplayabileyim saatlerce. Yoksa o kıskanç hasis gardiyan bu kez bu boş eve kapatır beni, kirası ödenmediği için üstüme kalan duvarları, pencereleri bekletir bana. Niçin karyolayı satmıyorum dedim? Niçin düştüm anlamsız bu duygululuğun çelmesiyle?)

(1000 lira, iyi be, yahu yalnız şu otomatik çamaşır makinesi temiz iki bin eder. Siftah iyi bugün, hemen almalı eşya-

yı, yanımda bin beş yüz var neyse ki... kaçırmamalı, hemen almalı...)

– Aldım peki... Siftahımız seninle olsun abla... (Yahu, aklım yatmadı bu işe ya!) Abla... Kızma ama, bir şey soracağım sana, yani güceniklik olmasın...

– Parayı sonra vermek istiyorsan... yani ben de kirayı verecektim de...

– Yok öyle değil, abla. Bak abla, doğru söylüyorsun, benimle eğlenmiyorsun ya, yani bu eşyalar senin, değil mi? Sonra başkası çıkmasın da. Ben gidip arabayı getireceğim... Gücenme yani, bazen oluyor, biri satıyor da sonra başka biri burda satılacak mal yok deyiveriyor... Geçende cadı kadının biri bana bir yığın şey sattı, sonra araba getirdim, adamın biri üstüme yürüdü, meğer damadıymış, karısından boşanmış, kaynanası inat olsun diye eşyaları satmış.

– Yok, yok sen git al arabayı, gel hemen.

– Peki, buradasın diil mi, abla? Hemen gelirim. Pey bırakayım mı, abla? Hemen gelirim. Başkasına satmaca yok, abla.

Gitti. Ya gelmezse... Ya yol üstünde benim gibi ayak bileğindeki zincirden, hasis çabalardan, kıskanç başeğmelerden, sapmış faydadan, gösterişçiliğe dönüşmüş güzellikten kurtulmak isteyen başka biri çağırırsa onu? Daha ucuza satan biri. Daha ucuza satamazdım ki! Bana inanmazdı bir kez. Yine de inanmadı. Kira hikâyesine falan. Bedava veremem ki! Kim bir insanın ansızın eşyalarından bedava kurtulacak kadar akıllanabileceğine inanır? Almaz eşyaları... Almazdı. Belki de polise şikâyet ederdi beni. Beklemeli. Niçin bu karyolayı da satıyorum demedim? Bu karyolayı ne yapacağım ben şimdi? Onun için başka eskici mi arayacağım? Ya bugün başka eskici gelmezse? Hazır araba getirecek... Şimdi ona, bu karyolayı da satıyorum desem, garip olacak, iyice kuşkulanacak benden, inandırıcı olmak için bazı şeyleri satmamak gerek. Nasıl para isteyebilirim bu karyola için? Gü-

zelim dokunuşlar, hızlanan yürek atışları, bahar kokusuyla yüklü tat için para istenemez ki. Ama bir karyolanın, alt tarafı anlamsız bir düzlemin birşeyleri, hele birini düşündürebilmesi ne ahmaklık. Bir insanla bir karyola arasında bağlantı kurulur mu hiç? Birlikte yenilen bir yemekten sonra, sıyrılmış tavuk kemiklerine bağlanmak, onları çöp tenekesine atamamak neyse bu da o. Satmıyorum demeseydim keşke. Niçin bir işi tam yapamıyorum, niçin kekeleyiveriyorum bir çığlığın orta yerinde?

Kapı çalındı... Nasıl da çabuk geldi. Ne iyi, ne mert bir eskici bu.

Kapıyı açtım.

– Çabuk geldin.

– Köşede araba buldum, abla.

Karyolaya oturdum. Eskicinin eşyaları anlaşılmaz bir tutku, acelecilikle, beraberinde getirdiği bir yardımcıyla yüklenip götürmesini seyrettim. Şu karyolayı niçin satmamıştım sanki. Ne saçma bir duyarlılık. Sanki bana ait olmayan bir şeyi satıyormuşum gibi, sanki o tek başına gerçekleşmesi mümkün olmayan alışverişi, dostluk sevinci yüklü solukları, yeşilliği ve ölümü hatırlatan, yalnızlığa, uzaklığa, uykuya, uyanıklığa gebe tadı satıyormuşum gibi.

– Ne düşünüyorsun, abla? Üzme be canını... Geçer bunlar... İstemiyorsan satma be, abla!

Döndü, eskicinin her zaman bezirgân sanılan gözlerinde bir yakınlık, yumuşaklık, sıcaklık sezdi. Bu gözlerin böyle bakabilmeleri için bile olsa eşyalardan kurtulmaya değer. Ah... sadece bu karyolayı da satmadığıma üzüldüğümü nasıl söylemeli ona?

– Yok yok, işine bak sen... Hangi arabaya yüklüyorsun eşyaları?

– Oduncunun arabası boşalmış, ona rastladım da... anlaştım onunla.

– Söyle ona, seninle işi bittikten sonra gene buraya gelsin.
– Başka satılacak bir şey mi var, abla?
– Yok yok, öyle işte, atlı arabaya binmek istedi canım.

Acıma şaşkınlığa dönüştü. Belki deliydi bu kadın. Şaşkınlık korkuya dönüştü. Sağı solu belli olmaz böylelerinin. Eşyaları alıp bir an önce gitmeli. Sonra satmayacağım diye tutturuverir. Çabuk çabuk taşıdılar eşyaları, ev çabuk çabuk boşaldı, genişledi, büyüdü, bir ev ne kadar derinlik, boyut kazanabilirse öyle boyutlandı. Kapandı kapı. Sessizce. Yatağın üstünden kalktı. Evin içini adımlamaya başladı. Adımladıkça artıyordu ferahlığı. Evin içinde koşmaya başladı. Bir ev içinde koşmanın aslında ne kadar zor olduğunu bilenler bu rahat koşuşa nasıl imrenmesinler. Ancak çocuklar, iskemlelere takılmayı göze alarak yemek masasının çevresinde koşuşurlar. Bu koşuşlar da devrilen iskemleler, vazo kırıkları önünde tokat yemiş yanağını ovuşturarak ağlayan bir çocuğun hüzünlü anısında kalır. Unutulur, bütün hüzünlü anılar gibi. Koştu, koştu, sonra pabuçlarını çıkarıp muşamba üstünde kaymaya başladı. Koştukça hızlanıyor, kayıyordu. Kahkahalar atıyordu. Ayağına takılması gerekip de takılamayan halılar, koltuk bacaklarını düşünüp şaşıyordu. Ayak bağlarından, engellerden böyle ansızın ve çabucak kurtulunabilirmiş demek. Kaydı, kaydı, ufak bir kız çocuğu buz tutmuş caddede hızlandı, hızlandı, hızın sıcağa dönüştürdüğü soğuk alev alev yandı yanaklarında, ardından bağırıyordu anası, eve, sobanın üstünde kaynayan çaydanlığa, is tutup ovulması gereken çaydanlığa, kirli ellerle kurulanınca kararan havlulara, durmadan kırılan çorba kâselerine çağırıyordu. Çocukluktan en çok bir oyuncak ayı, uyurken düşülen bir yatak ve sevilmeyen yemekleri çoğaltan tabaklar kalır akılda, gene de hep eşyalar kalır, biraz da insanlar, özgürlük anılarının orta yerinde çorba kâselerini hatırlatan. Kaydı, kaydı, bir şangırtıyla geldi kendine. Hızla balkon camı-

nı delip geçtiğini anladı. Durdu cam kırıklarının orta yerinde. Kanıyordu elleri. Ev cam sınırını aşmaya kalkanın akıtırdı kanını. Zil çaldı. Arabacı gelmişti işte.

– Beni çağırtmışsın, abla?

Arabacı, eskiciden işitmiş olacağı cümlelerle biraz şaşkın, biraz meraklı...

– Şu yatağı taşır mısın arabana... Götüreceğiz bunu.

– Nereye?

Duymamış göründü soruyu. Yatağın büyük bir özen, titizlikle, hiçbir zarara uğramadan arabaya bindirilmesine çok önem veriyormuş gibi yaptı.

Bir saattir arabayla dolaşıyorlardı kenti. At arabasının ortasında, sanki gittikçe daha güçlenen bir düşman gibi duruyordu yatak. Tünelin girişinde, tek, büyük, dinamit tanımaz bir kaya parçası dikilip duruyordu. Yatağın yanına, arabanın dibine çömelmişti. Atın sırtında gittikçe sıklaşan kamçı darbelerinden arabacının sabırsızlaştığı belli oluyordu.

– Odunu nereden alıyorsun sen?

– Elmadağ'dan.

– Oraya gideceğiz işte.

Arabacı daha da kuşkulanmaktan yorgun, bildik bir yere gitmekten rahatlamış, sürdü arabasını.

Sallana sallana, bir yatağın yapabileceği en büyük geziyi yapan yatakla vardılar Elmadağ eteğine. Ansızın korkunç bir güzellik karşıladı onları. Dağın eteğindeki çalıların üstü çöpler, kâğıt parçaları, bez parçalarıyla kaplıydı. Çalılar üstlerine dökülmüş bu çirkin artıklarla ürkütücü, çarpıcı bir güzellik kazanmışlardı. Batan günün soluk renkleri arasında hiç bağdaşmayacak şeylerden kurulmuş yapı çarptı onu.

– Nedir bu?

– Kentin bütün çöpü buraya atılır, abla.

Bu güzelim dağ eteğine, bu vahşi yalnızlığa atılıyordu demek çöpler. Çöple dağ eteğinin kucaklaşması, eskiyle yeni-

nin, ölümle diriliğin, pislikle temizliğin böylesine bağdaşması, yaratıcı bir güzelliğe dönüşmesi akıl almaz bir şeydi. Çalılar, kirli bez parçaları, limon kabukları, karton kutular, eski pabuç tekleriyle noel ağaçları gibi süslenerek meydan okuyorlardı.

– Dur burda.

Arabacı durdu.

– Yatağı burda bırakacağız.

Yatağı çöplerin, gittikçe ışıklanan noel ağaçlarının yanma bırakmak uzun sürmedi.

Döndüler.

– Beni ana yolda bırak.

Ses etmiyordu arabacı. Belki de dönüp yatağı almayı düşünüyordu. Ama yatağın bırakılışı sırasında hiçbir istekte bulunmamış oluşu bunu yapmayacağını gösteriyordu. Bir cenazeden döner gibiydi o da. Ölünün altın dişini sökecek kadar gözüpek değildi.

Kente vardığında akşam olmuştu. Belirli bir yerden belirli bir yere dönüyordu herkes. Kocalarının kollarına asılmış kadınlar vitrinlere çekiyorlardı onları. Çok ucuza satılan bir buzdolabını, yeni çıkmış bir fırını ya da evlerinin şu ya da bu boş köşesini mutlaka doldurması gereken belki yaldızlı, belki sadece cilalı, belki de kolay başarılamayacak çirkinlikte desenli bir kumaşla kaplı bir koltuğu göstermek için. Nasıl kurtarmalıydı onları bu çirkinliklerden? Mefruşat mağazalarının hiç bitmeyen çirkin buluşlarından, sınırsız bayağılıktan, tornalı ayaklardan, madeni kakmalardan, ferforje aynalardan, şanjanlı cilalardan nasıl kurtarmalıydı? Bunlar adına yapılan sinsi toplama ve çıkarmalardan, ovuşturulan ellerden, yük beygirini ay başlarında boynuna takılan yem torbasından nasıl kurtarmalıydı? Kadınların vaktiyle güzel olan gözlerini camekânların bayağı zenginliklerini yansıtan cam

yüzeylere dönüştüren bu eski, zorba kanunlar nasıl kaldırılmalıydı? Kartopuna sevinmiş avuçların titrek parmaklarla para saymaya başlamasına şaşmayan bu kent silkinemeyecek miydi havasız odadaki uykudan? Bütün bunları, mefruşat mağazalarının, taksitle eşya satan elektrikli merdivenli mağazaların eşyalarını, eviçlerinde birikmiş ve eskimiş eşyaları yüklenebilecek kadar büyük arabalı, bütün bunları satın alabilecek kadar gözüpek bir eskici gerekiyordu. Ne zaman gelecekti bu eskici? Televizyon ruhsatı ödeme kuyruğuna zincirlenmiş forsaları ne zaman kurtaracaktı?

Camekânda gördü yüzünü. Bir gün, çok yakın bir gün yıkılıp yeniden yapılacaklarını bilen gecekonduların, yeni yapılmış, daha yıllarca yıkılmayası çirkin apartmanların arasında duyduğu üstünlük duygusu anlaşılır bir şeydi şimdi. Karşıdan karşıya geçecekken kırmızı yandı trafik lambası. Lambanın çok yakında yeşil yanacağını bilerek, sabırsız günün son anda verdiği sabırla bekledi.

1972

Savaş ve barış

Dış kapıya yumrukla vurulduğunu duyan kadın mahkûmlar bağrıştılar. "Telefon! Telefon çalıyor!"

Dış kapıyla avlu kapısı arasında iki metrelik bir boşluk olduğundan boğuk geliyordu ses. Dış kapıya gelen yakınlarıyla kapı altından konuşan kadın mahkûmlar, karşılıklı iki kapı arasından yaptıkları bu konuşmalara telefon adı takmışlardı.

Meydancı Kürt Güllü'nün üç buçuk yaşlarındaki oğlu Cevdet dış kapının yumruklandığını duyar duymaz koşmuş, avlu kapısının dibine boylu boyunca uzanarak kulağını aralığına dayamıştı. Boğuk bir erkek sesi geliyordu dışardan: "Fadimee, gız Fadimeee! Alooooo? Aloooo?"

Fadime o sırada yemek pişirmekten başka çamaşır ve yıkanma işlerinin görüldüğü mutfakta çırılçıplak soyunmuş, sıcak su dolu gaz tenekesinin yanına çömelmiş, su dökünmeye hazırlanıyordu. Başından aşağı ilk suyu dökmüştü ki oğlu Eyüp koşarak haber verdi: "Anaaa, babam telefondan çağırıyo gı!"

Fadime, çırılçıplak, kıvırcık saçlarından damlayan sularla

avluya çıktı. Çaylar yeni demleniyordu avluda. Avlunun en civcivli zamanıydı. Fadime'nin çırılçıplak telefona gittiğini gören kadınlar kahkahayı bastılar. Cevdet, kapı altından dışarı bağırıyordu bütün gücüyle: "Bubaaa? Sen min bubaaa?"

Kadınların kendisiyle dalga geçmesine içerleyen Fadime öfkesini Cevdet'e boşalttı: "Kalk len, cavurun dölü!" Ama Cevdet Fadime'yi duymadı bile. Bağırmaya devam etti: "Bubaaa!"

Öfkesi iyice kabaran Fadime Cevdet'i kolundan tuttuğu gibi, demir kapının yanındaki ağzına kadar dolu çöp tenekesinin üstüne fırlattı. Teneke, üstünde Cevdet'le birlikte devrildi; Fadime telefonda konuşmak için taşa uzanmadan önce limon, patates, soğan, patlıcan kabukları arasında yüksek sesle ağlamaya başlayan Cevdet'in anasına sövdü. "Güllüüü! ...nın içine bağlasana gı! 'Buba' diye tutturdu yine!" Eliyle kapı altına kadar saçılan çöpleri temizledikten sonra yere yatarak aralıktan bağırdı:

"Ramis! Eskerim! Fadime saa gurban ossun! Hoş geldin! Gözüüüm! Gözünün bebeğini yiyim! ... kıllarına kına yaktığımın Ramisi!"

Kürt Güllü oğlunun yaygarasını duymuş, temizliği bırakarak süpürgesiyle koşmuştu oğlunun yardımına. Şalvarını çıplak göğüslerinin altına kadar çekmiş, hâlâ memeden kesmediği bir buçuk yaşındaki oğlunu kucaklamıştı serbest koluyla. İş görürken sarkık memesinden hiç kopmazdı Süleyman. Cevdet'i ağlatanın Fadime olduğunu anlayınca, bu güçlü kuvvetli çingene karısıyla dövüşmeyi göze alamadığından hıncını Cevdet'ten çıkardı. Süpürgesini kaldırıp vurdu oğlunun kafasına:

"Bubaymış... Bubanın canı çıksın... ...i kopsun... Buban yok!"

Süpürgesini doğrulmaya çabalayan Cevdet'in başına var gücüyle bir daha vurdu, yeniden yere devrildi Cevdet. "Ha düş... Düş de geber emiiii!"

Cevdet yere devrilirken, kilimini kapıya yakın yere sermiş olan Kotan Ana'nın kilimi üstüne yuvarlanmıştı. Dostuyla birlik olup kocasını öldürmekten yüz bir sene yemiş olan Fatma Kotan, ufak tefek, tombulca, kırmızı yanaklı, kırk yaşlarında huysuz bir kadındı. O da Güllü gibi yıllarca meydancılık yapmış, ama bir yıldır siyatikten başını alamadığı için bu işi bırakmak zorunda kalmıştı. Güllü'nün temizlikten kazandığı 250 kuruş gündeliği çekemiyor, kin besliyordu ona. Cevdet çöpe bulanmış kafasıyla kilimin üstüne yuvarlanınca patladı: "Çuvaldız gözlü gâvurun piçi, bak nasıl pisledi kilimimi! Yıka bakalım kilimimi! Hemen yıkıycan! Yavşak götlü alevi komünisti sende!"

Hırsı daha da artan Güllü, Fatma'nın karşısına dikildi:

"Osurmadan kokma, biz senin gibi kılıçla müslüman olmadık." Kotan Ana, içi yeni demlediği çayla dolu çaydanlığını tuttuğu gibi Güllü'nün kafasına fırlattı. Yüzü, çıplak göğüsleri sıcak çayla haşlanan Güllü, Kotan'ın üstüne atıldı. Kavga bir anda büyüdü. Kavgadan herkes hevesini biraz olsun aldıktan sonra ikisini ayırdılar. Güllü'nün sarkık memeleri, Kotan'ın yüzü tırmık içindeydi. Güllü yere düşürdüğü süpürgesini alıp yukarı helaları temizlemeye giderken söyleniyordu hâlâ:

"Sen dostun ile, kocanın hayalarını ezip geberttikten sonra yatmadın mı?"

Havaya doğru yumruğunu sallayan Kotan Ana bacaklarındaki siyatik ağrılarını düşünerek Güllü'nün ardından gitmekten vazgeçti; arta kalan hırsını, ayak altında dolaşıp "Buba" diye ağlayan Cevdet'e bir tokat patlatarak çıkardı: "Nah, işte al babanı!"

Dünyayı az çok anlamaya başlayalı cezaevinden başka yer görmemiş olan Cevdet çok dar bir coğrafya içinde yaşamaya olduğu kadar tokat yemeye de alışıktı. Kotan Ana'nın yanından uzaklaştı. Kadınlar bölümünü cezaevi-

nin öteki bölümlerinden ayıran kapıya çıkan tahta merdivene tırmandı. Bu merdivenin tepesinden kalenin bir parçası, birkaç ev, birkaç sokak görünüyordu. Bildiği tek sokaklara dikti gözlerini. Eyüp medivenin altında, oynamak için Cevdet'i çağırdığında duymazlıktan geldi. Eyüp yanına çıktı Cevdet'in, dürttü: "Niye gelmiyon, len?" Cevdet gözlerini uzaktaki sokaktan ayırmadan karşılık verdi: "Bubamı gözlüyom."

Eyüp Cevdet'e ters ters baktı, bir şey söyleyecekti, arkalarındaki kapının gürültüsüyle ikisi de merdivenden aşağı koştular. Gardiyan merdivenin üstüne çıkılmasını yasak etmişti çünkü. Demir kapı gürültüyle açıldı. Gardiyan 17 yaşlarında, uzun boylu, siyah saçlı, güzel, Cevdet'in şimdiye kadar gördüğü kadınlarla kızlara hiç mi hiç benzemeyen bir yaratıkla göründü. Nur'un iyi bir aile kızı olduğunu, kolejde okuduğunu her gören anlayabilirdi, ama Nur, Cevdet için bu kavramlar kadar yabancıydı. Gardiyanın arkasından tökezleyerek indi tahta merdivenleri. Çıplak ayaklarında sandallar, ayağında kadife bir pantolon vardı. Düşte gezer gibiydi. Elinde tuttuğu uzun saplı kırmızı gülleri düşürdüğünü fark etmedi bile. Kel Firdevs merdivenin altına düşen gülleri bir koşu kaptı.

Gardiyan, Nur'u avlunun ortasında bırakıp gittikten, demir kapı kapandıktan sonra, Nur, biraz önce yatışmış olan kavganın arta kalan kargaşası ortasında bir süre kalakaldı; yamyamların arasına düşmüş, biraz sonra yenmeyi bekleyen beyaz bir kadın gibi. Köşeye doğru yürüdü, yere çömeldi ve ansızın yüksek sesle ağlamaya başladı. Avlunun baş köşesine serili kilimde, gelinleriyle torunlarının ortasında bir kızılderili reisi gibi oturan Hatice Karabacak'ın kara, buruşuk suratını, kapı altına çırılçıplak uzanmış olan Fadime'yi; yani avludaki kadınları birbirinden ayırt etmemişti henüz.

Avlunun ikinci sınıf köşesinde boncuk oyası ören arabacı

Yozan, Nur'dan yana şöyle bir göz attıktan sonra yüksek sesle ortaya sordu: "Karılar, horoz mu ötüyor?"

Mahkûm kadınlar Yozan'ın sorusuna kahkahalarla karşılık verirlerken, elini ağzına götürüp kendi de horoz gibi ötü. Ortalık bir anda neşelenmişti. Sultan, parmaklarını şaklatarak göbek atmaya başladı: "Ooooosman'a yandım... Horozlardan korkan yar bir tanem... Ahmed ağbin evde mi evde mi... Ah kadifeli yerde mi... yerde mi..." Nur'un hâlâ ağladığını gören Şeker anne kel Firdevs'e, "Ne kadar yatacakmış gıı?" diye sordu. Müdüriyet'e ait her türlü dedikoduyu ve mahkûmlarla ilgili haberleri herkesten önce öğrendiği için kadınlar arasında bir adı da "avukat" olan Firdevs, Nur hakkında öğrendiklerini bir çırpıda özetledi:

"Esrarcı, ahaaa hani o geçende gelen Alaman gız gibi... Oğlanlarla esrar çekerken enselenmiş... Torpili varmış... Gün almaz, kalıcı değilmiş!"

Çayını keyifle yudumlayan Şerife Karabacak kart sesiyle söylendi:

"Üç gün için mi ...nı yırtıyor bu?"

Fedai garsonlarına dostunu vurdurttuğu için 24 sene gün yiyeceğini hesaplayan gazinocu Asuman Yemez şişman kollarındaki altın bilezikleri şakırdatarak eliyle müstehcen bir hareket yaptı: "Vah agucuk! Ana sütüne alışık. Biz 24 sene katır sidiğine talime bayılıyor muyuz, gülüm?" Yer yastığını arandı, bulamayınca her türlü ayak işini gördürdüğü bar kızı Sedef'e bağırdı: "Yastığımı bul, yoksa seni pabuç burunlu Hasan gardiyana satarım..." Kendi sözlerine kendi gülerken, Sedef koşarak getirdi yastığını. Asuman yastığı duvara dayayıp yaslandı. Sedef'in tepsi içinde önüne koyduğu kuru köfteleri taze ekmeğin içine doldurup iştahla yemeye başladı. Avlu güvenli havasına bürünmüştü artık.

Nur, avludaki kadınların, hiç alışık olmadığı gürültücü, küfürlü konuşmalarını duymuyordu. O, o kadar değişmez

sandığı; o, o kadar alıştığı dünyasından böyle ansızın koparılabileceğini hiç düşünmemişti. Odasında plak dinleyeceği, arkadaşlarıyla pastanede oturacağı, Ali'yle diskotekte, Ali'yle arabada, Ali'yle Çankaya tepesindeki pub'larda, Ali'yle çok yakın olacağı yerde, nasıl olup da burada olduğunu kavrayamıyordu bir türlü. Bütün kavrayışsızlık anlarında üstüne çöken yalnızlık duygusuyla, bildik, tanıdık birşeyler arandı çevresinde. Adliye'de, tutuklanınca, Ali'nin bir koşu alıp getirdiği bakara gülleri koklamak, bir güzelliğe sığınmak istedi. Gülleri bulamadı. Dizleri dibinde Cevdet, kara çekik, kedi gözleriyle bakıyordu yüzüne. Hiç bilmediği, hiç görmediği, tanımadığı bir şeyi, sanki babasını görmüştü. İki yıllık cezaevi yaşamının hayranlık ve özlem birikimiyle. Nur kendisini hatırladı. Odasında, yalnızken, müzik dinleyip Ali'yi düşünürken, şaşkın ve çaresiz anlarından hiç olmazsa birini sürdürebilmek isteğiyle Cevdet'i kucağına alıp bir hayli sever gibi okşadı.

Yukarı koğuştan aşağı, merdivenleri sile sile inen Güllü mutfağın taşlarını da sildikten sonra gazocağını yaktı, su dolu tenekeyi üstüne koyup beklemeye başladı. Cezaevine yeni gelenler genellikle ilk sabah erken kalkarlar. Güllü Nur'un da erken kalkacağını umuyordu. Suyu onun için koymuştu. Meydancılığın yanı sıra, paralı mahkûmların çamaşırlarını ve kendilerini yıkamaktan da beş on kuruş kazanıyordu. Güllü'yü çok bekletmedi Nur. Yarı uykulu gözlerle indi merdivenleri. Hiç uyumamıştı gece, ranzasının yanındaki ufak pencereden dışarıyı gözetlemişti hep. İlk korna seslerini duyduktan sonra. Ali arabasıyla defalarca, korna çalarak yakınlardan geçmişti. Nur daha önce de Ali'yle bu semte geldiklerini hatırlamıştı. Esrar almaya. Korna sesleri sevgili dünyasının bu barbar cangılın çok uzağında olmadığını, varlığını sürdürdüğünü, kendi-

sinin de pek yakında oraya döneceğini hatırlatmıştı Nur'a. Ali, arabası, müzik, esrar, güzel insanların büyülü dünyası yakındı. Evet, yüzünü yıkamak için musluğa doğru yürüdü. Güllü'nün cırlak sesi uyardı Nur'u: "Lağımdan geçme!" Nur irkildi. Güllü, eliyle tavanı gösteriyordu. Tavandaki kanalizasyon borularından su sızıyordu gerçekten. Yukarıdaki helaları, helaların pisliğini hatırlayan Nur'un biraz önceki neşesi dağılıverdi. Güllü tam zamanında sordu sorusunu: "Su ısıttım, yıkıyım mi seni?" Yeniden güçsüzleşen Nur, anasının bacakları arasından kendisine bakan Cevdet'i gördü. Tanımadı Cevdet'i, aklı korna seslerindeydi. Ses etmeden Güllü'nün gösterdiği tahta sıranın üstüne, soyunarak oturdu. Cevdet, kara çekik gözlerini, tanış olduğu sarkık memelere hiç benzemeyen Nur'un 17 yaş göğüslerine dikmişti. Anası suyu ılıştırırken, parmaklarıyla dokundu Nur'un göğüslerine. Nur başını çevirerek Cevdet'in yüzüne ilk kez baktı. Kendisini hatırladı yeniden. Bu yaban ormanda kendisini ürkütmeyen tek yüzdü bu. Cevdet'in tıraşlı kafasını okşadı. Cevdet dehşetlenmenin verdiği yüreklilikle sordu: "Taksiye mi bakıyordun dün gece?" Nur kafasındaki korna seslerini paylaşan birine rastlamış olmaktan memnun, başını salladı. Cevdet daha da yaklaştı Nur'a. "Bubam taksiye binip gelmiş dün gece!" Tam o sırada Güllü Nur'un başına su dökûp güçlü, alışkın parmaklarıyla başını uvmaya başladı. Şimdilik uzak; ama çok yakın olan güzellik; aşk, barış ve büyü dünyasına, düşüncesinde olsun dönmek için gözlerini kapayan Nur, Cevdet'e korna çalanın Ali olduğunu söylemeye üşendi.

Güllü Nur'un uzun saçlarını önce yavaşça çekip sonra başına vurarak yıkıyor, konuşuyordu bir yandan:

"Bizim memleket, bilirsin, Diyarbekir'dir, ben esrarı kuşağıma bağladım." Şarap fabrikasının karşısındaki çatı katında, dört kişiydiler. Ali, Nur, Mustafa, Gül. Birinci "trip" bit-

mişti. Ali şöminesinin gizli bir yerinde sakladığı ikinci parti esrarı çıkarmamıştı daha ortaya. Tam o sırada basıldı ev. Nur'un çantasından unutulmuş bir parça esrar çıktı. Önemsiz bir parça. Asıl esrarı bulamadılar. Nur'un aptalca dalgınlığı olmasaydı evi üstünkörü arayıp gideceklerdi zaten. Kimse üstüne almadı Nur'un çantasından çıkan esrarı. Nur da kabul etmedi. Ama odada buldukları ikinci kadın çantasına Gül sahip çıkınca, öteki çanta Nur'un üstüne kaldı. Nur'u götürdüler...

"Nah bu Cevdet o zaman bir yaşındaydı. Kuççüğü de karnimda. Mali bebelerin babası bulirdi. Nikahimiz yoktir. Asil adamlar ile kavga yapmişler, ihbar olmiş, anlirsen, beni yakaladiler. Karnimin içini bile arirlerdi belkim maldir diye de; 'Gurbanin olam bebek vardir karnimda...' diye yalvarmişem..."

Sabah adliyede tutuklanınca anasıyla koşturan avukat kendisini birkaç gün içinde çıkaracağına söz vermişti. Sonra uzun saplı kırmızı güllerle gelmişti Ali.

"18 yıl gün almişem. Küçüğü burda doğirdim. Bubaları ne sordi, ne de geldi... Nafaka için canim çikiir..."

Güllü'ye yıkama karşılığı on lira verdiğini gören gazinocu Asuman Yemez Nur'un yolunu çevirdi. "Yıkama 125 kuruş. Merte mert! Kanunu bozma, bozuşmayalım!"

Görüş günüydü o gün. Avlu önce kapandı. Ekip başı ile gardiyan, kadın görüşçüleri avluya alıp tavuk kümesine benzer yere soktuktan sonra mahkûm kadınları da avluya saldılar. Bağrış çığrış birbirlerini çiğneyerek avluya doluşan kadın mahkûmlar, görüş yerinin önündeki tel kafese doğru koşturuyorlar, hep bir ağızdan bağırarak yakınlarıyla görüşüyorlardı. Görüş kümesinde, bir türlü öne geçemeyen Nur'un annesi, kızını arabacılar, çingeneler, bir nevi "vahşiler!" arasında ordan oraya itilirken görünce bayılacak gibi olmuş, sırtını duvara dayayarak zor toplamıştı ken-

disini. Nur annesinin sararan yüzünü görünce bir hoş oldu. Kardeşi Murat, oyuncak tabancasıyla anasının elinden tutmuş, şaşkınlık ve dehşetle bakıyordu ablasına. Nur kardeşini oyalamak için yanından hiç ayrılmayan Cevdet'i kaldırarak kardeşine gösterdi: "Murat bak Cevdet'e!" Gardiyan, görüşçü kalabalığını ite kaka avludan çıkarttıktan sonra, Nur'la anasını bir süre özel görüştürdü. Ayrılmadan önce anasına, kardeşine sarılan Nur, Murat'ın tabancasını Cevdet'e vermek için istedi. Annesi birkaç gün içinde mutlaka çıkacağını söyleyince sevinmiş, bu garip oğlanı da sevindirmek istemişti.

Cevdet elinde sıkı sıkı tuttuğu tabancayla yukarı koğuşa koşturdu. Eyüp anasının koğuşun orta yerine serdiği kilimin üstünde biber kızartması yiyordu. Cevdet'in elindeki tabancayı görünce sordu:

"Kimin len?"

"Benim!"

"Versene len!"

"Virmem. Bubam getirdi... Görüşe!"

Üç gün sonra tahliye oldu Nur. Bu üç gün içinde Ali gece gündüz korna çalarak cezaevinin önünden geçmiş, anası her gün yemekler, çikolatalar, pastalar getirmişti. Can sıkıntısını biraz da Cevdet'le oynayarak geçiştirmeye çalışan Nur, yemeklerinden Cevdet'e de vermiş, hatta ona bir de şarkı öğretmişti:

"Çocuk uzandı güle
Gül dedi git güle güle."

Cevdet şarkının hiç alışık olmadığı müziğini bir türlü söyleyemiyor. Nur da hoşlanıyordu bundan. Cevdet'e garezlenen öteki çocukların anaları, hemen tahliye edileceğine göre torpili olduğuna karar verdikleri Nur'la arayı bozmamak için eskisi gibi Cevdet'e vurmayı göze alamıyorlardı.

Nur'un tahliyesi, sabah erkenden, ekmek kapışılırken geldi. Birbirlerine söve saya ekmek kapışan kadınlar tahliyeyle ilgilenmediler pek. Yalnız Cevdet, Nur tahta merdivenleri koşarak çıkarken yüksek sesle ağlamaya başladı. O sırada Güllü, hakkından fazla ekmek alan Fadime'yle girişmişti. Ekmek tayını mahkûmlara göre olduğundan, çocuklu kadınlar birbirlerinin tayınını çalarlardı hep. Ekmeksiz kalan Güllü bağırıyordu avlunun ortasında: "Ekmeğimi istirem!"

Cezaevinin kapısında Nur'u annesiyle Ali karşıladılar. Ali, elinde uzun saplı güllerle her yanında yağlı boyayla renk renk "Peace" (Barış) yazılı arabasının yanında duruyordu. Nur'u görünce koştu; güzellik, aşk, büyüyle sardı onu, her yanında "barış" yazılı arabasına götürdü.

O gün Cevdet gün boyu inmedi tahta merdivenin tepesinden. Pabuç burunlu Hasan gardiyan birkaç kez kulağını çekti inmesi için, karavana geldiğinde anası çağırdı; inmedi. Eyüp, Cevdet'in yanına çıkıp tahta tırabzana yaslandı:

"Oh ya! Nur gitti ya... Buban yok ya! Taksisi de yok ya!" diye bir süre öfkelendirmeye çabaladı Cevdet'i. Aldırmadığını fark edince, elindeki tabancayı usulca çekip aldı.

1973

Bir görüş günü

Karılar koğuşunun avlusu tam bir kümes. Erkek görüşçüler, görüş penceresinden içeri horozlanırlarken avludaki yaygara kendileri yüzünden kopuyor sanıp kasılıyorlar. Oysa avluda onları umursayan yok. Görüş penceresinin açılmasıyla kapanması, görüşün başlamasıyla bitmesi bir oluyor; avludan bakınca tek bir kasket, bıyık görüntüsünde bütünleşiyor başları. Görüş gününün bir horozu varsa, o da Ekipbaşı Asuman Yemez. "Pabuç burunlu" Hasan gardiyan, demir kapının dışında, ama o da Asuman Yemez'den en az mahkûmlar kadar çekiniyor. Düdüğünü Asuman'ın demir kapıya vurduğu yumruğa göre ayarlıyor. Dışardaki görüşçüleri itip kakarak ispatlıyor kendini.

Asuman Yemez her zamanki gibi formda. Kocaman göbeğinin üstüne çektiği mor kadife şalvarını savura savura, altın bileziklerini şangırdata şangırdata yönetiyor görüşü. "Beyaz Fil" gazinosunun kabadayı garsonlarını karşısında nasıl hazırol durdurttuysa, çingenesinden bohçacısına, karakol polislerini bile bezdirmiş karıları, koca sesiyle "höyyt!" demesiyle susturuveriyor. Asuman'ın Allah'ı

var, her işin raconunu bilir, yoksa Ankara başkentinde gazinoculuk kolay mı? Bu şehrin polisi, askeri kum gibi, adamını, yolunu bilmezsen, rüşvet deniz olsa yine yetmez. Bunun sıkıyönetimi de var. Asuman işini bilir, dünyanın lazımlığının falına bakmış. Bakmış da kokuya göre haracını almış. Boka batan ayrı, boktan para yapan ayrı. İnsan ciğerinin sarrafı olmuş. Karılar koğuşunda Asuman'ın Ekipbaşılığı hava değil.

"Ülkiye, kız Ülkiye!"

Asuman, Ülkiye'yi dostuyla yeni görüştürdü. Dostla görüşmek nizamnamede yokmuş, Hasan gardiyan öyle diyor. Pezevenklik ortada kalmış da buna mı kalmış? Asıl kabadayılık nizama orospuluk ettirmede. Asuman bilir bu işi. "Hasan değil basan alır. Ne alan ne satan, kodoşun hası malı tutan."

Ülkiye'nin gözaltları terli terli. Sevişmeden yeni kalkmış gibi.

"Kız, çaydanlığına sıçtığımın çingenesi, boynuzun hakkını vermeden nereye?"

Ülkiye boncuk oyalı başörtüsünün içine düğümlediği cigaralardan birini Asuman'a verdi. Asuman koğuşa göstere göstere zulasına koydu cigarayı. Cigaraya yüksündüğünden mi? Başgarson Niyazi, haftada bir karton Kent bırakıyor ona. "Bedavacılık kanunsuzluktan kötü. Tarifesiz iş yapılmaz. Bedavadan hayvanlar s..şir, insanlar ödeşir." Asuman'ın camış gözlü, donsuz çingenenin bir cigarasını kesmesi bundan. Yoksa koğuşun kanunu bozulur, karı satıcısı Şükran da nazlanıp söz etmelere başlar. Ekipbaşı'yla, Hasan gardiyanı görmez olur. O zaman da Hasan gardiyan koğuşu zindandan beter eder, haftalık sinemayı keser, bebeleri içeri aldırtmaz, yemek tencerelerini mahsustan dökmüş gibi yapar.

Ülkiye de bilir bunu. Diyetini unutması heyecandan. Dostu Ramiz alevini tutuşturdu yine. Garip çingenenin biri Ülkiye, ne kilimi, ne minderi, ne tavası, ne de gazocağı var.

Karabacakların kilimine ilişip patlıcan biber tavasına ekmek banar, karşılığında bulaşık yıkar. Ne de burnu havada. Ramiz, "Emerikan vekâletinin" kapısında boyacıymış. Ülkiye'ye getirdiği cigaraları da pabuç boyatan askerlerden alıyor. Asuman, Ramiz'in bunları çarptığı görüşünde. "Bu çingene milletinin zilleti hırsızlığı ayağa düşürmelerinde, çalmanın çivisini çıkarmışlar. Bunların erkeği, yatağına girdiği karının bile parasını çarpar."

Ülkiye de cigaraları zinacılara satıyor. Zinacılar, keyf ehli olur.

Ülkiye'nin görüşü iki dakika sürdü. Genelev patronu Ayten'inki on dakikayı geçiyor. Ayten, Asuman'ın sözüyle, gardiyan anneye bir yorgan yaptırtacak. Gardiyan anne haftada bir uğrar. Koğuşta kalması gerek ya hep evindedir. Onun tüm işi Ekipbaşı'nın üstünde. Ekipbaşı hem mahkûm hem gardiyan, artık yorganı ayarlamak da ona düşer.

"Zeynep! Zeynep Hayâl! Görüşe!"

Zeynep ortada yok. Altı aydır gelmeyen kocasının Kayseri'den görüşe geldiğini ne bilsin?

"Bu orospuların koca götlerini paralama da ne yap! Biz burda bedava nikâh memuru muyuz? Çağırmamla koşturmayanı erkeğiyle görüştürmeyeceğim. Merte mert!"

Zeynep Hayâl'in kocasını, "karını sürgüne gönderdiler," diye savdı başından. Esrarcılara oldum olası kızar. Göbeklerine esrar sarmaylan olur mu bu iş? Kanun yalnız devletin mi, her işin kanunu kendine. Hapse düşmüş esrarcı adam değildir, bu iş ince iş, donu kokan Zeynep'e mi kalmış?

Kapıyı güçlü yumruklarıyla gümbürdeterek Karabacaklar'dan Fadime'nin görüşünü kesti. Fadime'nin kocası oğulları Eyüp'ü de getirmiş. Eyüp'ü bir haftalığına içeri alacak Fadime, Asuman'ın gönlü olursa. Savcı bey son teftişte içerdeki çocukların yarısını dışarı göndertti, avludaki pisliklere kızıp. Ama teftişin ardından bebeler birer ikişer sızdılar içe-

ri. Mahpusluk onlar için bir eğlence. Anasıynan yatmamış çingene, bohçacı bebesi olur mu? Bir girip bir çıkmak onlara oyun. Cevdet? Cevdet başka! Güllü, biri karnında, iki bebesiyle yirmi dört yıl yiyeli iki yıl oldu. Kardeşi doğdu. Cevdet hiç dışarı çıkmadı. Nasıl çıksın? Güllü'nün görüşçüsü bile yok. Güllü kuşağına esrar bağlayanlardan.

"Aman, Asuman ablam! Bebeyi koyver içeri. Gözünün şurubunu içeyim!"

Asuman, Fadime'yi kolundan tuttuğu gibi savurdu çöp tenekelerinin oraya.

"Hop bakalım, maymun şebeği."

Görüş penceresinin aralığından avukatını görmüştü Asuman. Görüş günü avukatla görüşülmez. Avukatın bugün gelişinde bir iş olmalı. Kendini bırakmaya kalksan dostunu pusuya düşürerek vuran Asuman, tepesinde sallanan yirmidört yılı hiçe sayarak tahliye bekliyor. Karılara haftaya pazartesinden önce çıkarım, diye boşuna and vermedi. "Paranın kitabı peygamberinkini on kere okutur kızlar!" Sıkıyönetim olmasa bu kadar yatmak da olmazdı ya, oranın girdisini çıktısını tam öğrenemedi daha. Kapıyı yumruklayarak gardiyana bağırdı.

"Hasan, ulan Hasan! Burnuna binip Ulus'ta indiğimin gardiyanı, benim avkat şurda dikili duruyor da niye haber etmiyorsun?"

Eyüp'ünü içeri almadığı için Asuman'a kinlenen Fadime suratını asarak çömeldi duvar dibine. Fatma Yozan söz attı.

"Bebeni a....n içine bağlıyacan da ne olacak, kız?"

Fadime Asuman'dan çıkaramadığı, nasıl olsa çıkaramayacağı hıncını Fatma'dan çıkarmak için kavgaya hevesli sövdü.

"Lanet! Çaydanlığına on iki kilo işediğimin orospusu."

"Sülalesini kocama bindirttiğimin çingenesi!"

Sülalelerinin tüm erkeklik organlarını karşılıklı birbirlerine peşkeş çekerek, araya hayvanların organlarını da katarak, saç saça, baş başa giriştiler.

Gelini Fadime'nin Eyüp'ü içeri alamayışından memnun olan Hatice Karabacak ikisine de birer şaplak indirerek kavgayı kesti. Geceleri zor sıkıştıkları yatakta tekmeleye tekmeleye uyutmuyordu Eyüp.

"Ne dövüşüyonuz, yaylı göbekler!"

Fadime'yle Fatma karılar koğuşunun en has göbekçileridir. Yaylı göbek adı ondan.

Hem sık sık dövüşürler, hem de Kotan Ana'ya bakılırsa hela arasında sürtüşürler. Şimdi de öfkeleri geçiverdi. Fadime alnını sıkan poçuyu yere vurduğu gibi iki elinin parmaklarını şaklata şaklata oynamaya başladı Fatma'nın çevresinde. Fatma durur mu?

Osman ağbi evde mi, evde mi?
Dört odalı yerde mi, yerde mi?

Asuman avukatının söylediklerini dinledikten sonra, canının sıkıntısından görüşü kesiverecekti nerdeyse. Mahpushane görüşünün canı mı çıktı? Başka gün gelsinler, diyecek ya, nedense bu kez çekindi. Avukatından tahliyenin gecikeceğini öğrenmişti. Şimdi ne olur ne olmaz, ayağı denk atmalı. Yine de hırsını erkek görüşçülerden çıkardı. Adamlar değil içeri horozlanmak, bıyıklarını bile doğru dürüst göstermeden kapatıveriyordu görüş penceresini. Asuman hıncını birkaç kişiyi paylayarak, az eziyet ederek çıkaranlardan. Böylelerinin ateşi çabuk küllenir. Avlunun ortasında göbek atan Fadime'ye bağırdı. Eyüp'ü almadı diye gönlü kırılmış olduğunu düşünerek:

"Fadime kız, Eyüp'ü alacaktın hani. Oynamanın sırası mı? Ne yapıyorsun?"

"Ne yapacam? Kıprıs'a çıkartma yapıyorum."

"Hayda!"

Kapının yanında bileziklerini şangırdata şangırdata el çırpmaya başladı. Artık görüşçüler avlunun gürültüsünden

konuşamaz oldular hepten. Karılardaki göbek kıvırmayı gören, dışardaki adamların hapisteki karılara niçin durmadan kıskançlık çıkardıklarını anlar.

Bohçacı Sultan'la kuması Şeker de katıldı oyuna. Yerli filmlerde gazinolardaki turistik göbek atmalara hiç benzemeyen bir oyun bu. Kendince kuralları, töresi olan, hatta ağırbaşlı denebilecek bir dans. Önce karşılıklı parmak şakırdatılıyor. Bir hava tutturuluyor hafiften. Sonra ağır ağır yaylanıyor göbekler. Sağ el karnın alt kısmına bir yaslanıp bir uzaklaşıyor, sanki doğuma hazırlanan bir rahim gibi kasılıyor karın, parmak şakırtısıyla dile geliyor. Eski, tükenmez bir acı neşeye, sevince, oyuna dönüşüyor. Hüzünlü, hüzünlü olduğu ölçüde açık saçık, bir o kadar da ciddi, bilinçli bir şey bu. Öyle ki, buna katılabilmek için mutlak Fadime, Fatma, Ülkiye, Güllü olmak gerekirmiş gibi. Devralınmış, bayağılılığı çoktan aşmış, ortak açık saçıklığı hazmedilmiş rezilliği tanımak, bilmek şartmış gibi. Öyle seyrederken seyrederken coşup katılınmaz bu oyuna. "Dilşat" düğün salonunda hep birlikte oynamaya benzemeyen bir oyun, genel kadın Güllü'nün, Bendderesi'nde belki yıllardır her akşam oynadığı, pörsük memeleri ve karakuruluğuna rağmen anlaşılmaz bir dişilik katabildiği bir oyun. Ancak fiyatı fazlasıyla ödenmiş bayağılıklarda rastlanabilecek ağlatıcı, tuhaf bir güzellik.

Ansızın yağmaya başladı taşlar. Kimse şaşırmadı. Karıların hepsi, mahalle çocuklarının avluyu taşlamalarına alışık. Çevredeki erkek çocuklar, her görüş gününde karılar koğuşunun avlusunu taşa tutarak erkeklik gösterisine çıkarlar. Dışardaki erkeklerden hiçbiri, ne içerde karısı, dostu, bacısı olanlar, ne de içerdeki kadınlara bekçilik etmekle görevlendirilmiş jandarmalar engellemez bu saldırıyı. Kimi seyreder, kimi de damlara çıkıp taş yağdıran çocukları azdırır. Atılmasına hep birlikte karar verdikleri taşlarla erkek neymiş gösterirler, içerdeki orospulara!

Oysa karıların taktığı yok. Daha birinci taşta duvar diplerine sığınıp bol bol sövüyorlar. Bir cümbüştür gidiyor. Arada başına bir taş yemeyi göze alıp avludaki taşları dışarı atanları seyredip eğleniyorlar. Rezilliği yaşamanın yanında taşa tutulmak çocuk oyunu kalır.

O arada başına irice bir taş yiyen Şeker, taşı kaptığı gibi geri fırlattı.

"Analarının ...'nı bir kilometre ...'tirmeyen ne ossun!"

Kanayan alnını başörtüsüyle sildi, sonra sıkıca bağladı kanı durdurmak için. Taşlar da çocukların küfürleri de azaldı giderek. Şeker, Sultan'ın yanına, merdivenin ilk basamağına oturdu. Sultan, Şeker'i görmesiyle elindeki mektubu şalvarına sokmaya davrandı, sonra vazgeçti.

"Sevda'yı çağır da şu mektubu okutalım."

Şeker, kumasının dediğinden çıkamaz. Ne de olsa büyüğü, ortaya bağırdı:

"Talebeyi çağırsanıza!"

Sevda'nın bir adı da "talebe." Kısa aralıklarla sivil cezaevine getirilip ya sürgüne ya da askeriyeye geri gönderilen siyasilerin de. Sevda siyasi falan değil. Kolej öğrencisi. Esrar partisinde basılmış. Ama Şeker'le Sultan için, öteki kadın mahkûmlar için, siyasi Güler'le esrarcı Sevda arasında hiçbir fark yok. İkisi de aile kızı. Şeker diyor ki, "Bunların yolu buraya düşmez ya, hükümatın çaydanlığına parmak sokmuşlar."

Sevda salına salına yaklaştı. Üzerinde Ülkiye'nin bir şalvarı. Sevda giyince şalvar bambaşka bir şey oluyor. Büyük şanssızlık sonucu şu partide yakalanmasaydı şimdi defilelerde mankenlik yapacaktı salına salına. Uzun saçlarının iki yanından sarkıttığı perçemlere, aynı çingeneler gibi iki parlak toka tutuşturmuş. Çingeneler reklam konusu olsa, ancak bu kadarı olur. Üstünde yine Ülkiye'ye biçtirdiği bir cepken. Sevda cezaevinde bir çingenelere yaklaşır. Onları hippilere ben-

zetir. O başbakan yardımcısının oğluna güvenip de esrarı üstüne aldığı günden beri kendine verdiği çeşitli havalardan biri de çingenelik. Çıkınca Edirne'ye çingenelerin arasına gideceğini anlattı Güler'e ya, buna imkân yok. Esrar partisindeki esrarı getirenin de satanın da başbakan yardımcısının oğlu olduğu hikâyesine kimse inanmıyor.

"Hükümet esrarını kimseye kaptırmaz, adamını da mahkemeye düşürmez!"

Mahkemeye ancak düşülür. Mahkeme adaletin dağıtıldığı değil, zaten düşmüş insanların damgalandığı, iftiraya uğradığı bir beladır. Ve hakkını Hasan değil parayı basan alır.

Asuman Yemez de dostunu bir temiz vurdurduğu yanına kalarak yakında çıkmakla bu görüşleri bir daha pekiştirecektir. Artık "talebeler" varsın diledikleri kadar hak arama nutukları çeksinler.

Sevda bir ayağını altına alarak çömeldi. Bedeninin üst kısmını aynı çingeneler gibi dimdik tutuyordu çömelmişken. Sultan'la Şeker, Sevda'nın yemek arkadaşları, daha doğrusu, Sevda'ya gelen yemekleri birlikte yiyorlar. Daha da doğrusu Sevda'nın yemediği yemekleri yiyorlar. Sevda çoğunlukla bir büyük muz, elma, haşlanmış patates ya da yumurta yiyor. Yakında çıkınca çingene cepkenini çıplak bedeni üstüne giyerek gidecek, başbakan yardımcısının oğlunun diskoteğine. Büyük sükse yapacak.

Şeker'le Sultan çamaşırlarını yıkıyorlar, ona bol bol boncuk oyası örüyorlar. Sevda bunları yemenilerin çevresine geçiriyor. Başına çeşitli biçimlerde bağladığı yemenilerle salınıyor.

Bugün Sevda'nın canı sıkkın. Osman (başbakan yardımcısının oğlu) dün akşam kadınlar kısmının penceresinin orda klakson çalmadı. Bunu inatla bekliyor Sevda. Osman da, suçu üstüne alan kıza karşı bunu yapmak zorunda hissediyor kendini. Sessiz bir anlaşma bu. Aslında Sevda'nın yediği

gün esrar içmekten alabileceği en az ceza. Yine de Osman'ı ele verebilir, çantasında bulunan esrarı Osman'ın getirdiğini söyleyebilirdi. Ama Sevda Osman'a âşık. Grubun bütün kızları âşık Osman'a. Ama Osman, aşkın hele böyle özverilerle birleşince nasıl tehlikeli olabileceğini bilecek kadar kadınları tanıyor. Onun için hiç sektirmeden, her gün, gün batmadan cezaevinin kadınlar kısmının önündeki dar sokaktan korna çalarak geçiyor. Sevda da büyük bir dikkatle bekliyor bu geçişleri. Hiçbir anlamı olmasa da. Osman'ın başkasıyla gezdiğini, anası kinli kinli çoktan haber verdi. Sevda kinini durdurdu, bekletiyor. Sonra oluşturacak. Aslında kinlenmeye hakkı yok. Kimse ona bunu yap demedi. Yine de yaptı. Öyle. Başına gelecekleri hesap etmeden de olsa. O anı yaşamak için. Anı yaşamak. Bunu önemli bir şey biliyor. O an güzel ve cesur olmakla Osman'ın aklından çıkmayacağını umuyor. Şimdiyse anları unuttu. Süreklilik peşinde. Bir korna sesiyle de olsa, birşeyler sürmeli. Mutlaka sürmeli.

Asık suratla Sultan'ın yanına çömeldi. Sultan, dişleri dökülmüş ağzıyla, Sevda'nın düşüncesindeki çingene resmini bozuyor, ama olsun, oturaklı bir çingene bu, Ülkiye'nin Karabacaklar'ın hepsinin ona saygısı büyük. Bütün töreleri biliyor. Sevda'ya, her şeyi usanmadan anlatıyor. Perçemlerin üstüne takılan renkli tokaların ne anlama geldiğini ondan öğrendi. Çeşitli saç bağlarının da. Mormilik dendiğini bağlara.

Sultan, Şeker'i kollayan babacan bir gülüşle mektubu uzatıyor. Şeker'i kollaması mektubun kocalarından gelmiş olması. Kocaları Kâmil, üstünde silahla yakalandığı için askeriyede tutuklu. Yakalanmasından Şeker'i sorumlu tutuyor. Mektupları sadece Sultan'a yazıyor. İki kumanın arası bu yüzden açılmadıysa, ortak acılarının bir Kâmil delisinin mektubuyla silinmeyecek kadar çok oluşundan. Sevda okurken mektup da üstündeki şalvar gibi tanınmaz oluyor.

"Hayat ortakım Sultan Geçer. Özlemiş olarak selamlarım. Benden sual sorarsan hamdolsun vücudum sihattedir. Siz sevgililerim zindanda oldukça ben ne yapayım?

Küçük koca düşmanı kadındır. O polis memuruna parayı verdirip bıyığıma saçıma sebep oldu. Her cezaevine düşünce sanki suçu benimle işlemiş gibi yapıyor. Bin ejnebi düşman, donu kokan Pembe'nin lafı ile beni otuz senelere sokmak ve adam öldürmelere sokmak, ulan, söyle ulan, Pembe benim kocamın ölümüne sebep Kâmil'dir diyor. Bu küçük karı da sen Sultan'ı gönlümün Sultanı'nı doldur boşalt edip beni yok etme emelindedir. Sevgili Sultan bayanım, bu Şeker yıllardır beni ortadan yok etmeğe çalışır. Bir zaman beni sağır diye çıkardı. İzmit'lere gidip Kâmil paraları kumara vermiş sobanın başında pinekliyor, demiş. Satılmış'tan beter nüzul oldu, demiş. Sizler bana bunca küfür ettiniz. Benim bacanak Haydar, 'Ocağını batırdı bu karılar' diyor. 'Herifi nüzul etti karılar' diyor. Ulan yaramaz kadın, şunun bunun lafıyla bana senelerce çöküntü yapıyordu. Ben insan mıyım yoksa köpek miydim, senelerce idare ettim, bunca çocuğum var dedim, tek bir yana gitmesin de gözümün önünde dursun dedim idi. Bana kabahat bulan varsa cenabı Allah ocağını söndürsün. Artık koca lafı tutmaz karıdan sıtkım sıyrıldı Sultan'ım. Ne koca lafı tutar bu Şeker, ne Hacı Bektaş lafı. Hacı Bektaş'a götürürüm yeminini tutmaz. Beni alt etmek için düşmana yağcılık yapar. Kadın böyle mi olur. Çok afedersiniz kardeşlerim, *(bu özür, mektubu okuyacak askerî sansür için yazılmış olmalı)* bir yatakda benimle eyi, ondan sonra tamamen kötüyüm. Ben mezara kadar buna yanarım. Etme karım Boyabat'a gitme dedim, Hüseyin'e yağcılık yapayım diye gitti. Otuz bin liram gitti. Sakın Siteler polisine gitme, Altındağ polisine git diye beni kandırdı. Hep sandıkları açıp, içlerindekileri saçıp duvardaki aynayı bile kırmışlar. On pa-

ralık karı beni mafetti. İnsan kocasından silah saklar mı. Artık bütün millet bostanbekçisi diye suratıma tükürsün. Bu kadar kâfidir.

Kâmil Geçer"

Sevda susuyor. Sultan da ses etmiyor. Şeker'den korkar.

Şeker yere tükürdü. "Ulan götveren Kâmil, parayı, silahı saklamışım? Parayı kumarda ezmeyi biliyordun da, silahı mı bilmezden geliyon sülalesini .....m, ben kime yağcılık yapmışım ulan, kime yağcılık yapmışım? Kendi polise yağcılık yaptı da hava aldı."

Şeker bütün bunları kumasına değil orta yere söylüyor. Sultan da dertli dertli başını sallamakla birlikte kocasına uluorta sövülmesinden belli ki pek hazzetmiyor. Ne de olsa, Kâmil'in mektupta yazdığı sözler hoşuna gitmişti. Sevda'nınsa umurunda değil. Kalktı. Sultan'la Şeker, Edirne ovasında katılmayı kurduğu çingene obası düşünü bozuyorlar onun.

"Sevda! Kız Sevda! Görüşe!"

Meydancı Kürt Güllü kovasıyla başlarında, Güllü'nün görüşçüsü yok. Herkesin görüşçüsünü haber vermeyi iş edinişi belki bundan. Genellikle pis tuttuğu avluyu silip süpürüşü de. Günde iki buçuk yövmiyesi var meydancının. Bununla hem kendisine hem iki bebesine bakıyor. Bunu öğrendiğinde Sevda şaştı. "Annem gündelikçisine altmış lira veriyor günde." Pek hoşlanmadığı Güler'e bu konuyla ilgili yaklaştı. "Ben ikide bir bahşiş veriyorum ama, meydancı parası artmalı..." "Evet, ama önemli olan, Güllü'nün meydancı falan olmaması!" diye karşılık alınca bozulmuştu. Güler'in yeterince insan olmadığı kanısında o günden beri.

"Niye acıyanlar ve acınanlar olsun ha? Niye?" "Canım acımak kötü bir duygu mu? Güzel bir duygu. Siz beğenmeseniz de, güzel bir duygu." "Doğru, sizin gibi güzel bir duy-

gu. Ama bütün bu duygularınız ve güzelliğiniz sizi buraya düşürmekten alıkoyamadı. Güzelliğin bedeli vardır bedeli!" Fazla konuşmamıştı Güler. Sevda, Güler'in kendisini küçümsediğini hissediyordu. Siyasiyim, diye burnu büyük. Hani özgürlükten yanaydı? Benim esrar içmekten hüküm giymem özgürlüğe uygun mu?

Aslında sıkıyönetim olmasa başlarına bu gelmezdi. Başbakan yardımcısının oğlu Osman, mahkeme kapısında konuşurlarken, "Hep anarşistler yüzünden basıldık... Yoksa öyle durup dururken ev basılır mı? Biz işimizi biliriz. Kapıcı yanılmış. Bizi anarşist sanmışlar. Babam sonra çok uğraşmış, ama durum nazik üsteleyemedi," demişti. Evet, bir bakıma Güler'i sevmeyişi biraz da bundan. Aşk, barış, özgürlük... bizim de inançlarımız var, bize yukardan bakıyor. Esrar içiyoruz diye idealimiz yok sanıyor... Güler, Sevda'yla fazla konuşmamayı yeğliyor. Aslında kimseyle fazla konuşmuyor, yeri geldikçe de yavaş sesle konuşuyor onla bunla, en çok da Kürt Güllü'yle.

Şimdi de ayağında eşofmanıyla Kürt Güllü'ye birşeyler söylüyor. Sultan'ın da gözü onlarda.

"Bak gene azdırıyor götü boklu Kürdü. Artık bir hafta çalımlanır."

Gerçekten Güler, Güllü'yü bütün koğuşlarda insan yerine koyan tek kişi. Güllü'nün Cevdet'i dövmeye kalkan Ülkiye'nin üstüne yürüdüğünden beri herkes Güler'e biraz bozuluyor. Pis, arsız Cevdet'i azdırdığı için, Cevdet bildi bileli burada. Dayağı ekmek bellemiş. Kendini dövdürmeden olmaz. Yalancı, dilenci, herkes kovalar, şamarlar onu. Ama Güler, Ülkiye'nin üstüne yürüdüğünden beri çekiniyorlar. Oysa Güler yalnız, öteki talebeler sürgüne gitti. Yine de çekiniyorlar. Şeker, "Hükümet'in çaydanlığına sıçmış bu kız," diyor. Belki de ondan. Hükümet'e karşı çıkmış olmak. Bundan mühimi olamaz. Katillik gibi, ondan mühim. Güler'in

de en az katiller kadar itibarı oluşu bundan. Sonra talebeler okur yazar. Mektup okur, mektup yazarlar. Para almadan. Talebelerden başka, bir de Sevda para almaz. Ama Sevda işini gördürür. Talebeler bir de meydancıya karşı çıktılar. Hepimiz temizleriz dediler. Her bir şeyin icabı var, diyor Şeker. Hem Güllü'ye arka çıkarlar, hem de meydancı olmasın derler. Güler'le bir o zaman atıştı. "Hem Kürdü tutarsın, hem de işiynen oynarsın." "Güllü'ye biz bakacağız tamam mı?" dedi Güler. "Bokunuzu da ortak temizleyin."

Şeker, "Gelip geçmeynen âdet değişmez! Şimdi gidince ne olacak?"

"Meydancılık sırada. O olmazsa, Kotan Ana olur." Güler ses etmedi. Meydancılık konusunun da arkasını bırakttı. Güllü'yle birlik temizledi ortalığı birkaç kez. Ama Güllü'nün istemezliği üstüne, "örnek olma" diye bir şeyin geçersizliği de binince koyverdi bu işin ucunu. Eğer sürdürseydi, onun hükümetin "çaydanlığına okuduğu hikâyesine" kimseler inanmaz olacaktı. "Bir Güllü'nün donuna takılandan hükümet mi çekinecek?" Yine de, karılar için, talebeler, başkaldırmış da olsalar, birlik de olsalar, hükümetin bir parçası, bir uzantısılar. Şöyle ya da böyle bir bulaşmışlıkları var hükümetle. Savcı gibi, Cezaevi Müdürü gibi, gardiyan gibi. Başka, az maz, karşı marşı, hükümet onlarda. Onun için Sultan mektubunu yine de Sevda'ya okutur. Belli olmaz, bugün dargınlar, yarın hükümetle barışırlar. Silah meselesini onların bilmesi gerekmez. Hepsinin de Güler'e iftiradan yattıklarını anlatmaları belki biraz bundan. Güler bunu bir türlü anlamıyor. "Hiç uzlaşmadığım, uzlaşmak istemediğim bir toplumun temsilcisiymişim gibi, bana 'savunma' yapıyorlar. Sanki tam anlamıyla dışına düştükleri toplumla aralarında, onların çıkarlarını gözeten bir köprü kurabilirmişim gibi, ya da başlarına yeni bir bela sarabilirmişim gibi." Bir bela, ama düzenden gelebilecek bir belay-

la özdeşleştirilmek; Güler için bundan kötü bundan çarpık bir anlaşılma olamaz.

Bir süredir Güler, cezaevi düzeni üstünde pek fazla durmuyor. "Gelip geçici ve çok kısa bir süre bu," demişti Aycan. Gelip geçici ve çok kısa. "Burda başlanacak pek fazla şey yok. Kendi tavrını doğru saptamaktan başka." Yine de Güler bir beceriksizlik olduğunu düşünüyor. Burada kısa ve geçici olan durum, daha önce de az çok öyle değil miydi? Yine çok kısa ve geçici olan durumlardan geniş anlamlar çıkarmadık mı? Geniş sonuçlara varmaya kalkışmadık mı? "Hiçbir şeye kalkışmadık. Bu durum içindeydik. Durum kötüledi. Üstümüze gelindi. Geriye kaçamazdık, öne kaçtık." Aycan'ın yorumu bu. Her zamanki gibi, sade ve kesin. Güler'in bugünlerde pek yorumu yok. Kafası karışık. Durumu kötü. Bir gazetede okuduğuna göre kocası Filistin'deymiş. Onla yolları çoktan ayrıldı. Bugün ilk kez babası gelecek. Ona mektup yazmıştı. Babasından para isteyecek. "Bu düzenin adi bir çivisi" olan babasından. Arkadaşlardan para gelmedi. Belki de yok. Belki de çok daha gerekli durumlar var. Evet mutlaka var. Yine de babasından para istemek zorunda kalışı kötü. Hiçbir biçimde kolay yutulur gibi değil. Bu yüzden Güler çok sıkkın bugün. Sabah beri başında zır zır eden Güllü'yü bile tersleyişi bundan. Güllü'ye babam gelecek, dediğine pişman. Baban nedir, diye sordu. Sadece memur dedi, sadece memur. Bunu bile öğrendiğinden beri, beni Diyarbekir'e göndersin diye başının etini yiyor.

"Diyarbekir'de ne var? Oraya git de bir de seni vursun suç ortakların," gibisine yıldırıcı çıkışlarda bulundu Güllü'ye. Babasından bir şey isteyemeyeceğini, mümkünsüz olan durumları anlamıyor Güllü. Şimdiye kadar olan bütün ilişkileri, kaba bir çıkar sorununda takılı kaldı. Aslında başka ne olabilirdi ki? Burda hiçbir şey yapmadan çıkıp gitmemiş olmak isteği. Hiç olmazsa bir garip Güllü'ye bir şey verebilmek

isteği. Çok basit bir avunma. Oysa şimdi Güllü bu bedeli ödeyemez. Güllü'yü Diyarbakır'a gönderemez. Güler için de Güllü için de durum bitmiştir.

"Bak Sevda'nın anası geldi. Ondan iste. Onun kalantor akrabaları vardır. Esrardan sadece altı ay yediğine göre."

Güllü hemen Sevda'ya seğirtiyor. Güler bu dilenciliğe şaşmıyor. Aslında biliyor bunu. Cevdet'in dilenciliğini bildiği gibi. Çok az, hiç değiştiremeyeceği bir ilişkiye bulaşmış olduğunu biliyor. Yine de içi bomboş.

"Sevdaaa, kız anan geldi baksaaa!"

Sevda, kovasıyla karşısında dikilen Güllü'ye dik dik baktı. Onu pek sevmez. Ama Güllü'ye haftada bir kendini yıkatır. Güllü adamı pek güzel yıkar. Sevda'nın saçlarını, başına vura vura ovalar. Bu, Sevda'nın sık sık yinelenen baş ağrılarına iyi gelir. Onun için sevmese de idare eder Güllü'yü. Şimdi, Güler'in yanından kopup kendisinden bir şey istemesinden hoşlandı.

Sevda içinde ansızın kabarıveren şefkatle Güllü'nün eteğine yapışmış sızlanan Cevdet'i kucağına aldı. Bahar yağmuru gibi değişkendir Sevda'nın duyguları, bahar yağmuru gibi, bir var, bir yok.

"Sevda kız, görüşe!"

Sevda kadın görüşçülerin içeriye bağrıştıkları telin ardından anasını seçti. Avlunun bir köşesine, aynı kümese benzeyen bir şey yapılmış. Kadın görüşçüleri onun içine tıkıyorlar. Mahkûmlar da kümesin avluya bakan teli önüne yığılınca, bağrış çığrış başlıyor görüş. Kimsenin kimseyi duyması, doğru dürüst konuşması mümkün değil. Ama önemli değil bu. İnsanca koşulların sözü bile edilemeyecek bir cezaevinde kadın görüşçülerin bir kümese tıkılması son derece doğal.

Ortak bağrışma ve itişme içinde kimsenin kimseyi taktığı yok. Görüşçü de, görüşçüsü gelen de duruma alışkın. Kimse

şikâyetçi değil. Hatta bu ortak yaygaradan bir keyif bile çıkarıyorlar. Karşılıklı söylenecek fazla bir şey yok. Ama bağırmak var; bağırarak boşalıyorlar. Maç seyircisi gibi. Ortak bir bağrışma. Birikmiş acılar, hınçlar boşalıyor. Bir kusmanın ardından gelen rahatlık. Görüşten arta kalan sadece bu, bu olabilir. Yoksa böylesi bir görüşün başkaca bir anlamı olamaz.

Ama Sevda'nın anası? Bağırmayı ayıp ve gereksiz sayan, buna hiç gereksinme duymayan ve duymayacak olan Sevda'nın anası. Onun durumu kötü. Açık sarıya boyanmış saçları ve yaşından beklenmeyecek incelikteki vücuduyla, adi tavukların içine düşmüş cins bir kanarya kuşu gibi ürkek duruyor. Çingeneler onu kümesin bir köşesine iteklemişler. Bağırmak istedikçe, ağzı, sessiz filmlerdeki gibi açılıp kapanıyor. Bayıldı bayılacak. Kızına gülümsemeye çalışıyor. İnce uzun parmaklarını dudaklarına götürüp kızma bir öpücük gönderiyor. Koyu renk ojeli tırnakları o an Sevda'ya bile yabancı.

Bu zorlama öpücük, yüzdeki şaşkınlıkla karışık tiksintiyi büsbütün belirliyor.

Bizim aileden biri nasıl olur da... Ben nasıl olur da buradayım? Kızım gibi iyi yetişmiş bir kız nasıl olur da buraya düşer? Bir ihtilal mi oldu? Ne oldu? Kimsenin fark edemediği bir âfet gerçekleşti de bula bula sadece bizi mi buldu?

Öpücüğü sadece bu soruları yöneltiyor kızma. Ne sevgi, ne de dokunulabilir bir yakınlık!

Ama Zafire Hanım, bu an göründüğü kadar çelimsiz ve zayıf değildir. Hayır, asla. Bu durumun icabına bakacaktır. Sevda'nın hapse düştüğünü herkesten gizliyor. Gizlediğini sanıyor. Bilsinler, olsun. Her şeyi unutturmanın yolları vardır. Zafire Hanım duvarların ve uzaklıkların fiyatını ödeyecek, kedi pisliğini örtecektir.

Hakim nasıl anlayış göstermek zorunda kaldıysa, olay nasıl gazetelerden ustalıkla gizlendiyse, nasıl, yaş küçüklüğün-

den itirafa her türlü hafifletici unsur fazla fazla değerlendirilerek altı ay hükümle iş kapatıldıysa öyle.

Sevda, sonuç olarak Sevda'dır.

Kürt Güllü'nün on sekiz yıl gün yemesi gibi. Bunun üstünde ne Sevda, ne de Kürt Güllü durur. Bunca benzerlik arasında hükümlerin de benzememesi uygundur, çünkü.

Şeker uzaktan Sevda'nın kümesteki anasını seyrediyor.

"Böyle mis gibi karılar bu kümese girdiğinden kelli, işlerin çivisi çıktı bil!"

"Bu Sevda kızın işine akıl sır ermez," diyor Sultan. Onun durumu, "iftira" deyip geçiştirilemez. İftiraysa, hepsininki "iftira." Sevda hepsi gibi olamaz. İftiradan Fadime düşer mahpusa, Ülkiye, Güllü, Şeker düşerler. Mis gibi aileye iftira da uzanmaz.

Şeker'in gözü, Sevda'mn üstünde bir gece elbisesi gibi duran şalvarda.

"Bir esrar içmeyle bu kızı içeri atmazlar ya."

"Kız adam madam öldürmüş olmasın? Esrara çevirtmişlerdir."

Şeker'le Sultan, Sevda'ya duydukları kuşkuda da kumalar şimdi. Yemek ortakları Sevda'yla ortaklık kuşku vermeli. Kuşku, kendini bilenin dayanağı. Sevda'yı aralarına düşürebilen suç, en azından cinayet gibi, talebeleri içeri attıran, "hükümete başkaldırmak" gibi, en ağırından bir suç olmalı ki, her bir şeyin çivisi çıkmasın.

Sevda'nın anası her görüşte bütün kadın mahpusların yüreğini yakıyor. Hep acıyorlar ona. Hep dövünüyorlar onun durumuna. Onu bu kümese hep birlikte yakıştıramıyorlar.

Kotan Ana, Şeker'lerin yanma yanaşıyor.

"Bak feleğin işine. Bu kaymak kadın burda ne arar?"

"Sen kızım buraya düşürttüğüne bak!" diyor Şeker.

Kızım buraya düşürtmek, en az Sevda'nn mahpusa düştüğü kadar kuşku verici Şeker için.

Artık her görüş gününde yineledikleri yakıştırmalara gelmişti sıra. Her görüş gününde, Sevda'nın prenseslere benzeyen anasını her görüşlerinde, akıllarını kurcalayan sorularla oyalandılar bir süre.

Sevda'yı buraya düşüren suç. Ancak ve ancak, ne Şeker'in, ne Sultan'ın, ne de Kotan Ana'nın hiç bilmedikleri, varlığını hiç duymadıkları bir suç olmalı.

Dostuyla birlik olup kocasını, hayalarını bura bura öldürmekten mahkûm Kotan Ana, yine de kendini buralara düşürenin kader olduğuna inanıyor. Kader onun gibileri bulur. Böyle mis gibi karıları ne yapsın kader. Yok, Sevda'yı kader de düşürmüş olamaz.

"Bununki talebelerinkinden de kötü olmalı," diyor Sultan.

"Talebeler yalnız hükümete değil, anaya babaya da başkaldırmışlar. Baksana şu Güler'in kimsesi geliyor mu? Onların ondan kelli koruyanı falan yok. Ama bunun öyle mi?"

Güllü'nün Sevda'ya yanaşması kaçmıyor gözlerinden.

Kürt Güllü'nün Sevda'nın şalvarına yapışması karşısında yine mutfak arkadaşlarına sahip çıkıveriyor Şeker.

"Kürt gene buna dalaşmaya başladı. Pis dilenci. Anasıylan rahat konuşturmayacak kızı."

Zafire Hanım'a duydukları acıma Güllü'ye duydukları ortak kinle yatışıyor.

"Çuvaldız gözlü, pis mendebur orgeneral," diyor Kotan Ana. Bu onun en has küfrü. Güllü'yü herkes iteler kakalar ya, Kotan Ananın kini daha çok. Ayakları siyatikleneli meydancılığı tümden Güllü'ye kaptırdığından.

"Şimdi gene Diyarbakır'a naklettirin diye tuturur, konuşturmaz onları."

"Orda görüşçüsü çıkacakmış gibi. Adam olanın cehennemde olsa arayanı çıkar. Bununki hayvanlığından kelli..."

Çingeneler için en büyük ayıp arayanı olmamak. Onlarda soy sop bağlılığı her bir şeyin üstünde olduğundan.

"Kimi olsun Diyarbakır'da?" diyor Kotan. "Kocası mı, kırığı mı neyse, bu iki piçi başına yıkan onu çoktan boşlamış. Kimbilir namussızlığı ne nam almıştır ki Diyarbakır'da, burada bile sormazlar onu."

Kotan Ana'nın da soranı yoktu. Şeker bunu yüzüne deyiverecekti ya, çenesini tutuverdi. Kotan edepsizdir, Güllü'ye benzemez.

Kinlendi mi ne yapacağı belli olmaz. Adamın yemeğine sidik bile koyar, bu gardiyan ananın demesi. Gardiyan ana bile çekinir Kotan'dan.

Kotan herkese verilen cezayı az bulur, kendine verileni de başkalarından kesilmiş de kendine bindirilmiş gibi sayar.

Kocasını bilerek ve eziyet ederek öldürmüşse de –ki bu elbet iftiradır– arada çıkan aflarla ve mahkemede itiraf ettiğinden cezasının beş yılı kalmıştır. Güllü'nün ise daha en az on yılı. Sürüm sürüm sürünesice, ömrü boka batasıca Güllü'nün. "Otuz bir yıl gün vermezler böylesine," diye akıttı kinini Kotan.

Zafire Hanım gözlerini Güllü'ye dikti kaldı. Aklına çocukluğunda, bir tıp kitabında gördüğü cüzzamlı resmi geldi. İrkildi.

Kızına, ancak belirli ailelerde yetişmiş insanların becerebileceği bir ustalıkla, sadece gözleriyle sordu. "Bu kim?"

Zafire Hanım, Güllü'den korkuyor, buradaki bütün kadınlardan korkuyor. Onların hepsi bir tahtakurusu gibi öldürülse, kılı kıpırdamayacak, çünkü onlar birer tahtakurusu onun için, ama şimdi yanı başlarındayken, hani nerdeyse, çok kısa bir zaman için de olsa, sanki onlarla birmiş gibiyken çok korkuyor, sorusunu sesli sormayışı bundan. Bunların hepsi, her suçu işleyebilecek, her kötülüğü yapabilecek kimseler. Onları kızdırmaya, üstüne sıçratmaya gelmez.

"Bunun anası!"

Sevda kucağında tuttuğu Cevdet'i gösteriyor. Zafire Ha-

nım, bu kir pas içindeki oğlana, onun kızının kucağında oluşuna yeni görmüş gibi bakıyor. Yeni görmüş olabilir, kızını hep bir perde arkasındaymış gibi görüyor çünkü burada. Görmemiş gibi görüyor. Görmemek istercesine görüyor.

"Bırak çabuk onu yere!"

Sevda ince kaşlarını çatıyor. Çünkü annesinin eski sesini tanıyıveriyor. O hizmetçilere hemen hakim olmasını bilen sesini...

Çocuğu anasının demesiyle bırakıvermiş olduğunu fark edince suratını asıyor iyice. Esrar içip buralara düştüğüne seviniyor. Bir öç bu şimdi.

"Sana kızarmış tavuk getirdim. Biraz da milföy."

Sevda ince kaşlarını çatıyor:

"Yemek istemiyorum."

Çingenelerle birlikte her sabah, patlıcan biber tavasına ekmek bandığını söylemiyor yine de.

"Yemelisin, yavrum!"

Anası yeniden kibar, yeniden prenses.

"Şişmanlıyorum," diyor Sevda. Hapisliğin tek zararı buymuşçasına.

Zafire Hanım, kızına getirdiği yemeklerin çalınmadığına emin olmak istiyor.

"Getirdiklerimi yiyorsun ya."

"Evet evet."

Anasına ne kadar kinlense, yemekleri Sultan'la Şeker'e verdiğini söyleyemez. Bunu anası ona ödetir. Savcılara falan çıkmaya kalkar. Sevda'nın buradaki durumunu iyice içinden çıkılmaza götürür. Zafire Hanım da fazla üstelemiyor. Aslında bilmemeyi, kötü olanı bilmezlikten gelmeyi kibarlık sayanlardan o. Kızının esrar aldığını hâlâ bilmemezlikten gelecek ve olmuşu olmamış yapacak gücü vardır Zafire Hanım'm. Sevda'yı çıkınca Amerika'ya gönderecek. Kızına orda diploma aldıracak. Kızkardeşi Amerika'da yerleşti

nasıl olsa, Sevda'nın yemeklerini getirdiği sefertası da Amerikan malı. O ince, uzun, kaçakçılarda bile rastlanmayan sigaralar da.

"Yemeklere teşekkür, anneciğim, yalnız, daha çok sigara getirin!"

Zafire Hanım üstüne üstüne abanan kadınlara korku ve tiksintiyle yeniden baktı. "Bunca sigarayı ne yapacaksın," diye sormaya çekindi. Kızı burada bahşiş vermeden dünyada hayatta kalamaz, belki, sigaraları bahşiş yapıyordur. Kendi de görüşe girene kadar onu bunu dağıtmıyor mu?

Sevda tedirgin. Yanı başında durmadan birşeyler geveleyen Güllü de can sıkıyor. Bunlar durmadan, verdikçe daha çok isterler, hele Güllü. Sevda cezaevine ilk düştüğü günlerde duyduğu acıma duygusunu çoktan üstünden attı. Kadınlar çekinir ondan. Üstüne fazla geldiler mi, aynı anasının emir verdiği zamanlarda çıkardığı sesi çıkarabildiğini de burda fark etti. Hizaya getirmeyi biliyor, hippi felsefesi dışında.

Güler'in başına gitmeden önce Sevda'ya dadandıydı.

"Beni Diyarbekir'e bir göndert, kuzum."

Bir gün tam üç kez yolunu kesip söyleyince kızmış, "Ben savcı mıyım, bırak peşimi," diye terslemişti.

"Senin hakime bir desen ya."

İşte en çok bu söze kızardı Sevda. Sonra hele Güler'le yakınlaşmadan sonra iyice soğuduydu Güllü'den. Cevdet'in tüm cezaevince horlanmasına boş verecek, hatta bunu neredeyse haklı bulacak kadar. Sevda sonuçlarla ilgilenir, ne yol açmışsa açmış, bir durum mide bulandırıcıysa bundan tiksinilir. Dilencilik tiksinti veriyor Sevda'ya.

"Hakime deyiver," ne demek? Tiksinti verici bir dilencinin Sevda'nın şık acısına da kendi pis kafasını bulaştırması, onun acısına kendi pisliğini bulaştırmaya kalkışması. Sevda, beklenmedik anda başına iniveren bu mahpusluğu şık bir

çile buluyor. Toplumca aşırı biçimde cezalandırıldığına inanıyor. Aşırılık da güzel bir şıktır. Herkeslerin beğenmediği, herkesleri şaşırtan olmak, ancak özel beğeniye sahip kişilerin, Sevda gibilerin tat alabilecekleri bir şey. "Savaş değil barış, çirkinlik değil güzellik," diyen bir felsefeye –bunu felsefe sayıyor Sevda– inanmak. Böyle bir felsefeden hiç haberi olmayan ve olmayacak olan çirkin hakim, elbet düşmanıydı, düşmanca da davranmıştı, Sevda'ya göre. Bir de bu pis karı kalkmış, güzel çilesine, adi, çıkarcı ruhuyla çirkinlik bulaştırmaya kalkışıyor.

O günden beri Güllü'yü hiç yanaştırmadı yanına. Bugün Güler'in yanından kopup kendisine yanaşalı beri. Şimdi de kızıyor. Ama bugün en çok Osman'a kızıyor. Anasına, birçoklarına. O kızgınlıkla eğilip yeniden aldı Cevdet'i kucağına.

Güllü, Sevda'nın anasıyla kendisiyle ilgili birşeyler konuştuğunu sezince, kendi işi konuşuldu sanıp hemen başladı.

"Allah seni, Allah sizi birbirinize bağışlasın..."

Artık Güllü'nün ağlamaklı, içine minnet karıştırdığı ağıdı sürüp gidecekti ki, Sevda sinirlendi.

"Hadi, git işine!"

Güllü, karşısındaki ne karşılık verirse versin yalvarmayı, minnet gösterilerini sürdürmeyi öğrenmişti, bu da onca bir yol, yaşamanın bir yolu. Karşıdaki nasıl davranırsa davransın teşekkür etmek, minnetten karşısındakini bezdirmek, sonunda baştan savmak için de olsa, karşısındakinin bir şey yapmasına çabalamak.

Sevda şimdi bütün bunları, hele Güllü'yü düşünmek bile istemiyor. Aklı Osman'da onun. Çekinmese, anasının domuzuna domuzuna yalan söylemesinden, durumu olduğundan da kötü göstermesinden çekinmese Osman'ı soracak. Ama yediremiyor onuruna.

Anası, o istediği zaman çok anlayışlı, istediği zaman anla-

yışsızların anlayışsızı oluveren Zafire Hanım, kızının ne düşündüğünü anlamış gibi,

"O konuda sana gelecek görüşe haber getiririm," diyor.

Sevda'nın yüzü kızarıyor. Görüşün bittiğinin farkında bile değil. Bir baş ağrısı almını sıkıyor. Başındaki poçuyu, baş ağrısı ondanmışçasına çekip çıkarıyor. "O konuda"ymış, hâlâ Osman'ın adını ağzına almıyor. Gösteririm ona. Nasıl gösterecek? Şimdiye kadar, anasına, Osman'a, daha birçok kişiye bir kafa tutma gibi gördüğü hapislik, şimdi ilk kez büyük bir güçsüzlük, çaresizlik oluyor. Öyle şaşkın dururken, yüzünü hâlâ ellerine sürüp duran Güllü'yü algılıyor.

"Kurbanın olurum..."

Baş ağrısı mide bulantısına dönüşüyor. Boğulacak. Ama boğulmuyor. Yukarı kata çıkacak. Anasından önce görüşe gelen Ayşin'in tel örgü arasından sokuverdiği esrarlı sigarayı tellendirecek. Ama önce, ne zamandır bir şey vermediği Cevdet'e, anasının getirdiği çikolatadan verecek, anasına inat.

Güler merdivenin en üst basamağına çıktı. Cevdet'e bakıyor. Haksız olduğunu bile bile, onun Sevda'nın verdiği çikolatayı alışına bozuluyor. Cevdet'i, bu onun yaşaması büyümesi için hiçbir olanak olmayan yerde ayakta tutan tek şey dilencilik; bunda kızılacak hiçbir şey olamaz, biliyor bunu, yine de Cevdet o çikolatayı alıp Sevda'nın ayakları dibine fırlatıversin istiyor. Olmayacak şeyler istemek değil, olabilir, olması gerekeni olur kılmak gerekiyor. Yine Murat'ın sözleri. Bugünlerde Murat'ı sık sık hatırlıyor. İlk evlendikleri günleri. Kanlı Pazar'ın ertesinde evlenmişlerdi. Güler, bunca mitinge katıldı, ama hiç aklından çıkmayan hep Kanlı Pazar. Murat'ın tam kaşının üstüne yediği copla yıkılması. Onu, hemen oracıkta bir apartman eşiğine çekişi. Murat'ın patlayan kaşından akan kan. Ağlayışı, o sırada nedense boşanması gözyaşlarının. O an, Murat kucağındayken, "sonsuz" sözcüğünü akla getiren beraberlik duygusu.

Sonsuz falan olmadı. Bir hafta sonra evlendiler. Sonra, kısa bir süre sonra da...

Güler ayrılmalarını görüş ayrılığına bağlıyor. Başkaları da, "Güler Ordu'dan, kocasıysa PDA'cı, birlikte olmaları mümkün değildi," dediler. Yine de Güler, bugünlerde, Murat'ın Filistin'e gittiğini duyalı, başka şeyler de hatırlıyor. Murat Filistin'e gitti ha! Denizler'i falan maceracı bulan Murat, kitap kurdu Murat.

Demek ki değişebilirmiş, kınadığı şeyleri yapabilirmiş. İşin aslı Murat'ın İzmir'deki tutumu. Murat, dergi sorumlusu olarak arandığı için İzmir'e kaçmıştı. Güler Ankara'da yurtta kalıyordu. Denizler'e de orda yakınlaştı. Ama asıl neden, İzmir'de, Murat'ı evinde saklayan burjuva karısı.

"O burjuva karısıyla yattın, değil mi?"

Bir sabah, Murat'ın İzmir'den döndüğünü öğrendiği sabah, ODTÜ yurdundaki odasında ardı ardına içtiği çaylar. Murat'ın gelmeyişi. Kendisini aramayışı. Sonra, birlikte saklandıkları evde, Murat'ın üstünde bulduğu mektup.

"Basbayağı, foto-romanlık bir aşk mektubu bu."

Önce alay etmişti Murat'la. Bir aşk mektubu aldığı için. Kızmıştı. Bir burjuva karısıyla, iş olsun diye evinde devrimci saklayan, sonra ilk fırsatta onunla yatan, üste de aşk mektupları yazan bilinçsiz bir karı.

Murat eleştirmişti davranışını. Bir zayıflık, deyip geçiştirmişti. Ama Güler, Murat'ın ona cevap yazdığını biliyordu. Cebinde bulmuştu mektubu, üstelik kapanmış mektubu açıp okumuştu. Kendi yaptığının, eleştirdiği kadının yaptığından aşağı kalmadığının bilinciyle.

Sonra, bir daha tartışmadılar. Güler yine yurda döndü. Hiç sözünü etmedi Murat'ın. Bir süre en çok dergicilere kızdı. O karı mutlak kolej İngilizcesi'yle Marks falan da paralıyordu; kimbilir Murat ona bilgiçlik bile taslamıştır. Yok, affetmedi Murat'ı.

Murat için, "Bilinç düzeyi yüksek," dendiği için, bilinç sözcüğünden bile tiksindi bir süre. En çok da "Aydınlık" dergisinden.

Tartışmalardan hoşlanmayışı, bilgi satanlara kızması belki biraz Murat'a tepki. Denizler'in doğal, sıcak ve hiç bilgiç olmayan tavırlarına yakınlık duyması da. Artık Güler, devrimci bir kızın "cav cav konuşmaktan çok, oturup eylem için birşeyler üretmesine, örneğin bir uyku torbası dikmeyi öğrenip bunu yapmasının daha yararlı olacağına," inandı ve böyle şeyler yaptı. Çocukları sakladığı evde basılana kadar.

Babası yine okulun sözünü açacak şimdi. Ben bu düzenin bir vidası olmak istemiyorum. Ama birkaç gündür Fransızca çalışıyor. Öğrenmekten bile soğumuştuk, birbirimizden nasıl soğumayalım.

"Güler Özaydınlı görüşe!"

Asuman, Güler'i hep soyadıyla çağırır. Koğuşta Güler'den çekinir. Hiç sevmese de çekinir. Güler'in Güllü'ye eziyet edenlerin üstüne yürüdüğü günden beri. Güler'in yalnız "talebe" olmayıp Hükümet'e başkaldırmakla kalmayıp basbayağı adam dövebileceğini anladığından beri. Osmanlı karısıdır Asuman: "Nerde ileri nerde geri basılacağını bilmeyen, değil gazinocu, şoför kâhyası bile olamaz."

Güler açık görüş penceresine yaklaşırken babasının yüzünü gördü. Yaşlanmış. İçinde babasına birşeyler, bir duygu kırıntısı bile yoktu. Belki biraz acıma. Aslında babasıyla Güler'in karşılıklı duydukları tek duygunun adı bu: Acımak. Babası Güler'e anası küçükken öldüğü için acır, ona olan görevlerini acıma duygusuyla karışık yerine getirirdi. Yoksa bu çocuk yıllardır yabancısıydı onun. Çoktan unuttuğu bir ölünün çocuğu, ölmüş bir kadından miras kalan nüfus cüzdanı. O kadar. Ama Şevket Bey, kendini bilen biri olarak görevlerini de unutmaz. Bu çocuğa olan görevlerini de yerine getirdiği inancında. Okutmaksa okuttuk, harçlıksa verdik.

Bunun ötesinde Güler, önce babaannelerde, halalarda, hep değişen evlerde büyüdü, sonra leyli okullar, yurtlar. Kimseye fazla bağlanmamayı, mutluluğu kimseden beklememeyi çocuklukta öğrendi.

Murat'ı sevdim mi? Bilmiyor şimdi. Başka türlü sevdikleri oldu. Bunun adı sevmekse, neyse, bağlılıksa. Evet bağlılıkları var, ölmecesine bağlılıkları.

Şevket Bey Asuman'a, bir genel müdür sekreteriyle konuşurcasına teşekkür ediyor?

Güler öfkeleniyor. Niçin teşekkür ediyor? Asuman sanki ona bir lütufta bulunmuş. Böyle rezil bir görüşe, bu cezaevinin, bir görüşçünün bile bir anda anlayabileceği sefilliğine takılacağı, bir devlet memuru olarak bağlısı olduğu devlet adına, o pek meraklısı olduğu devlet adına utanacağı yerde.

"Rica ederim, beyefendi."

Asuman da kodamanlara karşı kullandığı ses tonunu deniyor. Güler, Asuman'ın babasının itibarına, görüşü uzun tutacağına emin. Oysa, geçen görüşte Hüseyin'le, iki dakika görüştürmemiş, hemen kesmişti görüşü. Güler kızgın, Asuman'a, babasına. Daha birçok şeye. Oysa şimdi sakin olmalı. Babasından para istemeli. Hemen, başta yapmalı bunu, yoksa yapamayacak, ölse yapamayacak. Ama en azından bir gazete, biraz sigara ve peynir ekmek, domates için bile parası kalmadı. O son tartışmalarında, babasının "Benim paramla mı devrimci olacaksın? Bana bak, ben bu devlete bunca yıl emek verdim, devlet düşmanını beslemem anladın mı?" dediği, babasının verdiği harçlığı yırttığı günden beri hiç para almadı babasından, kabul etmedi. Tutukevindeyken aramamıştı babası. Güler de beklememişti doğrusu. O zaman gazetelerde yapılan yayınları ölse kulak arkasına atamaz. Şevket Bey, böyle bir kıza, en azından sahip çıkmamayı vatan millet ve haysiyet meselesi sayar.

Belki geçende mektup yazışı, basında Güler'in sözünün

artık edilmeyişi, sadece yataklık suçundan hüküm giyişi. Belki burnum sürtülmüş diye düşünüyor olmalı.

"Sizleri de görüştürüyorlar, demek."

Güler buz gibi bir terin sırtından aşağı aktığını sezdi.

Bunca zamandan, bunca olaydan, hatta ölüm ve işkence çemberinden sonra kızına ilk söz olarak, "Sizleri de görüştürüyorlar," diye sorabilen bir baba.

Güler, babasından asla para istememeye karar verdi yeniden. Bir çaresi bulunur, Hüseyin, arkadaşlardan para bulur getirir, mutlak.

Ama bütün bu sorular, babasının sorusuna duyduğu öfkeyi bastıramıyor.

"Sizleri de görüştürüyorlar, demek."

"Sana kalsa bu bile bize fazla değil mi? Çünkü biz hayvanız, bize ne yapılsa az."

"Canım, öyle demek istemedim. Yani, hani güvenlik açısından dışarıyla haberleşme falan olmasın diye belki görüştürmezler, diye düşündüm de."

Babası belki de şimdiye kadar gelmeyişine kılıf buluyor.

"Hani hukuk diye hep gak guk ederdin. Bir tutuklunun en doğal hakkının kısıtlanmasına bile cevaz vermiyor senin hukuk anlayışın!"

Tartışmanın gereği yok, hiç gereği yok. Bunlar böyle efendi babalarına bile saygı göstermiyorlar gibisine, pis pis bakan Asuman'ın karşısında hele.

"Sen böyle değildin ya, hep o kocan olacak züppenin peşine takıldın. Bak, gördün mü, seni piç gibi ortada bıraktı gitti. Böyle işte bunların devrimciliği. Karısını düşünüyor mu? Babası zengin olacak, sana beş kuruş yardım ediyorlar mı?"

Güler dişlerini sıkıyor. "Defol!" diye bağırmamak için, bütün gücüyle.

"Murat'ın adını ağzına alma, baba!"

Güler aslında Murat'ı savunmak istemiyor. Murat'a, Mu-

rat'ın çizgisine, babasından çok bozuluyor, ya da bir devrimci olarak, en çok ona karşı olması gerektiğini düşünüyor, ama elinde değil, işte babasına daha çok kızıyor, babası Murat'ın ardından konuşmaya başlayınca, savunuyor onu, nerdeyse, yeniden sevecek.

"Sevmek"; şimdi, şu an, ancak güldüren bir düşünce.

"Bir de babana karşı geliyorsun! Şu suratına bak, yüzüme pis pis sırıtacağına, kendi suratına bak. Bu ne hal, kız çocuk olacaksın, şu saçlarının kılığının haline bak, bir de kız çocuk babaya bakar derler, sen kendine baksan, az çekidüzen versen razıyım."

"Baba, bana bunları söylemeye geldiysen. Tamam. Yetti mi?"

Güler, görüşü kes, dercesine Asuman'a bakıyor ama Asuman'ın umurunda değil. Şevket Bey'in kızını fırçalaması akşama kadar sürse yine görüşü kesmeyecek.

Şevket Bey, Güler'in artık kendisine bakmayıp başını yana çevirmesinden, ileri gittiğini seziyor. Güler'in çocukluğu geliyor aklına. O zaman da çok gururluydu, bir sert söz söylenmesin kendisine, yatar, başını yana çevirir, hiç cevap vermezdi kimseye. Ne yemek yer, ne uyur; böyle, başı yana çevrili dururdu. Bunu hatırladı. O zamandan beri kızına karşı duyduğu hafif çekinme yinelendi içinde.

"Neyse, bunları bırakalım. Okuluna gittim. Bu yıl sonuna varmadan çıkarsan, kaydın silinmiyor. Artık içerde uslu dur da, tahliyen gecikmesin. Ucunda senin geleceğin var, karışmam. Ben hep yokum."

.....

Güler susuyor, başını çevirmiş. Artık ne pencereye, ne babasına bakıyor. Gözlerini Sevda'nın verdiği çikolatayı yiyen Cevdet'e dikmiş.

Ağzının ucuna kadar gelen, "Ne zaman vardın ki," karşılığını, Cevdet'in çikolatayı yuttuğu hızla yutkunuyor.

"Allahaısmarladık, kızım. Ben yine gelirim."

Güler ses etmeden arkasını dönüyor. Babası bir daha görüşe gelirse çıkmamaya kararlı. Şimdi yukarı çıkacak, kovayı suyla doldurup avluyu yıkayacak, Güllü'yle birlikte. Sadece birşeyler yapmış olmak için.

"Güler Özaydınlı!"

Güler ardından koşturan Asuman'a şaşkınlıkla baktı. Bu ne geliyor peşimden?

"Babanız para bıraktı. Buyrun, iki yüz lira."

Güler taş kesildi.

Asuman Hanım, "Babasına bir güle güle bile demedi, bunlar işte böyle, efendi adam, yine para bıraktı..." benzeri bir yığın laf sıkıştırdığı bakışlarla karşısında dikildi. Altın bilezikli kolunu şangırdatarak sallıyor parayı.

Güler, ne yapacağını şaşırdı. Parayı almamak. Parayı alıp, o çok eskilerde yaptığı gibi yırtıp bu rezil karının suratına fırlatmak. Durdu. İçinden taşan, artık adını bile koyamayacağı nice şeyi boğazını acıtan bir yutkunmayla geçti, avlu duvarının dibine bağdaş kurup oturdu.

Habibe'yle Ziynet'in kavgası kopana kadar.

Habibe, Ankara'nın yakın köylerinden. Bir elmalık yüzünden görümcesini boğmuş. Kocası kendinden yaşlı, Habibe'yi almak için elmalığını Habibe'nin üstüne yapmış. Ama kardeşleri elmalık yüzünden gün göstermemişler Habibe'ye, adama onu fiştikleyip durmuşlar. Kotan Ana'ya bakılırsa, Habibe daha önce kaç kez zinadan girmiş içeri. Görümcesinin kocasıyla, zinadan. Görümcesini boğması bundan.

Ama Habibe denince akla elmalık gelir. Her sözünde elmalığı anar. Bu nedenle, onu elinden almaya kalkanları öldürebileceğine inanılır, öylesine elmalığa takmış aklını.

Habibe cezaevinde de boş kalmıyor. Asuman'a bakılırsa, iğneci Haydar'a kaç kez iğne vurdurmuş!

Öyle çığlık çığlık bağırıyor ki Habibe, karıların kavgalarına çoğu kez aldırmayan Güler bile ilgilendi.

"Elmalığımı Haydar'a verecem, vaaa mı, verecem, Haydar'a iğneler vurdutucam, ooooh, keyfim güzel olsun, orospuuu! Sen benim kocama niye pusula gönderirsin. Haydar'la kırışıyormuşum! Oooh, canıma değsin, oooh, alafıma gün doğsun! Haydar seni ne yapsın, bokuna kına yap."

Ziynet atladı Habibe'nin üstüne, bir anda gözünün altını kanatıverdi, Habibe çığlık çığlık.

"Bu karıların ...larının ateşi başlarına vurmuş yine," diyor Kotan.

Güler, birbirlerini öldürseler aldırmayacak.

"Ziynet orospusu! Haydar'ın iğnesine hasret kaldın deyel mi, Habibe doktora çıkalı!"

Şeker yüksek sesle konuşuyor. Kavgaları kızıştırmaya bayılır.

"Kız Habibe! Kocan dışardaymış ya görüşmiyecekmiş seninle, Ziynet jurnal etmiş seni. Elmalığı da alacakmış senden, artık Haydar'a ne verecen? Haydar bedavaya boklu götünüze iğne vurmaz!"

Kavga büyüdükçe büyüyor. Hepsi karışıyorlar kavgaya. Yukarı kattaki sokağı gören pencerede Osman'ın klakson seslerini bekleyip esrarlı sigara içen Sevda ve duvarın dibine oturup düşünen Güler dışında neredeyse herkes. Görüşü erken kesen Asuman, gardiyandan aldığı sopayla yürüyor üstlerine. Karıları döve döve tıkıyor üst koğuşa, üstlerini kitliyor.

"Geberin ulan, birbirinizi gebertin, memleket zifos atsın!"

Hava kararır. Neşet Ertaş'ın koğuş hoparlöründen yayılan sesi bastırdı çığlıkları. *"Bana senden başka yarm'ola, yarm'ola!"* Tepe ampulleri yandı.

Güler alt koğuşta, bir paket cigara aldı Asuman'dan. Karaborsadan, cigarasızlığa dayanamadı daha fazla.

Üst koğuşta Sevda hâlâ pencerede.

Cezaevinin, önünde kadın mahkûmların bekleştiği demir kapının karşısındaki bahçe duvarında Mustafa Efendi oturuyor. Jandarmalar ikide bir kovdukları halde gitmiyor. Oturduğu yerden kalkmıyor. Mustafa Efendi, Habibe'nin kocası. Sabahtan beri orada oturuyor. Görüşe gelen erkeklere, bir içerisini bir kendilerini göstererek boynuz yaparak. İçerde boynuzlanıyorsunuz, anlamında. Sabahtan beri bütün görüşçüler, jandarmalar, gardiyan, onun bu durumuna önce kızdılar, sonra adam delirmiş, kafası bozulmuş herhal, diye bıraktılar yakasını.

Şimdi, karanlık bastığı halde, kalkmıyor yerinden. İki parmağını başına getirip getirip boynuz yapıyor.

Son model Mercedes araba, arkasındaki sokaktan klakson çala çala geçene kadar.

1976

Barış adlı çocuk

Koğuşta çıt yok. Sessizlik saati. Bir-iki kız ranzalarında uyuyorlar. Çoğunluk okuyor. Her kitabın peşinde en az beş kişi var. Bir an önce bitirmek zorunda herkes kitabını. Selma'yla Nina yavaş sesle konuşuyorlar. Meral, yine sorun olmakta. Meral'in karavana dağıtılırken hep öne geçmesi. Karavanadan hep et kepçelemeye çalışması.

"Bu eleştirilmesi gereken bir tavır."

Nina yine de sevecenlikle söylüyor bunu. Aslında çok şeyi hoşgörmeye hazır. Ama eleştirinin gereğini kavrayacak kadar da inançlı. Yine de koğuşta Meral'e en az kızan o. Aslında Meral'e kızmamak zor. Nina, Meral'in anlaşılmasını gerektiren bir yığın neden bulur. Meral'in çocukluğu büyük sıkıntılarla geçmiştir. Öğretmen okullarının yatakhanelerinde sürünmüştür. En ücra yerlerde öğretmenlik yapmıştır. Bunca zor elde ettiği mesleğini inancı uğruna tehlikeye atmıştır. İlk ihbar furyasında da tutuklanmıştır.

"Bencillik içine sinmiş," diyor Selma. "Bir sosyalistin böyle davranmasına izin veremeyiz."

"Bilmiyorum. Belki inatçılığından yapıyor. O dik, Karade-

nizli kafasında, yemeğe ve ete en çok kendi hakkı olduğuna karar verdi ve inatla, kimseyi umursamadan uyguluyor bunu belki."

Gerçekten de Meral'e dışardan hiçbir şey gelmez. Ne para ne bir şey. Çocukluktan beri süregelen açlığını aşması zor. Ama çalışkandır Meral, hiç yılmadan okur. Herkese ve her şeye karşı inatçıdır. İnadı bireyci davranışlara varır. Cezaevi yönetimine karşı tek kişilik direnmelere kalkar, ama koğuşça karar verilmiş direnişlere karşı çıkar. Hep bir diyeceği vardır. Belki de bu yüzden, Meral'in önerilerini kimse dinlemez oldu. Topluca yaşamanın zorluklarından biri de insanın birine takması. Meral'e de, haklı haksız takılmış durumda. Nina'yla Selma bunu konuşuyorlar.

"Susalım!"

İhtar eden Meral. Selma bozuluyor iyice. "Başkalarını eleştirmeyi biliyor, o zaman bencil davranmamayı da bilsin."

"Sen de taktın ona. Biraz zaman vermeli, öğretmenliği feda edebildiğine göre hiç de bencil sayılmaz. Belki biz yaklaşmasını bilmiyoruz."

Nina'yla Selma susuyorlar. Sessizlik saati dolmak üzere.

Güler'in radyosu "Aliye Akkılıç"la bitiriyor sessizlik saatini. Güler her sesizlik saatinin sonunda yapar bunu. Polis radyosunu ağzına kadar açar. Buna en çok tutulan Demet. "Polis radyosunu dinler mi bir sosyalist?" Güler, "Çinliler'e inat açıyorum" diyor. "Ne o ulan, ha babam Tiran radyosu? Kendi akılları yetmiyor, ciğerci Arnavut'tan akıl alacaklar."

Güler külhanbey tavırları sever. Tesbih çeker ve radyoyu ağzına kadar açıp "Neşet Ertaş" dinler. Şafak davasından tutuklu kızlara bakıp bakıp lahavle çeker. "Yahu, bu hanım kızları içeri atan faşizm şart olsun kendini şaşırdı."

Güler'in radyoyu açmasına kimse bir şey demiyor. Biri bir şey dese, "Evinizde oturup piyano çalaydınız ya," diye paylayacak.

"Çocuklar, bir önerim var!"

Nesrin bu. Koğuş sözcüsü şimdi. Son tutuklanma dalgasında "Şafak"çılar geldi. Şimdi çoğunluk onlarda, sözcü de onlardan.

"Bunlar örgüt değil kokteyl parti, baksana davanın yarısı kız yarısı oğlan," diye dalga geçiyor Güler.

"Ulan, şefleri bile tıpış tıpış teslim oldu. İhtilalciymişler. Birinizde bile mi silah yoktu?" Güler silah sever. Silahtan söz ederken gözleri parlar. Hayranlarıyla konuşurken silah adları sayar. En üzüldüğü şey de tutuklandığı sırada silah kullanamamış olmasıdır. Silah yiğitliktir, namustur, sonuç olarak sosyalistlikle özdeşleşmiştir Güler'in kafasında.

Güler orducu. Kızıldere'den beri cephecilerle de arası iyi. Ama orduda da cephede de kızlar az. Koğuşta azınlıkta oluşları bundan.

"Şu Demet'i bizim Deniz'in ardında motosikletle Gemerek'e giderken düşünüyorum da." Güler, Demet'e özellikle bozulur. Demet sevdiği oğlan yüzünden bulaşmış Şafakçılar'a. Babası fabrikatör. Ama en keskinleri o. Nina'ya göre keskinliği yeniliğinden. Demet ne zaman çıkış yapsa Güler keser: "Burada gak guk etmek kolay. Hiçbirinize bir şey oldu mu? Liderlerinizin bile burnu kanamadı. Bol bol da öttünüz işkencede. Şimdi burda gak guk dinlemeyiz. Ölülerimizin hesabını yapıyoruz biz."

Güler uzlaşmamakta kararlı. Buna en çok Nina üzülür. Ötekiler de ona, "disiplinsiz, bilinç düzeyi düşük ve maceracı" deyip hınçlarını alıyorlar.

Demet Oya'ya fısıldıyor:

"Sessizlik saatinde bile okumuyor şu Güler."

"Red Kit okuyor ya!"

Güler iyice açıyor radyosunu.

"Şu radyonun sesini biraz kapar mısın? Bir öneride bulunacağım."

Nesrin'in sesi sinirini bastırmaya çabaladığını belli ediyor. Oysa hep sinirlenmemeye çalışır. Tartışmaktan hiç usanmaz. "Bak arkadaş," diye yılmadan anlatmaya çalışır görüşünü. Güler, yine de onun kör değneğini bellemiş gibi dediği dedik olduğu görüşünde.

"Bunlarınki misyoner yutturmacası. Oltanın ucuna insaniyetlik takmışlar, yutarsan."

"Çocuklar lütfen susalım! Önerim polis Zafer'le ilgili arkadaşlar!"

"Benim de bir önerim var. Helayı kim tıkadıysa açsın. İki gündür arka arkaya helayı açmaktan bıktım. Hela komandoluğundan istifa ediyorum."

"Güler arkadaş, söze su katma lütfen!"

"Benim niyetim söze değil, helaya su dökebilmek."

"Olur, bu konuyu arkadaşlarla bir çözüme bağlarız. Şimdi lütfen dinleyin: Diyorum ki, bu kez Zafer içeri girdiğinde hepimiz olduğumuz yerde, ne yapıyorsak bırakıp ayağa kalkalım. O 'rahat' komutu verince de durumumuzu değiştirmeyelim."

"Yani, daha önce verdiğimiz direnme kararında geriliyor muyuz?" diye atılıyor Demet.

Polis Zafer bir süredir her koğuşa girdiğinde herkesin hazrola geçmesini istiyor. İkide bir de içeri girdiğinden, dayanılacak bir durum değil bu. Zafer'in polisliği her tutukluluk gününü ikiyle çarptırıyor. Yapmadığı yok, adam dövmeye kadar. Her gün Zafer'e karşı yeni bir direnme biçimi geliştiriliyor. Sinirler allak bullak. İsyan çıktı çıkacak.

"Bir anlamda yılmak olmayacak mı bu?" diyor Selma.

"Hayır. Biz o komut vermeden ayağa kalkacağız, onun ilk komutu ister istemez rahat olacak, biz de onu dinlemeyeceğiz. Öyle put gibi duracağız. Buna karşı yapabileceği hiçbir şey, hiçbir yasal dayanak yok."

"Yasası mı kaldı, arkadaşlar?"

"Ben bu öneriyi tuttum."

"Kabul edenler! Edilmiştir!"

"Parlamentoya bak, bitirim. Ayol siz niye İşçi Partisi'nde kalmadınız? Milletvekilleri tamam, yalnız hela temizleyecek hademe eksik." Güler yine.

"Bu konuyu çözümleyeceğimize söz verdim."

Tam o anda açılıyor koğuşun kapısı. Demir sürgülerin çekilişini, zincir ve kilit seslerini dinliyor hepsi.

Zafer'le karşılaşmadan önce bütün koğuşu saran gerginlik kopma noktasında.

Kapı tam açılmadan hepsi hazırola geçiyorlar. Ama kapıdaki Zafer değil. Gerginlik anlamsız bir çamaşır ipi gibi gevşiyor.

Şişmanca, anaç yüzlü bir polis kadın bu. Hiç görmedikleri biri. Gülerek bakıyor içeri. Ve en beklenmeyeni, eliyle bir çocuğu tutuyor. Zafer'in içeri girerken tabancasını tuttuğu eliyle. Dört ya da beş yaşlarında, sarışın bir oğlan çocuğunun elini tutuyor. Cin bakışlı bir çocuk.

"Haydaaa!"

Güler'in sesi patlıyor önce. Sonra hazrolunu bozup salına salına havalandırmaya çıkıyor. Ardından herkeste bir gevşeme. Aylardır, tek sıra halinde havalandırmaya çıkmaya, her havalandırma öncesinde hınçlı ve kinli, sıraya girmeye öyle alışmışlar ki, bu ansızın karşılaştıkları gevşeklik şaşırtıyor, rahatsız ediyor onları.

Yeni polis bütün bunların farkında değil. Gidip masanın üstünden bir bardak alıyor.

"Bu bardağı kullanabilir miyim? Çocuk susadı da."

Ses çıkmıyor. O da gündelik bir şey yapar gibi, bir ev kadını tavrıyla su veriyor çocuğuna. Arkası koğuşa dönük. Bir elinde çocuk, bir elinde bardak. Bu, cezaevi görevlilerinin hiç yapmadıkları bir şey. Hep koğuştakiler onlara arkadan saldıracakmış gibi davranırlar. Hele Zafer, hayvanat bahçe-

sinde, yırtıcı hayvanların kafesine girmiş acemi bakıcı gibi davranır. Bir eli tabancasında.

Herkes farkında değişikliğin. Kimse farkında olmak istemiyor. Görevlilere duyulan yerleşmiş hıncın gevşemesine razı değil kimse.

Yeni polis, Zafer gibi, herkes havalandırmaya çıktıktan sonra gözcü kulübesine dönmüyor. Oradaki banka oturup, herhalde daha önce banka bırakmış olduğu yünü eline alıyor.

Kızlar her zaman olduğu gibi ikişer üçer asker adımlarla volta atıyorlar. Görevlilerin her geçişinde hazırola geçmek zorunda bırakılalı, top oynamaktan falan vazgeçtiler.

Kimse yeni polisten tarafa bakmıyor. Bu konu üstünde henüz konuşulmadı. Kimse nasıl davranacağını kestiremiyor. Baskılar dayanılmaz ölçülere varalı beri, her yeni durum karşısında önce tartışıp ortak bir tavırda karar kılıyorlar, yoksa baskıya dayanmak mümkün olmayacağı gibi, ileri geri çıkışlarla, ne disiplin kalır ne bir şey. Şimdi, böyle hiç beklemedikleri bu durum daha da akıl karıştırıcı. Çünkü hep daha kötüye, daha fazla baskıya karşı tavır geliştirmeye alışmışlar. Ansızın ve niçin geldiği belli olmayan bu gevşeme, yanıltıcı olabilir.

Bir süre, bankta, anasının yanında uslu uslu oturan çocuk, kızların asker gibi yürümelerinden etkileniyor. Onlara hayranlıkla bakıyor önce, sonra dayanamayıp kızların peşine takılıyor. Askercilik oynuyor, rap rap! Ama küçük adımları, volta ustası kesilmiş tutuklulara yetişemiyor. Arkalarından yetişmek için koşuyor. Tam o anda hızla arkaya dönen bir kıza çarpıp düşüyor.

"Barış! Oğlum Barış, rahatsız etme ablaları."

Bu kadarı fazla.

"Anarşistlikten ablalığa düştük," diye sırıtıyor Güler.

"Şehir şakiyesi ablaları," diye gırgır geçiyor Tülay.

"Çocuğun adı Barış. Barış adında bir polis çocuğu!" diye mırıldanıyor Nina.

Çocuk, yanları sıra yürümeyi sürdürüyor. Öyle canlı ve sevimli ki kerata, sonunda o en erkek tavırlı, hiç kadınsı olmayan Güler dayanamıyor, çocuğun elinden tutuyor. Birlikte kaz adım, askercilik oynuyorlar.

Volta düzeni allak bullak. Çocukla oynamaya başlıyorlar. Sadece Nesrin, Selma, Demet durmuş, sıkkın sıkkın seyrediyorlar durumu. Meral'le Oya'nın öğretmenlik damarları kabarıyor. Oya çocuğu kucağına alıp seviyor.

"Polis çocuğunu sevmeyelim!"

Demet'in o ince, o hep biraz sivri sesi.

Havalandırmada bir an için açmış olan güneş bulutun ardına giriveriyor. Soğuk bir rüzgâr esiyor.

Şişman polis ne yapacağını şaşırmış, örgüsünü suçlu suçlu banka bırakıyor. Kalkıp çocuğunu alıp yeniden yanma oturtuyor. Herkes tedirgin, herkes rahatsız.

Havalandırma saati doldu. Hepsi, karmakarışık giriyorlar koğuşa. Duyguları içeri girişlerinden de karışık.

Yeni polis kapıyı dışardan kapatana kadar kimseden çıt çıkmıyor.

"Arkadaşlar, bu kadar çabuk gevşenmez!"

"Faşizmin oyununa gelmeyelim, emniyette iyi polise soyunanları unutmayalım!"

"Evet, bazı arkadaşlar çok hatalı davrandılar bugün. Özeleştirilerini yapsınlar!"

En son sözü Demet söylüyor. Herkes aynı ağızdan bağırışıyor. Ama Demet'in sesi seçilir.

"Birarada konuşmayın lütfen. Yeni polise nasıl davranılacağı konusunda forum yapalım," diyor Nesrin.

"Evet, yalnız önce polisle laubali olan arkadaşlar kendi eleştirilerini yapsınlar." Yine Demet bu.

"Yapmıyorum. Sonuç olarak sevdiğim, bir çocuktu, kü-

çük bir çocuk," diye patlıyor Oya. "Öğretmenim ben, çocuğun faşisti olur mu?"

"Hem de Barış adında bir bebe faşist!" diye gülüyor Güler.

"Faşizm bir bütündür, burada, bizim dışımızda olan bir bütünlük. Bu iyi, bu kötü, bu büyük, bu çocuk diye başlarsak, mücadelede gerileriz," diyor Demet.

"Bir önerim var, arkadaşlar!"

Herkes susuyor, çünkü bağıran Güler. "Öneri" ve "arkadaş" sözcüklerini hiç sevmeyen Güler.

Bekliyorlar.

"Arkadaşlar, önerimi oya sunuyorum. Bu bebe-faşistle mücadele etmenin en kısa yolu, bir dahaki havalandırmada benim onu boğmamdır. Nasıl olsa idamlık olduğuma göre..." Koğuş karışıyor. Güler'in alayı Nesrin'i kızdırıyor.

"Ortada önemli bir sorun varken bireysel davranışları bırakalım, Güler arkadaş."

"Öyle mi? Ben de bu bebe-faşistle mücadele forumu yapan bebelerin kararına uymayacağımı önceden açıklıyorum."

Tatsız bir sessizlik yayılıyor. Tam o anda yeniden açılıyor koğuşun kapısı. Kapıda yeni polis. Kapının böyle beklenmedik zamanda açılışı şaşkınlığı çoğaltıyor.

Herkes ranzasına ilişiyor.

Şişman polis ortadaki masaya ağır ağır yanaşıyor. Yüzü, gözleri kızarmış, ağlamış gibi. Çıt çıkmıyor. Ağır ağır konuşuyor.

"Sizinle konuşmaya geldim. Bana güvenmediğinizi görüyorum. Ama inanın, bu göreve isteyerek gelmiş değilim. Polis Zafer ansızın hastalanmış, beni trafikten gönderdiler. Buradaki durumunuzu biliyorum. Sizlere yardımcı olmak isterdim. Ama havalandırmada anladım ki bunu benden istemiyorsunuz. Zaten geçici olarak gelmiştim. Hemen ayrılıyorum. Az önce amirime istifamı bildirdim. Sizlere vedaya geldim. Üzgünüm."

Sessizlik dayanılmazlaşıyor. Şişman polisin düzgün, açık konuşması daha da akıl karıştırıcı.

Nina dayanamıyor. Tam çıkarken bağırıyor polisin ardından:

"Bakar mısınız!"

Kadın dönüyor.

"Bizim insan sevmediğimizi, hele çocuk sevmediğimizi sanmayın. Biz insanları sevdiğimiz, çok sevdiğimiz için burdayız... Ne var ki, üstünüzdeki üniformayla kötü deneyimlerimiz var. Siz isteseniz de istemeseniz de birşeyleri temsil ediyorsunuz. Bizi, halkı ezen bu düzeni, yapılan haksızlıkları. Onun için kusura bakmayın, davranışımız üzmesin sizi."

"Anlıyorum," diyor, adını bile öğrenemedikleri sadece "Barış" adında bir çocuğu olan polis kadın.

"Size inanmıyoruz!" diye bağırıyor Demet.

Kadın kıpkırmızı çıkıyor.

Kapanıyor kapı. Tedirginlik elle tutulur gibi.

"Son kahramanlık alkışa değer," diyor Güler.

"Faşizmin yeni bir oyunu bu, besbelli!" Demet, Güler'e bakmadan cevaplıyor.

"Bebe oyuncular çıkarmaya başladı demek faşizm tiyatrosu. Başka oyunculara kıran girmiş olmalı." Artık iyice kızdığı tesbih sallamasından belli.

"Bana kalırsa zevzeklik yapıyorsunuz. Bu kadın iyiye benziyordu. Bu memlekette kimlerin ne nedenle polis olduğunu biliyoruz. Faşizmle mücadele, polise statik bir kötülük olarak bakmak değildir." Konuşan Tülay.

"Bu kadın iyiye benziyordu, ondan yararlanılabilir, hatta dışarı mektup falan gönderilebilirdi," diyor bir başkası.

"Polislere güvenilmez."

Nesrin bu.

"Sonuç olarak o da halktan biri, bizim harekete yardımcı olan polisler de oldu."

"Belli," diyor Demet.

"Ne demek istiyorsun? Hapishane komünisti sen de!"

Güler'le Demet nerdeyse kapışacaklar.

Nesrin ortalığı yatıştırmak istiyor.

"Meseleyi kişiselleştirmeyelim. Bu yeni polisin tavrındaki bir görevliye nasıl davranılacağı konusunda tartışıp karar versek iyi olacak."

"Karar almanıza gerek yok, kadın gitti."

"Bir sosyalist, tavırlarını gelen giden polislere göre ayarlamaz," diye Güler'e söz atıyor Demet.

"Elbet, sevgilisine göre ayarlar." Güler saldırdı saldıracak.

"Önemli olan hangi nedenden sosyalist olmak değil, sosyalist olmaya çalışmak."

"Sevsinler sizin çalışmanızı, ana babalarınızın hiç tükenmeyen paralarıyla içeri gönderip durdukları üst-başı ortaklaştırarak mı sosyalist olacaksınız? Manken sosyalistleri, siz de!"

Güler, Şafakçılar'ın, eşyalarını ortak kullanmalarıyla hep alay eder. Şafakçılar'a gerçekten herkesten fazla eşya geliyor dışardan. Onlar da, kazakları bir bavula, pantolonları bir bavula, elbiseleri bir bavula koyarak eşyaları ortaklaştırdılar. Ama, çok eşya geldiği için bu durumun sonucu hepsinin daha çok üst-baş değiştirme olanağı bulmasından ibaret kaldı. Hep eşofmanla dolaşan Gülay buna çok bozuluyor.

"Şunlara bakın, evcilik oynar gibi komünistlik oynuyorlar. Sanki elbiseler üretim aracı. Bir de don bavulu yapsalar tam olacak."

Aslında iyi niyetle girişilen, ama sonunda, aralarında kimse çıplak olmadığı için oldukça anlamsız görünen bu işin alay konusu olması onları çok kızdırıyor. Güler'in son çıkışı, gergin sinirleri iyice boşaltıyor. Kavga koptu kopacak.

Yeniden açılıyor kapı. Akşam karavanası. Erler karavanayı taşıyor. Başlarında polis yok. Kadın gerçekten gitmiş demek.

Meral yine en öne geçiyor.

"Hep öne geçmeyelim." Selma bağıran.

Nina dürtüyor Selma'yı.

"Bırak şimdi. Diyorum ki, yine de önemliydi, çocuğun adının Barış olması."

1976

Bir aşaç gibi

Narkozdan uyanmak. Hemen hatırlamak her şeyi. Nerede olduğunu, olmuşları ve olacakları bilmek hemen. Öyle olmadı. Hesapça odamda ameliyatı yapan tanıdık doktorun özel hastalarına ayrılmış yatakta uyanmam gerekirdi. Değilim. İncelemelerle uzayıp giden, bedenimi acılı bir ses gibi çekip uzatan bir yerdeyim. Sağıma soluma bakacak gücüm yok. Tepemdeki floresan lambası çevremdeki inlemeleri toplayıp yayan bir hoparlör sanki. Bulunduğum yerde benim gibi ameliyatlı hastalar olmalı, ama onları seçemiyorum henüz. Kimi uzaktan, kimi yakından gelen inlemeler bir koridorda yankılanıp duruyor. Niçin yatağımda değilim? Başı sonu belli olmayan bu acılar koridorunda işim ne? Hep yakıştırdığı yerlerde olmak, hep bilinen ve beklenen olaylarla karşılaşmak alışkanlığı üstünde düşünecek durumda değilim. Büyük bir acı, yavaş yavaş uyanıyor bilincimde. Uyanmam, her şeyi kavramam bu acıyı da diriltecek, uzayıp giden inlemelere takılıp kalacağım. İstemiyorum bunu. Gözlerimi yummak, yeniden uyumak, narkozu yenilemek mümkün değil; daha önceye dönmek de. Gözle-

rimi açmalı, bir narkozluk süre içinde bile değişen şeyleri karşılamalıyım. Hesabın nerde bozulduğunu kavramak zor değil. Ağzımın içinde tutuklu bir çığlık salıverildi. İnlemelerle uzayan koridorda yerimi aldım.

Bugün dışkımda kan vardı. Doktor da görünmedi bir daha. Haber salmalı. Sabah bir uğramayla olur mu? Şöyle bir, "Nasılsınız?" deyip gidivermekle savuşturuyor. Biz terbiye gördük. Nasılsın, denince, iyiyim dememiz bundan. Doktor dediğin bunu bilip defa defa hatır soracak. Ben sabahın köründe dışkımda ne çıkacağını ne bileyim? Sonra çıktı işte, kan çıktı. "Ay oğlum, baksana! Sabah beri sana doktoru çağır" diyorum. Bak bak şuna, oralı bile olmuyor. Ben kadın halimle dışkımda kan var demekten utanmıyorum, o anası yaşında kadını duymazlıktan geliyor. Başımıza erkek komuşsunuz, bari terbiyesini verin. "Çok gücüme gidiyor, doktor bey, âlemin adamına sürgümü koydurmak," dedim de doktor aldırdı mı? Yooo! "Bir tek bakım odamız var, anne." Ben niçin onun anası oluyormuşum, terbiyesize bak! "Bunca adamın ördeğini kadın mı tutsun"muş. Terbiyesizlik ki bu kadar olur. Bana ne elin adamlarının... tövbe, şeyinden. Kim tutarsa tutsun. Bir de kadın var ya, o bu bakıcıdan da beter. Dereceyi bile pislik tutar gibi tutuyor, değil sürgü sürmek. Şu yeni gelen kadın da inleye inleye içerimi daraltı. "Oğlum, baksana buraya! Şu yeni gelen kadm uyandı. Aaa, burda sapır sapır ölüncek ki biri kımıldaya." İşte yine sıkıştım. İşin yoksa dikişlerini tuta tuta git helaya. Bunlara kalsa hacetimi helanın içine yapacam ki, iş çıkmasın. Dışkımdaki kanı da kimse görmesin. Gittim heladaki sürgüye yaptım ben de. Bi de baktım ki kan. "Oğlum... oğlum... Allah'ını seveyim doktora haber ver, dışkımda kan çıktı, de."

"Kan." Hatırladım bu sözü. Ameliyat sırasında uyanmış olmalıyım. "Kan bulunmadı mı? Tansiyon düşüyor." O an ba-

na ninni gelen ölümcül sözler. "Kan", "tansiyon", anlamsız kavramlar. Ölümle yaşamak arasında o yerde duyduğum tek şey. Miskinlik gelmeden ölüm gelmez, gelemez, diyorum şimdi. Buraya, yaşamak, ölmek gibi büyük kavramların ardına takılarak gelmedim oysa. "Göğsünüzden bir parça alacağız," dediler, işin ucunda bir günlüğüne hastaneye yatmak da olunca, neden olmasın! Bir günlüğüne otele gitmek, tozlar ve isler üreten ev içinden kurtulmak, neden olmasın? Yanıma bir-iki kitap alıp, dinlenmekle, kaçmak arası bir duyguyla gelmedim mi bu sabah? Dinlenmek-Kaçmak, Miskinlik-Ölüm, ardı ardına dizilebilir sözcüklerdir. Sözcükleri bırak şimdi. Bir günlüğüne kaçayım derken amansız acılara yakalanmanın nedenini kavramaya çalış. Gözlerim çevreyi seçmeye başladı. Az ötemdeki yatakta oturan yaşlı kadın niçin bağırıyor? Gözlerini dikerek. Bana bakmıyor. O bıyıklı ve beyaz gömlekli adama bağırıyor olmalı.

Şu huysuz karı bağırıyor yine. Ulan yaradana sığınıp şunun suratının ortasına... Ama Allah var. Hasta deyip sineye çekiyoruz. Oğlu da bıkmış bundan. Yoksa, bakım odasına ziyaretçi almıyoruz dememle ters geri gider mi adam? İsteyip de açılmayan kapı mı varmış? Biraz yokla, sor soruştur, gör görüştür, bakalım. Bunu görmeyen anasını zor görür. Böyle bir niyeti olmadığı da besbelli ve doğrudur. Bu huysuz karıyı görecek de ne olacak. Yatağının ortasına manda pisliği gibi yayılmış, kokudan beter neşriyatta. Dışkım da dışkım. Burda senin dışkının özel uşağı mı var? Bunca adamın haceti ne olacak? Aç kediler gibi bütün gün pislikte mi oynayacağız? Bunun tansiyonu var, serumu var, şusu var busu var. Elliden fazla ameliyatlı hasta var burda. Şu moruğu da burda unuttular. Gece gündüz demeden ha babam yatağına işeyip duruyor. Yemek de geç kaldı bugün. Neyse bunların yemek derdi yok, hepsi serumlu. Ama serumun

da bir kötülüğü çok işetmesi. Artık işin yoksa ördek koştur. Bak bağırıyor yine, dışkısında kan varmış. Şeytan diyor ki git suratına suratına, "Elbet kan olacak, sen ülser ameliyatı oldum sanıyorsun ya avucunu yala, sendeki ülser değil kanser!" diye bağırıver.

Kanser. Bir şakayı geç anlar gibi anlıyorum şimdi durumu. Nasıl olup da bunca geç kavradığıma şaşarak. Kitabımı, diş fırçamı, gece yatısı için gerekli olabilecek daha birkaç parça eşyayı yanıma almayı düşündüm de, bunu niçin düşünmedim hiç? Oysa çok akla yakındı. "Ben" sözcüğünü hep birtakım kavramlar, düşünceler, beden ötesi durumlar içinde kullanmak; hep soyutlamak kendini ve sonunda bedeninin gizleyebileceği, barındırabileceği hastalıkları hiç getirmemek akla; mümkün somut cürümlere yan çizeceğini sanmak. Gelişen kavramlar, bilendikçe bilenen algılamalar hiçbir bağışıklık kazandırmaz oysa bedene. "Ben"in çevresi genişledikçe, daha büyük bir coğrafya ve daha çok insanla zenginleştikçe, ister istemez kendisini de biraz kahramanlaşmış bir merkez olarak gören biri olmak çok mümkün. Bu ben, sıradan insanları öldürü öldürüveren hastalıkları kendisine hiç yakıştırmamış olmalı. Kendisi için geniş bir coğrafyayı ve bir o kadar kalabalığı ilgilendirebilecek ölümler düşünmüş olmalı. Bunda gülünecek bir yön yok. Şaka geç anlaşılmış da olsa. Kanser olmak. Hiçliğini, sıradan ölümünü tatsız bir biçimde kavramak. Ya da kendini önemsemenin yeni ve kötü çarelerinden biri. Soluk alamıyorum. Sağ ciğerime yükleniliyor. Tepemdeki floresanın ışınları bile ağır geliyor. Ellerimle itelemek istiyorum onları. Sol elimin üstüne batırılmış serum iğnesi yakıyor. Sağ elimse kıpırdamıyor bile. Sağ kolumu "göğsümün" –ciğerim demek daha doğru olacak– üstüne bağlamışlar, iyice, bastırarak. Sağ ciğerim genişleyemez oluyor. Kolumla ciğerim arasında sa-

dece sargılar var sanki. Kaburga kemikleri, deri ve sargılar. Bir iskeletin üstüne bağlanmış kolum. Canlı ve güçlü olmasına hep özen göstermiş olduğum, becerikliliği ve yararlılığıyla hep biraz övünmüş olan kolum; iskeletten hoşnut değil. Ölümü düşünmeyen, sevmeyen her canlı gibi. İskelete inat adaleleri, damarları, eti, tüm kanlı canlılığıyla ağırlaştıkça ağırlaşıyor. Sağ yanım, iskelet, taşıyamaz oluyor onu. Soluksuz kalıyorum. Çığlığım bitimsiz sandığım koridorun sonunu buluyor.

"Oğlum, baksana! Anan yaşında kadını böyle bağırtmasana. Bak şu yeni gelen kadın bir şey istiyor galiba. Nesi varmış ki?"

"Kanser ana, kanser!"

"Kanserse kanser. Ne suratıma bağırıyorsun? İnsan anası yaşında kadına küfreder gibi, kanser, der mi? Ağzından yel alsın, ben kansermişim gibi. Ne kanseriymiş ki?"

"Meme. Erkekler hayadan, kadınlar memeden gider."

"Meme kanseri ha! Vah vah daha genç. Doğru söyledin, erkekler hayadan, kadınlar memeden. En tehlikeli şey meme. Oğlum, oh oğlum, benim dışkımdaki kanı doktor beye söyledin mi?"

"Söyledim."

"Ne dedi?"

"Hiiç."

"Hiç olur mu, oğlum? Bir şey demiştir mutlak."

"Ne desin, kanser mi desin istiyorsun?"

"Aaa, bu kadarı da fazla. Ne biçim laf o? Ne münasebet? Artık bu kadın kanser diye, herkes niçin kanser olsun?"

"Bu kurtuldu yine."

"Nasıl kurtulurmuş, ayol? Şaka yapılır mı böyle? Yoksa kanser değil mi?"

"Yok kanser, kanser ya, Allah'ı varmış da memesini kesti-

ler kurtuldu. Sen başka kanserden kork. Şu dipte yatan aslan gibi adam var ya, karaciğer kanseri, gidici. İçerdeki kanser daha berbat olur, sinsi sinsi yer de haberin bile olmaz. Mide bu, kesmekle başa çıkılır mı?"

"Mideyi de nerden çıkardın? Karaciğer kanseri demedin miydi demin?"

"Ha, onunki karaciğer."

"Bununki de meme, mideyi nerden çıkardın?"

Kanser sözcüğü çoğaldı sanki. Sanki birden çok sık kullanılır oldu. Artık, yığınla sözcük arasından hep bu sözcüğü mü çekip çıkaracağım? Ses dalgaları en çok, kanser sözcüğüyle mi patlayacak kulağımda? Bencil bir ahmak gibi, kendiyle ilgili şeyleri duya göre başka adları ve anlamları kavrayamaz olmak. Çevremde hiç ilgimi çekmeyen nice kanser olayı vardı kimbilir? Dünyadakiler bir yana. Hayatın ve bilimin kansere açtığı amansız savaş hiç de ilgilendirmiyordu beni. İlgilenecek daha güzel ve anlamlı bulduğum savaşlar varken. Onların yanında küçük ve dar cepheli bir savaştır kanser savaşı. Ama bütün küçük ve dar cepheli savaşları küçümsemek, insanı büyük bir cephenin savaşçısı kılmaz. Büyük ve anlamlı savaşlara inanmak, tam anlamıyla kavga içinde olmayanları oyalanma tuzağına öyle bir atar ki, durduğun ölü noktanın, sadece boşluğa götüren durağanlığın seni kötü bir mikrop gibi tüketmiş olduğunu anlayıverirsin; küçümsenmiş bir düşmanın karşısında, daha savaşamadan yenilirsin. Varsın, durduğum yerde bir hindi gibi semirttiğim ölüm, kanser biçiminde şakalaşsın benimle. Onu bir hindi gibi kesip attılar içimden. Hayat çekilişinden ölümsüzlük piyangosu çekmiş gibi seviniyorum. Durduğum yerde şu ya da bu düşmanca kemirilmemek mümkünmüş gibi. Durmak. Hastalığımın, bütün tükenmelerin nedeni. Hak edilmeden uzayan insan hayatına, süren, sür-

mesi gereken büyük HAYAT'ın attığı ufak bir çelme. O büyük oluşum, yerlerini terk etmek istemeyen uyuz, uyuşuk canlıların hayatına çizgi çekmek zorunda. Kalkmak istiyorum. Böyle yatadurursam öleceğimi sanıyorum. Kıpırdanamıyorum. Kolumu çözmediler. Kolum, üstüne bağladıkları iskeletten ölüm kapacak sonra.

"Çözün kolumu!"

"Oynama!"

"Kalkacağım!"

Şeytan, şunun altından yatağı bir çek de görsün, diyor ya Allah var! Hadi yallah, sıkıysa yürü bakalım. Bu ameliyatlı hastalar kurtulduklarını akılları kesince hep kalkmak isterler. Millet bir yatağı bulamazken bunlar rahat yataklarında yatmaya nazlanırlar. Bu memlekette yolunu bilmeyen ayakta ölür. Acil vaka, macil vaka dinlemez, adamı apar topar memleketine geri gönderirler. Gide gele yıpranır da ölüp kurtulur. Şuna bakın, kalkacakmış. Daha yeni ameliyat oldu. Tabii bir meme çıbanına mis gibi yatağı bulmuş, kendini şaşırmaz mı? Bunlar bedavacı da olurlar. Devlete ödetirler yuttukları aspirini bile. Bizim Meryem'i şu hastaneye yatırtana dek anam ağladı, Allahsız doktor Hüsnü Bey inek gibi sağarken ses etmedi de beni görmeye yanaşmadı. Sonunda imana geldi ya, akılsız başın cezasını meme... tôbe tôbe... memesindeki çıban portakal kadar olmuş, kesip kapadılar, ayı çıkmadan ölüverdi fukara. Akılsızlık etmeyeydi, ben ona o kadar dedim, ver bana iki bin, kime yedirileceğini bilirim ben. Artık ötekisine karışma. Ama o doktorun sözüne kanıp bekledi, doktor kısmının sözüne inanılır mı, onlar ölümle kuma olmuşlar tôbe tôbe, adam seni mi düşünecek, iyi adammış, kapıyı kapamaylan seni unutur, unutmaz mı, her gün fukaranın bin çeşidi sebil gibi karşısına yığılıyor. Yine de ölür-ayak yatağı bulunca bize okuma-

dığı dua kalmadıydı Meryem'in. Bununki yüz bulma, memeyi kestirdi ya, kurtuldum diye şımardı. Öleceği olsa, yattığı yerde kımıldamaz, canım yorulur da çabuk çıkar diye ödü kopar. Şu kocamış karının da sabah beri kafa eti yemesi, dışkım da dışkım diye nefes tüketmesi, kurtuldum sandığından. Doktor ülserin varmış dedi ya, ölüm korkusu azaldı, azıp edepsizleniverdi. Şu doktorların işine akıl ermez. Hastalara öleceklerini söylemezler. Söylememeleri hastayı düşünmekten değil, bizi düşünmemekten. Tabii hastanın nazını, edepsizliğini çeken onlar değil, biz. Söylemeli, ölecen diye suratına suratına söylemeli ki ecel korkusuyla olsun sinsinler azcık.

"Çözün kolumu, ne olur çözün!"

Bak hele şuna. Kolunu da kesmediklerine şükredeceğine, kolum sarılmış diye dertlenir. Hasta kısmı insan dölünün en beteridir. Can korkusu kalktı hanımın, serbestlemek istiyor. Azrail bir gözükecek olsa, hastanenin tüm sargısıyla canını göbeğine bağlatmaya kalkar.

"Oynama kolunlan. Yoksa derin kemiğe yapışmaz, ondan sonra işimiz yoksa göğsünde biriken pis suları akıtıp duralım."

Korku. Bedenimin alabileceği yeni biçimler... Yeni ve pis birikimler üreten bir beden. Alışılmadık, benzersiz çirkinlikler kazanmış bir beden. Güzelliği de çirkinliği de soyutlamışım şimdiye dek. Hiçbiri gerçekten sorunum olmamış. Güzelliği, çirkinliği kavramlaştırmak, birbirlerine bağlamak kolaydı şimdiye dek. Şimdi çirkinlik, alışılmadık ve yepyeni bir biçimde bunca yakınımdayken, yakınımda değil bendeyken, onu soyutlayabilmek, güzellikle arasındaki kopmaz bağlantıyı yakalamak, mümkün mü?

"Kocam? Kocamın haberi var mı?"

Çirkinlik bilinciyle gelen panik. Yakınlara sığınmak. Yeni bir yükü paylaşacak, hatta üstlenecek birini aramak. Bı-

rak bunları. Döndüğün ölümdür. Çocuklarınla ve daha nice şeyle sürdürmek zorunda olduğun hayatı en zengin yerinden yakala. Sana verilmiş armağanların en güzeli olan hayatın yeterince karşılığını ödedin mi? Anlamsız bir et parçasının ardından ağıt yakmayı bırak. Cansız ve ölümcül hücreler karşılığında kazandığın canlılığı çoğaltmanın yoluna bak. Yine de yorgunluk daha gerçek şimdi. Tasarılardan hatta korkulardan bile. Acılıyım, paylaşmak istiyorum.

"Çağırabilir misiniz?"

"Boşuna üzme canını, kızım, almazlar buraya. Dün de benim oğlum gelmiş, almadılar."

"Dur bakalım, ana, öyle olur olmaz her işe karışma. Buranın girdisi çıktısı bana sorulur. Kocan yukarda mı?"

"Doktorun odasındadır belki. Ya da benim odamda. Ameliyattan çıkmamı bekliyordur. 16 numaralı oda. Durumu bilmiyorsa merak etmiştir."

Etmiştir. Şimdi gider müjdemi veririm. Allahsız değil ya o da beni sevindirir elbet.

"Boşuna uğraşma kızım, almazlar buraya. Bütün hastanenin ameliyattan çıkmış hastası burda. Ayrı ayrı bakamıyorlarmış. Toptan baksalar bari. Sabahtan beri dışkımdaki kana bakacaklar."

"Özel bakım istiyorsan kıy paraya, sen de bazı hastalar gibi özel hastabakıcıya baktırt kendini. Burayı beğenmeyenler öyle yapıyor. hastabakıcılardan birine fazladan para verip tutuyorlar."

"Madem bakacak hastabakıcı var, bize baksa ya."

"Aman, hanım teyze. Fukaranın kazandığı beş-on kuruşu çok mu gördün? Çok şükür, emeğin hakkını verenler de var. Yoksa acımızdan ölürüz."

"Aaa, şuna bak! Biz burda bedava mı kalıyoruz? Herkes parasını veriyor."

"Yok bir de bedava kalacaktın! Hastane başka, bakıcı

başka. Birinden parayı esirgemeyen ötekine de esirgemeyecek ki..."

"Öyle şey olur mu? Elbet bakıcısı da içinde olacak. Yarın oğlum doktora şikâyette bulunsun da..."

"Bulunsun. Hastabakıcıları, hastalara bulan kim? Doktorlar. Hem zorlan değil, istemeyle. Devletin verdiğine razı olmayan ya hastabakıcıyı tutar, ya da ağzını kapatır susar. Anladın mı, hanım teyze?"

"Ne terbiyesiz adamsın sen! Aaaa, vallahi bas bas bağıracağım şimdi!"

"Bağır! Bağırmaylan kanser şifa bulsa, bunların hepsi taburcu olur."

"Kanseri de nerden çıkardın yine? Bana ne kanserden... Bunun kocası biliyor muymuş kanser olduğunu?"

"Ben diycem bilmiyorsa. Bilsin de ona göre tedbirini alsın."

"Şey lütfen, bilmiyorsa siz bir şey söylemeyin, ben kendisine söylerim."

"Müjdem ne olacak peki? Adama önce kanser diyeceğim, sonra da kurtuldu. O da kulunu sevindirecek."

"Meraklanma sen. Bir doktor gömleği uydurdum mu kocana, sokuveririm buraya."

"Nasıl sokarsın? Dün benim oğlum giremedi."

"Oğlun istedi mi seni görmek?"

"İstemez olur mu? Doktora söylemiştir."

"Doktorlan iş mi olur? Bize başvuracak ki... istersem ölmüş adama bile sağlam raporu çıkarttırırım."

"Oh, oğlum! Şu benim sürgüdeki kanlı dışkımı doktora bir daha söyleyiversen, sevaptır."

Karı belasına susamış. Allah onun dışkısına sevap yazar mı? Dünyaya kazık çakmaya niyetli ya, asıl kazık midesinde, haberi yok.

Çok konuşuluyor. İnlemeler azaldı. Gündelik konuşmalar acıtıyor. İnlemeler daha yatıştırıcı, daha çok yakışıyorlar duruma. Artık kimsenin gündelik şeylerle uğraşmamasını istemek. Kendi derdini büyütmek, kendine acımak. Hastalık gibi çok gündelik bir şeyi, ölüm gibi çok gündelik bir şeyi özel bir şey sanmak. Bunları kendinde önemsemek. Hastalığı yeni bir özür saymak, yeni bir kaçış. Sorumlulukları azaltmak. Hayat boyu hak edilmeden kullanılmış nice ayrıcalığa bir yenisini eklemek. Öyküme ilginçlik katmak. Kendi cenazesini düşünüp ağlayan çocuklar gibi, daha çok ilgi peşinde koşmak. Bütün bunlar çok yakın. Kesilmiş yanım nice yozluklar üretebilir. Asıl kesip atılması gereken bunlar. Bu yeni kanser hücreleri. Bütün kafa karıştırıcı düşünceler ve duygular, kanser hücreleri onlardan oluşacak. Yoran, tüketen nice şey işe yaradı sonunda, sadece zamanı yemekle yetinmeyip bir tümöre biçimlendiler, bir işe yaradılar, bunu kutlamak gerek.

"Kocana bir doktor gömleği uydurdum. Geliyor."

"Benim dışkımı doktora söyledin mi?"

Şimdi sadece yarından konuşmalı. Kuru dallarından, kurumaya yüz tutmuş, öz suyunu tüketmiş uzantılarından budanmış bir ağaç gibi yenilenmeye bakmalı. Kozası içinde bekleyen tırtıl, bir ipekböceğine dönüşüyorsa bu durmak değildir. Ağacın en yoz yeri budanınca filizlenecektir. Uyandım. Kocam geldi. Tepemdeki floresan güneş ışınları saçıyor. İskelet insan sıcaklığında.

1976

Zulmet sevinci

Öğlen karavanasında hiçbir şey yemedim. Tedirginim. Bugün mahkeme günü. Karar verilir ya da verilmez, tutukluluğum kaldırılır ya da kaldırılmaz, beni tedirgin eden bunlar değil. Uzunca bir süredir, burada, bu ahırdan bozma koğuştayım. Kırk kadar kız, kadın, birlikte. Koşullar kötü, baskı gün gün artıyor, ama mutsuz değilim. Hatta, daha tuhafı, sanki şu sırada dışarda olabileceğimden daha mutluyum. Dışarda hayat, bir yığın sorunla abanırken üstüme, daha da abanacakken tam, tutuklandım. Şimdi yeniden bir yatılı okul yaşamı tadıyormuşum gibi. Yeni bir bahar içinde. Burada nice baskı, zorluk olursa olsun, yine de hayatın, gündelik hayatın o insanı kıl testeresiyle ince ince eskiten zorluğu yok burda. Hapislik biraz da sorumsuzluk.

Ne zamandır çıkarmadığım eşofmanımı bugün attım üstümden. Tutuklandığım günkü kahverengi etekliğimi bavulumdan çıkardım. Buruşmuş, ıslak bezle düzelttim buruşukları. Kaç gündür ilk kez saçlarıma özen gösterdim. Naylon çorap, topuklu pabuç giydim. Bütün bunları özlemiş

miydim? Hayır. Rahattım eşofmanım ve lastik pabuçlarımla. Ama şimdi, mahkeme zoruyla da olsa giyinmek iyi. Değişiklik adına değişiklik sevmeyi geride bıraktım, evet. Yine de başka bir gün bu; değişik bir gün.

Mahkemenin sonucu hayatımı bir anda değiştirebilir. Bu geceyi burda, bu ahırdan bozma koğuşta değil, evimde, sevdiklerimin yanında geçirebilirim. Bunları düşünmeyişim, sadece eteklik, çorap, pabuç gibi ayrıntılar üstünde duruşum bir korunma duygusu mu? Tutukluluğumun sürmesine karar verilirse üzülmemek için mi? Yokluyorum içimi. Sadece birkaç saatliğine de olsa dışarı çıkmakla ilgiliyim. Ne eksik, ne de fazla.

Adım çağrıldığında hazırdım. Çantamda birkaç mektup. Onları mahkemede rastlayacağım erkek tutuklulara vereceğim. Onlar da sahiplerine iletecekler. Bizim koğuşta kocası Mamak'ta tutuklu birkaç arkadaş var. Sansürsüz mektup yazmak istiyorlar bazı bazı. Şimdi kafam mektupları polis odasından kaçırmakla meşgul. Bugün Zafer'in nöbet günü. Zafer, kadın polislerin en kötüsü. Bir gardiyanın yapabileceği kötülükler yetmiyor ona. Kötülükte bile hırs sahibi olanlardan. Kocası "MİT"te. Zafer'in sıradan polisliğe kendisini sığdıramayışı belki bundan. İşini küçümseyişi, kötülüğünde tutarsız kılıyor onu. Büyük eziyetler peşinde koşarken görevini aksatıyor. Şimdi de, çantamı aramayı, bu iş sıradan bir polis işi olduğu için yapmayabilir. Çok daha önemli görevler yakıştırıyor kendine.

"Selam verin!"

Ses etmeden uyuyorum Zafer'in buyruğuna. Çantamı aramaması önemli benim için. Kötü kötü süzüyor beni.

"Bugün mahkemem var!"

Zafer'le konuşmaktan hep kaçınırım. Bana şaşkınlıkla bakınıyor.

"Belki tahliye olurum."

Gözleri parlıyor. Ona sunduğum küçük eziyet fırsatına hemen atlıyor:

"Tahliye olacağınızı sanmam. İddianamenizi okudum."

"Ya, demek öyle!"

Üzülmüş gibi yapıyorum. Tahliye olmadığım zaman üzülüp üzülmeyeceğimi şimdiden kestiremem. Tahliye beklediğim de yok. Zafer oltayı yutuyor. Beni üzdüğünü sanarak kendine yakıştırdığı yeni görevle meşgul. Çantamı aramayı unutur.

Unutuyor da. "Sizinki gibi suçlara artık en azından beş yıl veriyorlarmış." Bunları söylerken gözlerinin dingili gözlerime dikili. İnce bir işkence sorgucu sanıyor kendini. Gözlerim Zafer'inkilerle karşılaşıyor. Güzel gözleri var. Polis üniforması içindeki vücudu da biçimli. Konuşmasa, üstüne bir kazak pantolon geçirse, güzel bir üniversite öğrencisinden farkı kalmaz. Bir-iki devrimci slogan da belledi mi kendisini yutturur. Zafer de bunun farkında. Hukuk gibi sivil konulara el atmaya kalkışması, kendisini sıradan polislikten çok sivil polisliğe, hatta ne olduğunu bilmediği, sadece bazı casusluk filmlerinde görmüş olduğu ajanlığa yakıştırmasından. Şimdi beni karşı casusluk teşkilatından bir casuse gibi görüyor. Ansızın, durum hiç gerektirmezken, gözlerinde beklenmedik bir ışık yanarak, "Ananız Romen mi sizin?" diye sorabilir.

Olmadık anlarda olmadık işgüzarlıklar yapmak Zafer'in başlıca özelliği. Ellerimizde kovayla süpürge, koğuş temizliği yaptığımız bir anda tepemize dikilip ağzımızdan laf almaya kalkışabilir. Hem de zırvanın zırvası bir konuda. Ayak bileğinize kadar pis sulara gömülmüş, süpürgeyle suları koğuşun dışına süpürmeye çalışırken, bilmiş bilmiş sorar:

"Tütün romanını daha çok Mao'cular okuyor galiba değil mi?" O an gözlerinize hücum etmesi kaçınılmaz olan kızgın-

lıktan da kendine göre pay çıkarır. Albayın teftişinde, bunu kullanarak ilgi çekmeye çalışabilir.

"Bu yasak kitaplar listesi çok yetersiz albayım. Mesela Tütün diye bir roman var, Mao'cular hep onu okuyor, bakın eskimiş bile."

Bu arada, koğuşta saklanmış kitaplardan birini, örneğin Kıvılcımlı'mn kitabını ele geçirdi diyelim. Hemen bilgiçlik taslar:

"Kıvılcımlı mı? O ölmemiş aslında, buraya gönderilen sahte bir ölüymüş."

Sonra bizi şaşırtıp aklımızı karıştırdığına sevinirken kitabı koğuşta unutur. Zafer bu tavrını da sürdüremez. Bütün oluşmamış kişilikler gibi tutarsızdır. Sivil ajan pozundan mahalle kadını hasetçiliğine atlar. Görüşte, kızlardan birinin kocasını kıskanmışsa hemen başlar:

"Benim kocam çok yakışıklıdır. Cüneyt Arkın gibi." Sonra ettiği bütün eziyetleri unutup hayatını anlatmaya koyulur.

"Orhan atletti, yurtdışı müsabakalara katıldığı için ona MİT'ten teklif yapmışlar, benim amcam da emniyettedir, beni görür görmez beş yıllık nişanlısını bıraktı."

Kendisine iyi selam vermedi diye "hamam yasağı" koyduğu aynı kıza, "Hamileyim galiba, midem bulandığı için ciklet çiğniyorum," diye açılıverir. Yeri geldiğinde de "Ağızlarından söz almak için onlara bazen yakınlık gösteriyorum," diye albayın gözünü boyamayı unutmaz.

Zafer çantama bakmadı. Ötesi önemli değil. Kelepçeleri taktırmayı unutmadı ama. Bana kelepçe takılması hiç rahatsız etmiyor beni. Hatta bundan belirli bir tat çıkardığımı bile söyleyebilirim. Başa gelen şeyi bütün boyutlarıyla yaşamak, denizin dibine varmak, belayı bile bütünlüğü içinde sevmek... Tutuklandıysam, tam tamına yaşamalıyım bunu, birşeyler değişmeli bende, tutuklanmadan önceyle sonrası ara-

sında nasıl olsa değişecek olan, gözle görülür elle tutulur biçimde değişmeli, arada çok şeyler olmalı, her olay iz bırakmalı, her acı değmeli.

Cipin arkasına zor tırmandım. Ellerim önümde kelepçeli olduğu için tutunamadım bir yere. Beni mahkemeye götürecek olan astsubayın kolumdan tutup cipe binmeme yardım etmesinden korktum. Neyse ki böyle bir şeye kalkışmadı. Acı çeken bir yandan seyreder kendini, kendisini acısına yakıştırmaya çabalar. Kimse sevmez acısına su katılmasını, hele zorlukları ortadan kaldırmayacak yardımlar, bu yardımlar düşmandan geliyorsa üstelik, nefret uyandırırlar. Kim, düşmanın, sadece kendisini rahatlatmasına yarayan yardımlarını sever ki?

Astsubay gereksiz incelikler göstermeyecek kadar anlayışlı neyse. Rolüne uygun davranmasını bilmiyor. Kurbanına iyi davranmaya kalkan cellat, örneğin son anda "Geçmiş olsun bayım," demeye kalkan; ya da on beş yıla mahkûm ettiği sanığa, "Çok üzüldüm, Allah kurtarsın," gibisine teselli de bulunmaya kalkan yargıç; kötünün kötüsüdürler mutlak. Düşmanın, kinin tadını elimizden almaya hakkı yoktur. En büyük haksızlıktır bu.

Yanıma tomsonlu jandarma oturtmadılar bu kez. Belki cipin arkası dar olduğu için. Bundan önceki gidişimde, cezaevi arabasına bindirmişlerdi, iki yanımda tomsonlu iki jandarmayla.

Beni mahkemeye götürmekle görevli astsubay, şoförün yanına oturdu. Şoför de astsubay galiba. Aslında rütbelerden anlamıyorum. Cip sarsılarak yola koyuldu. Yıldırım Tutukevi'nin o kuş uçurtmayan kapısından hızla çıkmak anlamsız, gündelik bir şey gibi. Yıldırım Tutukevi'nin, beni bu cipin götüreceği her yere yayılabilecek bir coğrafyası olduğunu bildiğimden.

Mahkemeyle tutukevi arasındaki yol uzun değil. Dışarı çı-

kacağım için sabah beri duyduğum sevinç şimdi biraz anlamsız geliyor. Ama cip mahkemenin olduğu yöne değil, şehir içine giden yöne sapıyor. Cipin arkasındaki ufak pencereden büyük bir dikkatle bakıyorum dışarıya. Her zaman gördüğümüz şeyleri, uzun bir süre hep aynı gözle gördüğümüz şeyleri zamanla görmez oluyoruz. Sonra işte böyle, benim şu anda olduğum gibi durumlarda, o hep bilinen şeylere, onlara büyük değişiklikler, büyüler, başkalıklar, yeni güzellikler, anlamlar katarak bakıyoruz.

Hava sıcak. Etekliğimin oturduğum yerde terden buruştuğunu seziyorum.

"Binbaşının bu gece misafirleri var. Mezelik birşeyler ısmarladı."

Şehre sapılmasının nedeni anlaşıldı. Demek bu gece sayın cezaevi yöneticisi binbaşımız, nöbet gecelerini dostlarıyla ıslatacaklar. Yüzü, asık suratlı bir balığa benzeyen binbaşıyı içerken düşünemiyorum. Daha çok balığa, ancak surat asma yeteneğiyle insana benzeyen bir surat. İçerlerken cıvıtır mı? Ne konuşurlar? Açık saçık fıkralar anlatırlar belki. Belki de bitmeyen kışla anıları. Bizlerden söz etmeye yeltendiğinde, sofradaki dostlarından biri "İşten söz etmeyelim allasen!" der mi? Kırk kadar siyasi kadın tutuklu, bunlara uygulanan, dünyada benzeri zor bulunacak baskı yöntemleri. Bütün bunlar da bir "iş" olmalı. İçerken söz edilmesi keyif kaçıran, rakının, taze salatalığın, marulun tadını kaçıran bir iş.

Marul yiyeceklerini nerden çıkarıyorum? Mevsim bahar, aylardan Mayıs. Marulsuz, cacıksız bir rakı sofrası düşünemiyorum. Bizim astsubay Yenişehir'den bunları alacak değil. Bütün bunlar Yıldırım Bölge kantininde bol bol vardır. Kantin ucuz hem de. Yıldırım Bölge'de görevli subayların hanımları her sabah kocalarının eline bir alışveriş listesi tutuşturuyorlardır. Sabah yoklamasında bize cart curt eden alba-

ya bakarken kaç kez, "Karısı buna ne almasını tembih etmiştir ki bu sabah?" diye düşünürdüm. "Akşama kantinden beş kilo patates getirmeyi unutma!"

"Öyle hazrol durulmaz! Öne çık... Sen sen! Dirseklerini daha ayrık tut! Ellerini iyi yapıştır. Bağır! İyice bağır! Bir daha bağır! İşte böyle sağol denir! O ne biçim bakış öyle! Bakışlarınızda amirlerinize karşı şefkat, sevgi ve itaat okunacak!" İçimden on kez tekrarlardım. "Akşama eve beş kilo patates getirmeyi unutma!"

Tutuklusuna sağol dedirten bir uygulama. Ezdiğinin gözlerinden şefkat bekleyen bir uygulama. Ama albay, patatesi erlere aldırıp göndertir evine. Benim düşüm boş.

Cip bulvardan geçiyor. Akıl almaz güzellikte bir bahar sabahı. Kestane ağaçları yapraklanmış. Ben tutuklandığımda kuruydular, kupkuruydu her şey. Hep kuru kalacakmış gibi. Oysa işte bahar, işte yeşil, yemyeşil bir oluşum. Kaldırımda gezinenler soyunup dökünmüşler. Ceketsiz delikanlılar, ince bluzlu kızlar, tayyörünün önünü çözmüş ev kadınları, bulvarın her zamanki sabah kalabalığı piyango satıcısıyla, dilencisi, çiçekçisiyle, her zamanki gibi. Sanki değişen sadece hava, gelen sadece bahar. Kentin bir yerlerinde tutukevleri, demir sürgünler, tomsonlar, dikenli teller, gözcü kuleleri, işkence evleri yokmuş ya da bütün bunlar hep varmış gibi. Öylesine gündelik, öylesine sıradan her şey. Ne bekliyorum? Bu bulvar kalabalığının beni taşıyan cipin ardı sıra, "hürriyet! hürriyet" diye koşturmasını mı? Bu cipin içinde kelepçeli bir kadın olduğunu bilseler bile onlar için ne fark eder? Nedir hürriyet? Hele bu kalabalık için. Güzelim bir bahar sabahında kaldırımlarda sere serpe gezinebilmek, ufak bir coğrafyada değişiklik yaratabilecek bir-iki şey satın alabilmekten öte, nedir? Ama bu insanlar, "aç" olsalar bu cip de ekmek dolu olsa, o zaman mutlak, peşi sıra "ekmek ekmek" diye koştururlar. Böyle bu.

Koşan koşmayan ilgilendirmiyor beni. Gezinen kalabalığı uzun zamandır görmediğim bir resim gibi seyrediyorum. Hiç de içimi kapatmayan bir resim. Bana, bize rağmen de olsa, hayatın sürüşü iyi, güzel bir şey.

"Kurtuldu mu karın?"

Astsubay şoföre soruyor. Bir soruyla katılıyor hayata. Kötülükler, gaddarlıklar, çirkinlikler, hiçbir pislik hayatı kapsayamaz, engel olamaz ona. Deniz gibidir hayat, pislik tutmaz. Şoförle astsubay beklenen doğum üstüne konuşuyorlar. Astsubay ona yeni doğmuş bebeklerin zorluklarından söz ediyor. İlk aylarda odanı ayır, diye tembihliyor.

Oğlum geliyor aklıma. Şimdi uzakta. Ne ona, ne kendime acımamaya çalışıyorum, bütün bu olanların, olanlardan ona düşen acı payının yararlı olmasını, oğluma birşeyler katmasını diliyorum. Acı çeken daha iyi bir insandır. Rilke'nin bu sözüne sarılarak. İçinde olunan duruma sarılmak gerek, onun iyiye dönüşebileceğine inanmak. Hiçbir şey boşa değil. Acı da.

"Tarator nedir?"

Astsubay binbaşının listesini okuyor.

"Köroğlu'nda varmış. Köroğlu nerede biliyor musun?"

"Sakarya'da."

Binbaşıya bu soruları soramamıştır bizim astsubay. Binbaşı, kendisine hiçbir şey sorulmamasını, sorulamamasını iyi bir şey sayanlardan.

Cip Kızılay'dan sola saptı. Sakarya'nın neresinden gireceğini bilemiyor şoför. Sonunda Selanik'ten aşağı saptılar. Sakarya'nın köşesinde durdu cip. Biçimsiz bir yerde. Taksi durağının şoförleri söyleniyorlar. Ama bizim şoför sıkıyönetimin bilincinde, aldırmıyor. Astsubay hemen atladı cipten. Ben şoförle yalnızım. Aslında yapmamaları gereken bir şey bu yaptıkları. Beni cipte şoförle yalnız bırakmak. İstesem kaçabilirim gibi. Şoför yerinden çıkıp beni zor yakalar.

Binbaşı meze listesini verirken bu durumu aklına bile getirmemiştir. İki emri birarada düşünmez. Emirler çelişiyorsa ayrı bir konu bu. Ağızdan çıkan emir, emirdir. Çelişse de, birbirini götürse de, havada, soyutlaşmış şeylerdir emirler. Onları somutlaştırmak, emri alanların işi, o kadar. Bir tutukluyu, Kızılay'ın bu kalabalık saatinde, cipin içinde sadece bir şoförle yalnız bırakmak; kurallara tamamen aykırı bu. Bizim astsubay, hem beni götürmek, hem de listedekileri almak zorunda. Şimdi kaçsam, binbaşıdan albaya, hatta astsubaydan polis Zafer'e yayılacak dehşeti düşünüp gülüyorum. "Albayım, ben akşam nöbette içmek için astsubaya tarator almasını söylemiştim. Ama o tutukluyu da..." Albay, "Ne aması be!" diye okuyacaktır canına, teker teker hepsinin canına, rütbesinin canına okuyacakları da düşünerek. Hani nerdeyse sadece bunun için kaçmaya değer. Sade bunun için mi?

Bir koşu, arka yoldan Esat'a doğru koşmak. Bu güzel bahar sabahında, önüne dikenli tel çıkmayacağını bilerek uzun uzun koşmak. Sonra merdivenleri tırmanıp bildik bir kapının ziline basmak, yürek çarpışlarını bastırmak istercesine.

Hemen ardından acıtıcı düşüncelere kayıyor beyni. Kapı açılıyor. Memet. Gözleri kocaman kocaman açılmış. "Aklını mı kaçırdın?" diyor. O kadar. Bunca ayrılıktan, acıdan sonra, beni karşısında görüvermek sadece şaşırtmış gibi onu. Hatta korkutmuş. Gözlerini kocaman kocaman açarak. Sonra, mutlaka yakalandıktan sonra, karşısına çıkarılacağım savcı gibi nerdeyse, nerdeyse beni suçlayarak. Kimse en sevdiğine bile beklemediği bir şey yapmamalı mı? Artık ip kopuyor. Kapıyı nerdeyse zorlayarak içeri giriyorum. Orda, divanda, üstünde Memet'in sabahlığıyla oturmuş sigara içen kadını görünce, "Özür dilerim," diyorum. O da kendisinden özür dilenmesi gerekirmiş gibi bakıyor. Bu beklenme-

dik gelişim yüzünden herkesten özür dilemem gerekirmiş gibi. Aynen öyle geliyor bana. İkisinin de, böyle ansızın karşılarına çıktığım için bana kızmaya hakları varmış gibi. Hiçbir açıklama beklemeden gerisin geri çıkıyorum. Açıklanacak hiçbir şey de yok. Her şey açık. Uzun süredir yalnız bir koca. Eviçinde duracağına hapislere düşen bir kadın. Kimse suçlu değil. İkimizin de bildiği, anladığı nedenlerden oluyor her şey. Beni seviyordur mutlak. Çıkınca her şey eskisi gibi olacak.

Hiçbir şey eskisi gibi olamaz. Şimdi de olmadığı gibi. Şimdi, böyle beklemediğim ve doğal olarak da istenmeyeceğim şu anda, hiçbir şey eskisi gibi olmuyor.

Cipin arkasında, böyle zırva, kokuşmuş, acıtıcı düşüncelerle zamanımı değerlendireceğime çevreme daha dikkatle baksam. Aslında kafada tasarladığım foto-roman ne acıtıcı, ne de üzücü. Bütün gülünçlüğüne karşın bütün bayağı olaylar gibi gerçekçi. Aynen böyle olabilir. Ama olmuyor. Ben burada, cipin arkasında ellerim kelepçeli, terliyorum. Memet şimdi kimbilir nerde? Büyük bir olasılıkla evde. Ya kitap okuyor, ya çalışıyor, belki de bulaşık yıkıyor. Ya da az önce kurduğum gibi. Şu anda ya da başka bir anda. Önemi yok. Nerde olursa olsun, burda, benimle değil. Birbirimize nice yakın olduğumuzu, herşeyleri paylaştığımızı sansak da, şu ânı paylaşmıyoruz, daha birçok şeyi. Şimdi nerde olursa olsun, bu güzelim bahar sabahı, elleri önden kelepçeli değil, yalnız bu bile onu benimkinden çok değişik koşullarda kılıyor. Günde üç kez, hazırol durumda baskıcılarına, "Sağol!" diye bağırmamak, polis Zafer'e selam vermek zorunda olmamak, bunlar ve buna benzer nice şeyler ayırıyor bizi. Günde üç kez sayıma çıkmak zorunda değil o. Bu "değil"ler o kadar çok ki, aramızda açılması zor bir parmaklık örebilecek kadar çok. Bir suçlama değil bu. Onun aynı acıları çekmesini istemek hiç değil. Ama bulaşmaya inanı-

rım ben. Bulaşmanın beraberliğine. Sevmek bulaşmaktır. Ne kadar birbirimizi sevsek de, başka şeylere bulaşır olduk. Bambaşka şeyler.

Astsubay elinde ipe sarılı bir paketle döndü. "Pastırma yok. Bu mevsimde pastırma mı olurmuş?"

Tam karşı kaldırımda hamallar duruyor. Biri irikıyım. Tam bir dağlı. Çocukluğundan beri çok iyi beslenmiş gibi yapılı, güçlü. Cipe bakıyor o da. Gözleri hiç dost değil. Hiçbir zaman dost gibi bakmayan gözleri var. Az önce kaçsaydım, mutlak yakalardı beni.

71 öncesi mitinglerinden birinde, aynı bu yerde, çevresinde toplananlara öğrencilerden birini nasıl yakalayıp polise verdiğini anlatan hamalı hatırlıyorum. Belki de bu oydu.

"Aha, kominist şuncana kaçıyordu, aha şu ipimle denkleyiverdim."

Beni yakaladığında ipe gerek kalmazdı. Yakaladığı kadını düşünür müydü sonra? Adı konmuş şeyleri yeniden düşünmek, adları kurcalamak, öğrenilmesi gereken bir şey. Karşıda duran hamalın kötü kötü bakan gözleri, düşünmenin ona hiç öğretilmemiş olduğunun kanıtı. Bir ihtimali kötü kötü bakarak anlatmak.

Cip Ulus'a yaklaşıyor. Dışkapı'nın orda sola döner. Mahkemeye yaklaştık. Tutukluluğumun süreceğini biliyorum. Memet mahkemededir. Az önce, onun nerde olacağını düşünmem saçma. Bu sabah, bu öğlen ve bu akşam nerde olup olacağını bilemem, ama şimdi mahkeme kapısındadır. Kısa bir paylaşma, bulaşma anı için.

"Tutukluluğunun sürmesine..."

Bunu paylaşmak için. Sonra bambaşka yönlere gitmek, bambaşka şeyleri paylaşmak için.

Bir an önce olsun, bir an önce bitsin mahkeme. Bir an önce koğuşuma, kızların yanına döneyim. Günümüzü, kalın demir kapıyı, dikenli telleri, tomsonlu erleri, polis Zafer'in

haykırışını, ranzalarımızı, elden ele eskittiğimiz kitaplarımızı, karavanamızı paylaşmak için. Zulmeti paylaşmak, bulaşa bulaşa direnmek için.

Sonra, öğleden sonra voltasında dikenli telin dibinde bitivermiş çiçeğe sevineceğiz. Koğuş arkadaşlarım bekler şimdi beni. Şimdi yalnız onları sevip özleyebilirim. Ortak zulmeti; telin dibinde açan çiçeği, zulmet sevincini.

1976

Sevgi Soysal'ın 1968-1976 yılları arasında yazdığı öyküleri arasından kendi seçtiği on üç tanesini topladığı kitaptır Barış Adlı Çocuk. *İnce gözlemleri ve sağlam duyarlılığıyla, bir öykü gibi kısa fakat anlamlı yaşamından bize bıraktığı son eseridir...*

Sevgi Soysal'ın ilk kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. Teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak yazdığı *Tante Rosa* (1968), farklı üslûbuyla edebiyat çevrelerini şaşırttı. Kadın-erkek ilişkilerini ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le (1970) TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü nü kazandı. Hapishanede yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976). Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk* 1976'da yayımlandı. Son romanı *Hoşgeldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da öldü. *Yeni Ortam* ve *Politika* gazetelerine yazdığı yazılar, *Bakmak* (1977) adlı kitapta toplandı.

Tutkulu Perçem'den *Hoşgeldin Ölüm*'e uzanan yazarlık çizgisinde kişisel tedirginlikler, yerini, siyasal ve toplumsal olanın, en çok da kadın olmanın, sorgulayıcı bir gözle mercek altına alınışına bırakır. Soysal, o dönemde genelde katı bir anlayışla algılanan birey-toplum çatışmalarını, "canlı" insan ilişkileri örneğinde yaşar kılar. "Düzenin", sadece rejim düzleminde değil, gündelik hayat düzlemindeki tahripkarlığını ve "anlamsızlığını", ince bir alaycılıkla resmeder. Bu canlılık ve candanlıktır, hayat çizgisiyle yazarlığı birbirine paralel gelişen Sevgi Soysal'ın eserlerini kalıcı kılan.

İLETİŞİM 959
SEVGİ SOYSAL BÜTÜN ESERLERİ 6
9 789750 501975